

DET NORSKE ARBEIDERPARTI

PROTOKOL

OVER

FORHANDLINGERNE PAA DET 24. ORDINÆRE LANDSMØTE 22. — 25. MAI 1920.

DET NORSKE ARBEIDERPARTI

PROTOKOL

OVER

FORHANDLINGERNE PAA DET 24. ORDI-
NÆRE LANDSMØTE 22. — 25. MAI 1920.

Indholdsfortegnelse.

	Side
Det principielle program og arbejdsprogrammet	3
Landsmøtets aapning:	
Formandens aapningstale	4
Opropet	6
Møtets konstituering	12
Stortingsgruppens beretning	17
Raadssystemet	33
Bedriftsraadene og socialiseringen	65
Programbehandlingen	78
Skattespørsmålet	88
Indsendte forslag:	
Socialistisk barneblad	93
Militærstreik	94
Økonomisk samvirke mellem partiets avis- og trykkeriforetagender	94
Lovforandringer:	
Partiets organisationsform	96
Kontingentforhøielse	97
Forøkelse av landsstyret	97
Valget av «Social-Demokraten»s redaktør	98
Taktik ved stortingsvalg og nomination	98
Valgene	99
Partiskolen og oplysningsarbeidet	102
Dyrtidssituationen	106
Partiet og Internationalen	108
Den internationale situation	110
Landsmøtets avslutning	112
<i>Forskjellige saker:</i>	
Hilsen fra de ungarske kommunister	16
Budgetterne	31
Landsmøtet uttaler sin misbilligelse av Gausdals votering	31
Kommissionsbesættelserne	37
Hilsener til landsmøtet	78
Ammunitionen til Polen	78
Forbindelsen med Rusland	96
Bolignøden	107
Literaturomsætningen	108
Forsinkede hilsener til landsmøtet	114

Det principielle program.

(Vedtatt av landsmøtet 1920.)

I det privatkapitalistiske samfund ligger herredømmet over produktionsmidlerne hos én klasse, mens arbeidet utføres av en anden. Lønsarbeiderne er retslig skilt fra sine arbeidsmidler og dermed fra sit arbeidsprodukt. De kan ikke leve uten ved at træde i tjenesteforhold til dem som har herredømmet over produktionsmidlerne. Og som arbeiderne er skilt fra produktionsmidlerne, er kapitalisterne — i egenskap av eiere — skilt fra arbeidet. Stadig vokser disse to klasser, den ene i rigdom, den anden i tal. Stadig dypere blir skillet og motsætningen mellom dem.

Bønder og fiskere tvinges mer og mer ind under kapitalens herredømme. Likesom de eiendomsløse arbeidere utbyttes av sine arbeidsherrer, maa arbeiderbønder og fiskere avstaa en større eller mindre del av de værdier de frembringer til fordel for den profit- og rentesugende kapitalistklasse og den del av middelstanden som ernærer sig ved smaahandel og lignende. Denne middelstand vokser i tal, men gaar tilbake i selvstændighet, magt og selvbevissthet. Den tvinges mer og mer til at støtte sig til en av de to store klasser, til kapitalistklassen eller til den produktive arbeidende klasse. Stadig nærmere kommer det utviklingsstadium, da der findes bare to klasser med virkelig magt: kapitalistklassen og arbeiderklassen i by og paa land.

Den magt kapitalisterne har som eiere av produktionsmidlerne har de koncentrert og styrket ved en række av organisationer: arbeidsgiverforeninger, truster og karteller, som formindsker eller ophæver den indbyrdes konkurrans og kjemper for kapitalistklassens interesser. Den største organisation og det sterkeste magtmiddel i kapitalistklassens haand er imidlertid det borgerlige statsapparat med dets militærvæsen, dets politi, domstole, fængsler og embedsverk. Arbeiderklassens økonomiske og politiske frigjørelse fuldbyrdes, naar dette statsapparat er erstattet av en samfundsorganisation, som det arbeidende folk behersker og som er indrettet med det for øie at bekjempe kapitalistklassen, indtil kapitalisterne har ophørt at eksistere som klasse.

Selve den kapitalistiske produktionsform fører frem til opløsning av det privatkapitalistiske samfund. De produktive kræfter vokser slik, at det blir umulig for det privatkapitalistiske samfund at beherske dem. Gjennem kriser og nød paa den ene side og meningsløs rigdom og kapitalmagt paa den anden, har den planløse, uorganiserte verdensproduktion ført samfundet frem mot katastrofen og revolutionen.

Den eneste redning ligger i produktionens socialisering.

Produktionen maa organiseres og drives i det hele samfunds interesse. Men en slik omlægning av produktionen kan bare opnaaes derved, at herredømmet over produksjonsmidlerne og dermed hele den økonomiske og politiske magt i samfundet blir tat fra kapitalistklassen og lagt i det arbeidende folks hender. Denne revolution kan bare gjennomføres av arbeiderklassen, som har magten til det og i første række interessen av det.

Det norske Arbeiderparti ser sin oppgave i at forberede og gjennomføre denne revolution i samvirke med socialistiske partier i andre land, i at organisere og dygtiggjøre den norske arbeiderklasse til det arbeide som forestaar den, og styrke den i kampen mot kapitalistklassen. Partiet arbeider ikke derved for en enkelt klasse, men for hele det arbeidende folks interesser, og som led i dette sit arbeide oppstiller partiet følgende

arbeidsprogram :

1. Inndragning av den private kapital som anvendes til utbytning. Som hensigtsmæssige overgangsmidler hertil pekes bl. a. paa en sterk progressiv skat paa personlige formuer og en sterk indskrænkning av arveretten. Effektiv begrænsning av kapitalutbyttet.
2. Socialisering av den industrielle produktion, samfærdsele og omsætningen. Dette sker i første række ved at socialisere bank- og forsikringsvæsenet, engroshandelen, skibsfarten, kraft- og raastofkilder som fosser, gruber og skog, og de industrielle bedrifter, hvis økonomiske og tekniske utviklingstrin gjør en helt samfundsmæssig ledelse særlig hensigtsmæssig. Regulering av detaljhandelen. Fremme av kommunal og kooperativ produktion og omsætning.
3. Samfundsmæssig organisation av landets næringsliv og planmæssig anvendelse av arbeidskraften, raastof og energi i det arbeidende og forbrukende folks interesse, idet man utnytter den sakkynndighet landet raader over.
4. Fiskeværene samt tilvirkningen og omsætningen av fisk og fiskeprodukter socialiseres med det formaal at befri fiskerne fra deres avhengighet av privatkapitalen. Fiskernes økonomiske samvirke støttes saavel naar det gjælder anskaffelser av fartøier, redskaper og utstyr som naar det gjælder tilvirkning, omsætning og eksport av fisk og

fiskeprodukter. Alle særavgifter paa fiskeprodukterne avskaffes. Fiskerraad paa de forskjellige steder deltar i den praktiske gjennomførelse av dette program.

5. Socialisering av byggegrund og av forretningsgaarde, leiegaarde og større beboelseshuse forøvrig i byer og bymæssig bebyggede strøk. Offentlig kontrol med boligmarkedet indtil socialiseringen er gjennomført. Effektiv boligrationering saalænge den nuværende nødtilstand varer. Samfundsmæssig boligbygning.
6. Stortings- og kommunevalg skal foregaa efter en valgordning bygget paa almindelig og like stemmeret for alle kvinder og mænd som har fylt 21 aar. Bostedsbaandet og valgordningens skille mellem by og land ophæves. Kommunal stemmeret bibeholdes ved overflytning fra den ene til den anden kommune.
7. Militærvæsenets fuldstændige avvikling. Stedsevarende nøytralitet. De militære domstole avskaffes straks.
8. Ingen toldskatter. Progressiv skat paa personlig inntækt og formue. Al formuesforeøkelse ved salg, gevinst eller gave beskattes som inntækt. Grundværdiskat og værdistigningsskat efter sakkyndig værdsettelse ved periodiske takster. De nuværende eiendoms- og matrikelskatter ophæves. Nye reduktionstabeller med tilstrækkelig skattefrit fradrag avpasset etter forsørgelsesbyrden. Betydelig lettelse for familieforsørgere. Kontrol med selvangivelsene. Effektiv straf for uriktig selvangivelse. Begrensningen av den kommunale skatteprocent ophæves. De lovbestemte kommunale utgifter utredes delvis av staten.
9. En skjærpet arbeiderbeskyttelseslovgivning. Særlig fremhæves: Effektive botemidler mot arbeidsløshet. Forbud mot kvinders natarbeide i bergverker, fabrikker og andre industrielle virksomheter. Avskaffelse av det industrielle hjemmearbeide. Effektiv sundhetskontrol med tjenestefolks soverum, sjøfolks lugarer samt med arbeidernes boliger. 8 timers arbeidsdag for alle sjøfolk ogsaa under fart.
10. Almindelig folkepension gjennomført av kommunerne med statsstøtte. Helt samfundsmæssig sykepleie.
11. Folkeskolen utviklet til en fælles bekjendelsesfri barneskole. Adgang for alle barn til videregaaende utdanning uten hensyn til foreldrenes økonomiske stilling.
12. Bekjæmpelse av drikketraffiken ved et lovgivningsarbeide som leder frem til statsforbud. Al inntækt og omsætning av alkoholholdige drikke foregaaer gjennom offentlig monopol. Overskuddet tilfaller staten. Saalænge vin føres i handelen, maa inntækt og omsætning begrænses til bestemte alkoholsvake sorter.

Landsmøtets aapning.

Det norske arbeiderpartis landsmøte sammentraadte i Folkets hus pinsøaften. Fra samorganisatioenerne var anmeldt 355 repræsentanter. Som indbudne møtte fra Arbeidernes faglige landsorganisation sekretær Jens Teigen, fra Danmarks venstresocialistiske parti formanden, Ernst Christiansen, og fra Sveriges socialdemokratiske venstreparti Fr. Strøm og C. N. Carleson. Videre var indbudt partiets stortingsgruppe og medlemmerne av de forskjellige komiteer.

Formandens aapningstale.

Efter avsyngelsen av «Internationalen» aapnedes landsmøtet av partiets formand, Kyrre Grepp, som bød repræsentanterne og de indbudne velkommen, idet han uttalte:

Partiføller!

Vel mødt til Det norske arbeiderpartis 24. ordinære landsmøte!

Arbeiderklassen rundt om i verden har vel aldrig i den grad som nu følt, at den lever under klassekampens tegn.

Aldrig har den vist sterkere vilje til at erobre magten, den hele magt.

Aldrig har heller kapitalistklassen været mere ængstelig for at miste sin magtstilling, aldrig har den derfor været mindre nøieregende i valget av midler for at slaa arbeiderklassen ned.

Foreløbig har den overtaket i alle land undtagen i Rusland, hvor vore kamerater med et heltemod og en offervilje, som er uten sidestykke, har avslaat alle angrep paa verdens første arbeiderrepublik.

Arbeiderklassen har seiret i Rusland. Den vil komme til at seire i alle land. Verdensrevolutionen kan sinkes. Stanses kan den ikke.

Det norske arbeiderparti har siden sidste ordinære landsmøte i 1918 gjennomgaat en rik utvikling. Trods den forvirring og svækkelse, som den bitre parti- strid voldte, er partiets medlemstal vokset fra ca. 80,000 ved landsmøtet i 1918 til ca. 110,000 idag.

Ogsaa indad er partiet vokset i styrke. Partistriden holder de

fleste steder paa at dø hen. Mange av dem, som før stod tvilende, har nu sluttet sig helt om de revolutionære retningslinjer. Og mange av dem, som før var absolute motstandere, staar nu tvilende. De uforsonlige motstandere av den nye retning er forholdsvis faa. \

Men jeg er klar over, at der endnu mangler meget paa, at vort parti har faat den indre styrke, som et revolutionært socialistisk parti bør ha.

Jeg tænker ikke da saa meget paa den organiserte opposition. Den er hverken stor, sterk eller enig. Og den vet vi da saa nogenlunde, hvor vi har. Paa to landsmøter har den tydelig sagt ifra, at den ikke vil ha noget medansvar for de revolutionære retningslinjer. Oppositionen kan nok skade os endel ved valgene og ellers ved — selvfølgelig mot sin vilje — at gi vore motstandere vaaben i hænde mot os. Men jeg anser allikevel ikke den for at være saa farlig. Personlig har jeg ogsaa den tro, at flere av oppositionens medlemmer, naar det virkelig gjælder, vil være med i første række sammen med os andre.

Den største fare for vort parti

betyr efter min mening de ikke saa faa partifæller, som bekjenner sig til den revolutionære socialisme med læberne, mens deres hjerter er kolde eller frygtagtige. Et flertal risikerer alltid, at der er de, som slutter sig til det, væsentlig fordi det er flertal og har magten. Dette forhold gjør det ofte vanskelig at kjende vor egen styrke. For vi maa regne med, at mange av disse upaalidelige tropper vil være de første til at svigte os, naar det gjælder mere end at votere over en indstilling.

Det er derfor nødvendig at styrke vort parti, ikke bare utad ved at vinde nye medlemmer, men ogsaa indad ved at skjærpe ansvarsfølelsen hos dem, som staar i partiet, ansvarsfølelsen overfor de pligter, som paahviler enhver av os, for at de maal partiet har sat sig, kan bli naadd saa hurtig og sikkert som mulig.

Denne oppgave: at styrke partiet utad og indad er det i første række D e r e s sak at ta op, som idag er møtt frem her som den norske arbeiderklassens repræsentanter. Ikke bare ved at undergi de saker, som blir lagt frem her, en grundig og samvittighetsfull drøftelse. Men ogsaa ved — naar Dere kommer hjem — at bidra

Leres til at gjøre socialismen til et stadig mere og mere levende behov for hele det arbeidende folk.

Kamerater, der ligger et vældig arbeide foran os. Nytt land skal ryddes. Gammelt land skal pløies om. Vi vil love hverandre at sette al vor evne, hele vor vilje ind paa dette arbeide.

Det norske arbeiderpartis 24. ordinære landsmøte er aapnet.

Opropet.

Derpaa foretok partisekretæren opprop av de fremmøtte.

Fra samorganisationerne var anmeldt følgende, repræsentanter:

Østfold Fylke.

Idde og Marker kredsparti.

P. Thorvik.

Tune kredsparti.

Magnus Johansen.

Glemmen kredsparti.

P. Moe-Johansen.
Karl Johannessen.
Johs. Øby.

Rygge kredsparti.

Nils Vik.
Harald Larsen.
Johan Gundersen.

Eidsberg kredsparti.

Sverre Hjertholm.
Kristian Henriksen.

Akershus Fylke.

Akers kredsparti.

Trygve Lie.
Johan Evje.
Jacob Friis.
Anders Moen.
Helge Hermansen.
Wilhelm Magnussen.

Bærum og Follo kredsparti.

Oscar Nygaard.
Hans Holmøy.
Emil Pedersen.
Jens Larsen.

Nedre Romerikes kredsparti.

H. Halvorsen.
Einar Hoff.

Mellem Romerikes kredsparti.

K. M. Nordanger.
Gunnar Lund.
Oskar Stav.
O. Koppang.

Øvre Romerikes kredsparti.

Gulbrand Ilseng.
T. Haavi.

Hedmark Fylke.

Eidskog, Vinger og Odalens kredsparti

Andr. Kolstad.
Ivar Færder.
Kr. Steffensen.
Karl Østli.

Solør kredsparti.

M. Knashaug.
Jul. Pedersen.
Arne Hauger.

Søndre Hedemarkens kredsparti.

Nicoline Olsen.
Oscar Nilsen.
L. Julseth.
A. Juland.

Nordre Hedemarkens kredsparti.

H. O. Strømdahl.
Even Johannessen.

Søndre Østerdalens kredsparti.

Ole Johansen.
Johs. Borchgrevink.
Bernh. Johansen.

Nordre Østerdalens kredsparti.

L. L. Sevilhaug.
Ole J. Negaard.

Opland Fylke.*Nordre Gudbrandsdals kredsparti.*

Albert Kvammen.
Albert Guddal.

Søndre Gudbrandsdals kredsparti.

O. M. Vorhaug.
Sigurd Stensrud.

Totens kredsparti.

Karl Julsen.
Marius Rønningen.
Aslak Slette.

Hadeland og Lands kredsparti.

Jacob Nordli.
Ole Lundgaard.
Thorvald Ulsnæs.
Lars Pedersen.

Buskerud Fylke.*Ringerikes kredsparti.*

Mads Baarud.
Nils Kringberg.
Johan Ingebretsen.

Numedals kredsparti.

Eugène Olaussen.
Karl Laugerud.
Oskar Engnes.

Buskerud kredsparti.

Peder Olsen.
Anton Blomqvist.

O. M. Orning.
Birgit Hagen.
Aksel Johnsen.
Eugen Olsen.

Hallingdal kredsparti.

Gul Dybendal.

Vestfold Fylke.*Skoger kredsparti.*

Borgar Steinseth.
Georg Lyche.

Sandherred arbeiderparti.

Eugen Løvaas.
Anders Vang.

Jarlsberg kredsparti.

Johan Aronsen.

Brunla kredsparti.

Johan Melby.
Sivert Baardsen.

Telemark Fylke.*Øst-Telemarkens kredsparti.*

Sigurd Hegstad.
Oskar Andersen.
Olav Steinnes.
Jamtveit.

Gjerpens kredsparti.

Tollef E. Stensrud.

Bamle kredsparti.

Knut Teigen.

Aust-Agder Fylke.*Aust-Agder arbeiderparti.*

Guttorm Fløistad.
Søren Sørensen.

Sætedalens kredsparti.

Aani Rystad.

Vest-Agder Fylke.*Oddernes kredsparti.*

Johan Axelsen.

Rogalands Fylke.*Jærens kredsparti.*

T. Fjermestad.
A. Bugge.

Dalenes kredsparti.

Anders Sørensen.

Hordalands Fylke.*Hardanger kredsparti.*

Karl Bøthun.
Bjarne Takla.
Dina Langva.

Voss kredsparti.

K. Bergsvik.
T. Bryn.
H. Steiro.

Midthordlands kredsparti.

Solveig Krogh.

Sogn og Fjordane Fylke.*Sogns kredsparti.*

Peder Jacobsen.
Knut Njøs.

Kinn kredsparti.

Anders A. Lothe.

Møre og Rauma Fylke.*Møre og Rauma kredsparti.*

Olav Oksvik.

Romsdals kredsparti.

Jac. Dahle.
Birger Alnæs.

Indre Nordmøre kredsparti.

Rudolf Kanestrøm.
Lars Øye.

Sør-Trøndelag Fylke.*Uttøndelagens arbeiderparti.*

Johan Wiik.
Peder Slind.
Amandus Aleksandersen.

Ole J. Søberg.
A. E. Fossum.
Esten Viken.
Nils Eriksen.
Johs. P. M. Ødegaard.
Fr. Lunde.

Nord-Trøndelag Fylke.*Indtrøndelag arbeiderparti.*

John Aalberg.
O. K. Nordgaard.
E. Ellefsen.
Ole Hansen Leiknes.

Namdalens kredsparti.

Joh. Eide.
Sigvart Vestgaard.
Angell K. Strøm.

Nordlands Fylke.*Søndre Helgelands kredsparti.*

Heyerdahl.

Nordre Helgelands kredsparti.

K. Pettersen.
O. Yttervold.
Halvor Storhaugen.
Nils Olsen.

Søndre Saltens kredsparti.

E. Bjeru.
Johan Nordvik.
Bjarne Jullum.

Nordre Saltens kredsparti.

Bernhard Lillegaard.

Lofoten kredsparti.

V. E. Haug.

Vesteraalens kredsparti.

Haakon Ramberg.

Troms Fylke.*Trondenes kredsparti.*

Karl Nilsen.
Alfred Skar.

Senjen kredsparti.

Cato Svendsen.

Lenviken arbeiderparti.

M. Foshaug.

Fra *Finmark* fylke var ingen anmeldt, heller ikke fra følgende kredse: Valdres, Vest-Telemark, Mandalen, Ryfylke, Indre Søndmør og Ytre Nordmør.

Byerne.*Fredrikshald.*

A. Heibø.

Gustav Løwengren.

Sarpsborg.

Sigurd Sørensen.

Ole Haraldstad.

N. Gjersestet.

O. Torp.

Edvard L. Wiik.

Fredrikstad.

Ludvig Larsen.

Haakon Larsen.

Moss.

Hans Engebretsen.

Johan Andersen.

Sigurd Hansen.

Drøbak.

Carl Simonsen.

Kristiania.

Kr. Aamot.

Ingvald Rastad.

Halvard Olsen.

Emil Stang.

Chr. H. Knudsen.

Martin Tranmæl.

Reinert Torgeirson.

O. Scheffo.

Augusta Aasen.

Rolf Haraldson.

Adolf Schou.

Hans Abelsnes.

Oskar Karlsen.

Elias Volan.

Sigurd Østdahl.

Karl Kristiansen.

Edvin Iversen.

Ole J. Strøm.

Henrik Hansen.

Harald Sørlie.

G. Ugstad.

Sverre Johannessen.

Kr. Folwell.

Georg Jensen.

Charles Syvertsen.

Gunnar Braathen.

Mathias Fredsti.

Dagfin Davidsen.

M. Løvseth.

O. Hansen.

Karl Olsen.

Rudolf Askenstedt.

Alfred Olsen.

O. I. Nøkleby.

Olaf Johansen.

Nils Zell.

Wilhelm Dahlin.

Johan Jensen.

C. A. Jensen.

Kristian Ask.

B. Haakestad.

August Karlsen.

Marius Pedersen.

Alf Hansen.

Petter Pedersen.

Gunnar Ousland.

Oscar Ruud.

Hanna Adolfsen.

Wilhelm Olsen.

Thelma Olsen.

Anton Andresen.

Thore Andersen.

H. Winge.

Hans Aas.

Birger Arnesen.

Sigrid Nilssen.

Lars Knudsen.

Johan Jensen.

E. E. Rudlang.

Carl Fossum.

Sigrid Thomassen.

Sigrid Syvertsen.

Hans Braathen.
 Aksel Schultz.
 Wilhelm Andersen.
 Johan Hoff.
 Knut Eng.
 Chr. Systad.
 Henry Pedersen.
 Johs. Karlseu.
 Kristian Trondsen.
 ✓ Karl Georgsen.
 Hjalmar Andresen.
 Einar Gerhardsen.
 Eugen Johannesen.
 Even Grønbacken.
 Olav J. Nielsen.
 Sven Svensson.
 Johan Schwingel.
 Olaf Bjerke.
 Erik Eriksen.
 H. A. Nilsen.
 Adolf Bay.
 Harry Nilsen.
 W. Norbeck.
 Yngvar Larsen.
 Joh. A. Johansen.
 Asbjørn Eriksen.
 Aug. Christensen.
 Joh. Johnsen.
 Otto Martinsen.
 ✓ Anton Christensen.
 Alma Andresen.
 Eugen Offner.
 Hans Kleppestø.
 Torbjørn Henriksen.
 Anders Birkeland.
 Olaf E. Olsen.
 Hans Jacobsen.
 J. O. Johanson.
 Anna Myklegaard.
 Thorvald Hansen.
 Olat Hansen.
 Chr. Bergstrøm.
 Julie Olsen.
 Gustav Nordby.
 Mathilde Jensen.
 Henrik Henriksen.

Kongsvinger.

Waldemar Carlsen.

Hamar.

Martha Sæthre.
 Karl Røberg.
 Lars Antonsen.
 Olaf Olsen.

Lillehammer.

O. Rossow.
 Jul. Pettersen.

Gjøvik.

Niels Ødegaard.
 Johs. Stubberud.
 Mikael Seeberg.

Hønefoss.

C. S. Bentzen.

Drammen.

Gerda Fosstrøm.
 A. H. Arntsen.
 C. O. Carlsen.
 Erik Gustafson.
 Hjalmar Waage.
 Maren Styermo.
 Oscar Olsen.
 A. Moss.

Holmestrand.

Anders Kristensen.

Horten.

A. Neverdahl.

Tønsberg.

Johan Øydegard.
 W. Engebretsen.

Sandefjord.

Karl Jenssen.
 Anders Kaupang.

Larvik.

Emil Hansen.
 Ludvig Larsen.
 Karl Melby.
 A. Eines.

Brevik.

Karl Pettersen.

Skien.

Johan Jensen.

Notodden.

Martin Johansen.

Risør.

Ole Colbjørnsen.

Arendal.

O. H. Maurstad.

Carl Hornli.

Kristianssand.

Thorbjørn Wettestø.

Gunnar Berntsen.

Jacob Nygaard.

Johan Nilsen.

Stavanger.

Andreas Hanssen.

B. Olsen-Hagen.

Hans Stensvaag.

A. Egede-Nissen.

Johs. Johnsen.

Elias Gabrielsen.

C. Strøm.

Lydia Johannessen.

Oscar Johansen.

Ths. Jakobsen.

G. Malmberg.

Henry Edlund.

Anton Drange.

Berthine Olsen.

Olav Hindal.

Lars Sæbø.

Haugesund,

Carl Westerlund.

Bergen.

I. B. Aase.

Magnus Egenes.

Carl Andersen.

Lars O. Aasen.

Kristian Larsen.

Alb. N. Arnevig.

Thure Johanson.

Robert Nilsen.

Sigurd Nagel.

Sverre Krogh.

Daniel Vatne.

P. Furubotten.

Aalesund.

Iver Ertresvaag.

Harald Thoresen.

Kristianssund.

Ingv. B. Jacobsen.

Kristian Halaas.

Sigurd Forbord.

Molde.

Ivar Nauste.

Trondhjem.

S. Støstad.

A. Dullum.

Hanna Haugsand.

Alfred Trønsdal.

Alfred Madsen.

Ivar Skjaanes.

Ole Rinnan.

Anna Sundby.

Olaf Kregnes.

G. Lyng.

Anton Kalvaa.

Ole Avtret.

G. Eliassen.

Johs. Sylow.

Gunnar Kvam.

John Lyskleth.

Martin Strømmen.

G. Hammer.

M. Trønsdal.

Narvik.

Jeanette Olsen.

Tromsø.

Gitta Jønsson.

Hammerfest.

Snefrida Nilsen.

Fra Kongsberg, Porsgrund, Flekkefjord og Bodø var ingen anmeldt.

For følgende møtte varamændene: T. Haavi (varamand: Thv. Frauerud), A. Juland (va.: Kr. Fjeld), H. O. Strømdahl (Johan Havik), Alb. Kvammen (B. Jakobsen), Guttorm Fløistad (Osv. Jansen), K. Bergsvik (Mossfinn), Solveig Krogh (Jakobsen), Lars Øye (J. Solli), Ole Fremo, A. E. Fossum og Johan Wiik (Per Foros, Eugen Schick og Otto Øien), Joh. Eide og Angell K. Strøm (Alfred Møllevik og Herman Thornes), Anders Birkeland, Kr.a (Bjarne Bjerke), Jul. Pettersen (O. Engeli), Niels Ødegaard (ingen varamand), B. Olsen Hagen (Diana Hansen), Johs. Johnsen (Elise Rønneberg), I. B. Aase (Adolf Meland), Alb. N. Arnevig (Johan Samuelsen), Kristian Halaas (ingen varamand), Martin Strømmen og G. Hammer (J. Bertsvaag og Lagesen).

Videre deltok av *landsstyret* utenom de valgte representanter: Kyrre Grepp, Ole O. Lian, Tina Torleifsen, H. Berg, Torgeir Vraa, Eiv. Reiersen og Aamodt-Mindrebe.

Fuldmagterne.

Fuldmagtskomiteen, *Tranmøl*, Johs. M. P. Ødegaard, Chr. H. Knudsen og Trygve Lie (sekretær) indstillet paa forkastelse av mandatene for følgende kredse, for hvilke der opførtes kontingentrestanse: Nordre Østerdalen, Oddernes og Nordre Helgeland. Ved indbetalingen av kontingenten forutsattes de valgte representanter git adgang til møtet.

Der blev senere levert opgjør undtagen for Nordre Helgeland, som saaledes blev uten representation paa landsmøtet.

Videre forelaa fra komiteen følgende meddelelse: Stavanger arbeiderparti har valgt og indsendt fuldmagter for 16 repræsentanter. Partiet har kun ret til at sende 14. Fuldmagtskomiteen foreslaar, at det overlates til Stavanger-representanterne at bestemme, hvem der skal trække sig tilbake som repræsentanter, idet det forutsættes, at disse kjender til, hvem der opnaadde færrest stemmer ved valget.

De øvrige mandater foresloges godkjendt, idet komiteen paany vilde indskjærpe nødvendigheten av, at fuldmagterne indsendtes itide, samt at kontingenten ordnedes, før fuldmagterne blev sendt.

Indstillingen godkjendtes enstemmig. Med de fremmøtte varamænd blev Stavanger arbeiderpartis representation følgende (idet to ikke møtte): Andreas Hanssen, A. Egedenissen, Elise Rønneberg, Elias Gabrielsen, Lydia Johannessen, Oscar Johansen, Ths. Jakobsen, Henry Edlund, Anton Drange, Berthine Olsen, LarsSæbø og Diana Hansen.

Møtets konstituering.

Den tidligere benyttede forretningsordenen besluttedes fulgt.

Landsstyret foreslog følgende tillæg: Landsmøtet holdes for lukkede dører, dog saaledes at partimedlemmer gives anledning til at overvære forhandlingerne fra gallerierne og partipressens journalister adgang til at være tilstede ved møtet. Meddelelsen til Norsk telegrambyraa besorges av generalsekretæren og pressekontoret i fællesskap.

Et bænkeforslag om at holde forhandlingerne for aapne dører opnaadde forslagsstillerens stemme, og forretningsordenen bifaldtes som foreslaat. Videre vedtoges dagsordenen med et nyt punkt 7: Partiskolen og opplysningsarbeidet.

Til ordstyrere valgtes *Ole O. Lian*, *Egede Nissen* og *Halvard Olsen* og til sekretærer *Joh. Oydegård*, *Tønsberg*, *H. Halvorsen*, *Romerike*, *Ingv. B. Jacobsen*, *Kristiansund*, og *Gitta Jønsson*, *Tromsø*. Som møtets hovedsekretær var antat *Alfred Aakermann*.

Som *redaktionsutvalg* opnævntes *Grepp*, *Scheflo*, *Lian*, *Madsen*, *Olaussen*, *Ousland* og *Friis* og til at ordne med *reisefordelingen* *Johs. Borchgrevink*, *Ivar Færder* og *Gunnar Berntsen* med *Trygve Lie* som sekretær.

En valgdebat.

Til medlemmer av *valgkomiteen* foresloges følgende 12: *Kr. Aamot* og *Elias Volan*, *Kristiania*, *Lars Aasen*, *Bergen*, *Ivar Ertresvaag*, *Aalesund*, *Johs. Sylow*, *Trondhjem*, *Jeanette Olsen*, *Narvik*, *Arne Hanger*, *Solør*, *Edvard Wiik*, *Sarpsborg*, *Peder Olsen*, *Buskerud*, *Olav Steinnes*, *Øst Telemark*, *Søren Sørensen*, *Aust Agder*, og *Olsen-Hagen*, *Stavanger*.

Ousland foreslog *Olav Oksvik* og henstillet til styret og dirigenterne at akseptere ham som det 13de medlem. Det var ikke nok at ta geografiske hensyn; de forskjellige fraksjoner hadde ogsaa krav paa at ha en representant i valgkomiteen.

Mellbye foreslog *Eines* som representant for *Vestfold*.

Dirigenten, *Lian*: Saavidt jeg kan forstaa fastholder landsstyret sin indstilling.

Ousland mente, at det for partiets fremtidige arbeide vilde være av betydning at faa komiteen saa alsidig som mulig. Han støttedes av *Oscar Ruud*, mens *Olaussen* og

Eines ikke fandt nogen grund til at fravike indstillingen.

Mot 35 stemmer besluttedes at sætte antallet av komiteens medlemmer til 12, hvorpaa de foreslaatte

dring, at *Andr. Hanssen* gik ind som ny istedet for *Olsen-Hagen*, der ikke deltok som representant.

Dermed var landsmøtet konstituert. Der referertes et hilsningstelegram fra *Brandval* samorganisation ved *Ole Euid*. Videre meddeltes, at det uavhengige parti i Tyskland hadde besluttet at sende kamerat *Crispien* som sin representant til landsmøtet, men han hadde ikke faat ordnet med reisetilladelse itide. Partiet sendte møtet sin broderlige hilsen. Meddelelsen mottoges med bifald.

Dirigenten bød derpaa de fremmøtte gjester fra det svenske og danske broderparti samt fra landsorganisationen velkommen, idet han gav ordet til

Fredrik Strøm,

som uttalte:

Paa det svenske venstresocialistiske partis vegne bringer kamerat *Carleson* og jeg de hjerteligste hilsener til landsmøtet.

Vi har i Sverige med levende interesse og sympati fulgt eders kamp her i Norge. Ved siden av det italienske og det russiske arbeiderparti har partiet i Norge været det eneste som uten at splitte sig er gaat frem paa den vei, som leder til den nye store internationale samling av arbeiderklassen. Verdenskrigen viste ved sit utbrudd og sit forløp, at det var umulig for pro-

letariatet paa det gamle grundlag at skape sin frigjørelse. Da var det norske parti blandt de første, som viste, at det forstod tidens manende røst. Det var et av de første, som uten frygt meldte sig til kamp for og fylket sig om den revolutionære samling av arbeiderne, som nu snart er en fuldbløtt kjendsgjærning. Det som vi kjemper for er i grunden ikke andet end de gamle socialistiske idealer, for hvilke *Marx*, *Engels* og mange andre er gaat i spidsen, og som vi nu vil skaffe en ny renaissance. Med saa meget større kraft og begeistring gaar da ogsaa i de andre land arbeiderne paa de nye veie mot det gamle maal.

Da vi i Sverige brøt ut av det gamle parti hadde det gamle socialdemokrati opgit sine idealer, traadt de socialistiske principper under føtter og gaat over til at bli et fuldstændig borgerlig parti. Dengang spaaddes der ilde om den venstre-socialistiske fylking; den skulde bli bare en liten sekt uten evne til at gjøre sig gjældende, blev der sagt. Men utviklingen er gaat en anden vei. Vi har faat en fremgang, som vi ikke vovet at haabe paa, da vi samledes en liten skare for 3 aar siden for at grundlægge et nyt arbeiderparti. Al reaktion blev mobilisert mot os — bolchevikskrækkens gamle spøkelse og meget andet. Men vi staar idag trods alt sterkere end nogensinde, og naar vi nu snart gaar til valg skal det vise sig, at det socialdemokratiske venstre marsjerer frem, mens det socialdemokratiske høire vil lide et grundig nederlag.

Vi staar i Norge og i Sverige paa den nye Internationales grund i samklang med det bedste i tiden. Og vi ser, at ogsaa *utover* arbeider-

klassen, blandt smaabønder, landarbeidere og de intellektuelle, har man et aapent blik for, at arbeiderklassens seier betyr den eneste garanti for verdensfreden og det fredelige arbeide. Vi har faat den lykke at leve i en tid større end nogen tidligere. Vi vilde være daarlige kjendere av historien og daarlige *socialister*, om vi ikke saa, at netop denne tid er den største, som nogen slegt har oplevet. Men det lægger ogsaa *ansvaret* saa meget sterkere paa os. Det lærer os, at vi ikke maa rygge tilbake for det, som er vor pligt. Jeg vil haabe, og de svenske klassefæller vil haabe med mig, at de beslutninger som fattes her maa staa i samklang med, hvad tiden kræver — med den kamp, som verdensproletariatet fører i denne historiske tid! (Bifald.)

Den danske gjests hilsen.

Ernst Christiansen tok derpaa ordet, idet han takket for indbydelsen til partiets landsmøte i Norge. Vi har hos os — sa han — med glæde og beundring fulgt den utvikling, som har foregaat inden arbeiderbevægelsen her, en utvikling som kulminerte i gjennembruddet for to aar siden, og som siden er blit stadig sterkere rotfæstet i de norske arbeideres sind. Ser man hen til Danmark, har utviklingen tilsynelatende gaat den anden vei. Det socialdemokratiske parti er efterhvert blit mere høiresocialistisk end noget andet parti. Der var en tid haab om, at en ændring vilde ske ved krigens slut, og der blev git smukke løfter i den retning. Men den sidste kongres viste noget andet. Selv et saa beskedent krav som dette, at spørsmålet om tilslutning til den 2den eller 3dje International skulde sendes ut til

drøftelse i organisationerne møttes med et avgjort *nei*. Det vilde bare bringe «fortræd» ind i diskussionen blandt arbeiderne. Ogsaa paa andre omraader optaadte hovedledelsen med den samme arroganse overfor venstresocialisterne og det blev da nødvendig for disse at danne sit eget parti.

Den udvikling som siden fulgte har vist, fortsatte tal., at vi hadde ret. Den bedste bekræftelse paa, at det gamle parti hadde ophørt at være *socialistisk*, fik man i paaskedagens krisesituation. Arbeiderne stod da parate til at slaa et slag for sine interesser, politisk som økonomisk. Men førerne blev bange, og de fik det travelt med at faa et forlik istand. Det var et forræderi helt igjennem, og forræderiet blev saa meget større, som arbeiderne da kunde ha vundet en betydelig seier paa sine krav. Imidlertid besluttet transportarbeiderne og sjømændene at føre kampen videre over paaske, hvorved de formaadde at ramme det kapitalistiske samfund paa dets aller ømmeste punkt. Hvad gjorde saa de høiresocialistiske ministre i forstaaelse med overklassen? De fik istand den store skruerækkerorganisation, som første gang anvendtes efter ordre fra den «socialdemokratiske» socialminister, borgermester *Jensen*. Idag arbeides der i de danske havne, paa de danske skibe av overklassens organiserte streikbrytere, og de høiresocialistiske tillidsmænd gnir sig fornøiet i hænderne. (Fy- Fy!)

Saadan er stillingen hos os. Naar hertil kommer, at andre anskuelser end de autoriserte er lukket ute fra det gamle parti, tror jeg de norske arbeidere vil forstaa de vanskeligheter der er at kjæmpe med. Men trods alt, som lægges os

i veien, lykkedes det venstresocialisterne ved sidste valg at mønstre et tre gange saa stort stemmetal, som oppositionen hadde for to aar siden.

Naar jeg idag ønsker de norske arbeidere held og lykke med sin kongres, kan jeg, sluttet Christian sen, gjøre det paa tusener av danske arbeideres vegne, og til vor hilsen knytter vi haabet om, at møtet vil bringe styrke for Det norske arbeiderparti, for den revolutionære bevægelse i hele Skandinavien og dermed for den tredje Internationa. (Bifald.)

Sekretær Jens Teigen

overbragte landsorganisationens hilsen i en kort tale. Han pekte paa partiformandens uttalelse om partiets sterke numeriske vekst og meddelte at et lignende forhold gjorde sig gjældende ogsaa inden den faglige organisation, som vokser i indflydelse og magt fra dag til dag. Tar vi to tidsdunker for os og holder dem mot hinanden vil vi straks se forskjellen, uttalte Teigen. Endnu for 10—15 aar siden kjæmpet vi om *foreningsretten*. Dengang stod endnu bare omkring 40,000 mand i rækkerne. Idag tæller landsorganisationen omkring 150,000 medlemmer. Og vi møter den situation, at 70,000 arbeidere har sagt op sine pladse, ikke for lønsspørsmaalene alene, men for at faa del i *bedriftenes ledelse*. Saa kravene er skjærpet og strammet i samme grad, som vor magtstilling er blit sterkere. Men samtidig skjærpes ogsaa *motstanden* fra den anden leir. Derfor er det av betydning, at samarbeidet mellem arbeiderne blir mere intimt end nogensinde tidligere.

Idet taleren takket for indby-

delsen til landsmøtet, uttalte han ønsket om, at det vilde lykkes møtet at løse spørsmålene paa en heldig maate — til styrke for partiet som for den hele bevægelse. La det kunne sies, at vi har slynget vort sterke broderbaand rundt det hele land, slik at vi med tro og fortrøstning kan gi signalet: *Stram til!*

Talen hilstes med kraftig bifald.

Hilsen fra de ungarske kommunister.

Idet *Lian* takket gjesterne og uttalte haabet om, at samarbeidet her maatte bli det bedste, læste han en indløpet hilsningsskrivelse til landsmøtet fra det *ungarske kommunistparti*, som mottoges med haandklap.

Skrivelsen lød:

Partifæller!

For et aar siden kjæmpet det ungarske proletariat med vaaben i haand for verdens-sovjetrepublikken. En liten skare ungarske partifæller besluttet at bistaa Sovjet-Rusland ved at gjøre revolutionens idé til virkelighet ogsaa utenfor dens gamle grænser. Vi hadde stor fremgang. Men vi fik ikke tilstrækkelig støtte av verdensproletariatet og av vor egen arbeiderklasse. Den indre oppløsning fulgte samtidig med det ydre tryk fra ententekapitalistene, og vi saa os tilslut nødsaget til at overgi magten til høiresocialistene.

De samme høiresocialister, som kom til os den dag da vi grep magten og tilbød os sin fulde medvirkning, spillet under proletarrevolutionen en skjændig rolle. De erklærte sig enig i det proletariske diktatur uten at ville paata sig revolutionens nødvendige og uundgaaelige ofre. De var for feige til at optræde

aapent, de drev istedet et undermineringsarbeide for at opnaa sit nedrige maal. Sabotage, hemmelig agitation, forfølgelse fra ententemissionens side, forræderi og bakvaskelse var de vaaben hvormed høiresocialistene arbeidet. Raadsregjeringen faldt, og den ungarske bevægelse traadte ind i en kontrarevolutionær epoke. Nu først viste høiresocialisternes nederdrægtighet sig i sin fulde glans, idet de blev den hvite terrors trofaste lakeier.

Vi vansmegter nu under det frygteligste hvite skrækvælde. Admiral Horthys bøddelknæker piner og torterer, pisker og kastrerer, henger og skyter enhver kommunist, som gir uttryk for sine politiske meninger. Ti tusen arbeidere er internert av Horthy-banditterne, seks tusen proletarer er spærret inde i fængslerne, og i løpet av de sidste to maaneder er 127 legale mord blit fuldbyrdet.

Fra tid til anden kommer det i Budapest til gatekampe mellom de undertrykte arbeidere og officers-tropperne. Fra tid til anden faar vi etterretning som viser, at det ungarske proletariat nu mer end nogensinde er den 3. Internationale tro. Folk som for et aar siden klaget over den røde terror skriver til os og sier: «Det er ikke sandt, at der nogensinde har existert nogen rød terror.» Bak fængselsmurene. i interneringsleirene vansmegter nu de ungarske arbeideres avantgarde. Men der kommer en opgjørets dag, da kapitalens blodvælde for alvor vil styrte sammen.

Norske partifæller!

Det ungarske kommunistiske parti sender sine hjerteligste hilsener til eders kongres. Vi ungarske emigranter ber eder: Glem aldrig den ungarske revolutions lærdomme. Glem aldrig socialpatrioternes for-

ræderi. Glem aldrig bourgeoisiets optræden! Hvis arbeiderne i Vesteuropa trækker læren av Samuelys, Otto Korvins, Eugen Loslos og mange tusens martyrdød, da er de ikke død forgjæves.

Ned med den hvite terror!

Leve Sovjet-Norge, leve Sovjet-Ungarn!

Leve verdensrevolutionen!

Leve den 3. Internationale!

I det ungarske kommunistpartis navn, Wien.

Hungarian Socialist Information Bureau, Stockholm.

Paul Thompson.

Paa foranledning av Olaussen oplyste *Kyrre Grepp*, at foruten Tysklands kommunistiske parti var ogsaa de andre partier, som staar paa den 3. Internationales grund, indbudt til landsmøtet. Man hadde imidlertid bare mottat meddelelse fra kommunistpartiet i Holland, som agtet at sende 3 repræsentanter.

Dermed hævdedes aapningsmøtet.

Stortingsgruppens beretning.

Efter vedtagelsen av partiets beretninger for 1918 og 1919 forelaa for landsmøtet i eftermiddagsmøtet den første dag *stortingsgruppens beretning*, som gav anledning til en større debat.

Debatten aapnedes av

Trygve Lie (Aker)

som uttalte: Under trontaledebatten ifjor fremsattes av *Hornsrud* med tilslutning av 5 andre medlemmer av gruppen et mistillidsforslag til regjeringen. Dette forslag gav uttryk for partiets mening og markerte stillingen saa tydelig som mulig. Imidlertid hendte det eiendommelige, at ikke hele gruppen fandt at kunne gi forslaget sin stemme. Selvsagt kunde de andre heller ikke stemme *mot*; de valgte i stedet at fremsætte et eget forslag. Dette forslag fik samtlige gruppens stemmer, efter at *Hornsruds* først var forkastet mot 7 stemmer.

Tilfældet viser, at der ikke er den nødvendige fasthet inden vor

stortingsfraktion, og at den ikke arbeider i den enighet og forstaaelse med partiet, som vi maa kræve av den.

Et omraade, hvor gruppens vaklende holdning kommer særlig til syne, gjælder *utenrikspolitikken*. Gang paa gang er vore repræsentanter blit bluffet av utenriksminister Ihlen. De har ikke forstaaet at benytte sig av de opplysninger, som var tilgjængelige, og som vilde ha svækket, om ikke helt tilintetgjort utenriksministerens utsagn — som forleden ved behandlingen av *Tønders* interpellation om forbindelsen med Rusland. Enkelte gange har gruppen vistnok mandet sig op endel, men vi unge har følt, at deres *overbevisning* ikke altid har været paa vor side. Og vi har set gruppen gaa fra det ene nederlag til det andet — nederlag, som ved en smidig og samtidig kraftigere optræden kunde ha været undgaat. For os unge har det ialfald staaet slik, at vore talsmænd i tinget ved mange leiligheter har forsømt at gjøre en indsats og at de ikke har vist den

fasthet, som vi ønsket skulde præge gruppens virksomhet.

Kommissionsbesættelserne

er ikke omhandlet i beretningen. Men begivenheter, som er forefaldt, gjør det nødvendig, at denne sak tages op. De viser, at der her trænges en *organisationslinje*.

Det ledende princip maa være, at den dygtigste partifælle, den som repræsenterer den største fagindsigt paa omraadet, nomineres for valg eller opnævnelse. For os socialdemokrater er det dertil om at gjøre at faa sat ind i slike tillidshverv folk, som forstaar at holde *rene linjer*.

Da der skulde opnævnes medlemmer til folkepensionskomiteen, blev partifælle *Stang* søkt sabotert væk av de borgerlige, av grunde som er vel kjendt. Han var ikke god nok «parlamentariker» for dem. Likesaa gjorde de hvad de kunde, for at undgaa ham i den kommission, som skal granske nøytralitetsvernets affærer — og det skedde til fordel for en av de moderate socialister.

Hvordan er det saa disse valg foregaar? Er det gruppen, eller er det dens formand, som stiller kandidaterne paa partiets vegne? Her maa, som sagt, en organisationslinje til. Det rigtige vil være, at partifæller, som skal paa valg, *indstilles av stortingsgruppen og centralstyret i fællesskap*. Da faar vi mere renselige forhold. Bøier de borgerlige sig ikke for en saadan nomination, maa vi gaa til *boykot* av disse kommissioner. Ti det maa huskes, at det er *partiet* som saadant som har ansvaret for de mænd som utpekes.

Partilovenes § 9, 3dje led, fastslaar, at der skal holdes fællesmøter av gruppen og centralstyret til

raadslagning om taktik og forslag. Nu kan det kanskje bebreides styret, at det ikke oftere har tat initiativet til indkaldelse av slike møter. Men styret har ikke altid kjendskap til, hvad der foreligger eller vil komme op. Gruppens formand derimot kjender sakerne og arbeidsordningen paa første haand og kan lettest varsle, naar fælles konferanser findes ønskelige. Der bør av møtet her fattes en uttalelse angaaende dette spørmaal, for at man kan faa det intime samarbeide, som vi ønsker og haaber engang maa komme istand. Hvis gruppen hadde følt sig som tilhørende *os*, vilde den sikkert staat langt sterkere baade indad og utad. Men ofte har jeg hat følelsen av, at den betrakter sig mere som *gruppe for oppositionen* end for Det norske arbeiderparti.

Tal. fremsatte følgende forslag:

«Foranlediget ved de trakasserier, som borgerpartierne har øvet ved valg av kommissionsmedlemmer, uttaler landsmøtet, at stortingsgruppen og partiets centralstyre i fællesskap bør utpeke de medlemmer av Det norske arbeiderparti, som skal være partiets representanter i offentlige kommissioner og komiteer.

Vælger stortinget eller departementet andre end dem, som er indstillet for disse, maa dette møtes med en *boykot* av vedkommende kommissioner.»

Et forsvar for de 11.

I gruppeformandens fravær tok *C. S. Bentzen* ordet og redegjorde for, hvad der ledet til fremsættelsen av forslaget fra flertallet under trontaledebatten. Han vilde gjøre opmerksom paa, at dersom man *tvilte* paa gruppens stilling til den borgerlige regjering kunde det kanskje

sees som en feil, at der ikke blev tat beslutning om at fremsætte mistillidsforslag ved den nævnte anledning. Men hvis man var av den opfatning, at socialdemokraterne av princip maatte stille sig mot enhver borgerlig regjering, da syntes det ikke rigtig at lægge angrepet an, som det her var gjort.

Det forslag som fremkom fra de 6 av gruppens medlemmer dækket efter tal.s skjøn ikke helt det, som *skulde* sies, og var ikke saa klart socialistisk som ønskelig kunde være, av hvilken grund de andre medlemmer fremsatte *sit* forslag, som erklærte, at man ikke aksepterte nogen anden regjering end en socialdemokratisk. Nogen uklarhet om gruppens *holdning* kunde der saaledes ikke med ret sies at være.

Hvad de øvrige reiste spørsmåal angaar, uttalte Bentzen: Jeg vil bekjende, at jeg er ganske «fersk» i stortinget og ikke har saa megen rutine i utenrikspolitikken. Men jeg vil dog ha sagt, at der flere ganger fra gruppen eller dens formands side er gaat til aktion, hvor det gjaldt at markere vort syn netop her. Buens forslag med henstilling til regjeringen om at avise kravet om blokade av Rusland o. s. v. var saaledes greit og klart. Og hvad Tønders forslag angaar er det meningen ikke at slippe det; forslaget skal efter forutsetningen op straks efter pinse.

Med hensyn til kommissionsbesættelserne kan jeg oplyse, at nominationerne foretages av gruppen som saadan. Vi har fra første stund holdt paa Stang som medlem av nøytralitetsvernkommissionen, og det er vor agt ikke at slippe det standpunkt vi engang har indtat. Det gjælder her nemlig ikke bare spørsmålet Stang; det betyr den

ting, at vort parti faar de folk, som partiet vil ha. Respekten for partiet vilde bli mindre, om man ikke holdt fast ved dette.

Chr. H. Knudsen

var klar over, at der var visse praktiske vanskeligheter med at pleie det samarbeide, som i partiets interesse kunde findes ønskelig. Da tal. var medlem av stortingsgruppen, blev hovedorganets redaktør regelmæssig underrettet, naar noget av betydning skulde frem, likesom ogsaa stortingsreferenten til enhver tid hadde adgang til gruppemøterne. Gjennem gruppens sekretær *Lian*, som sitter i partistyre som sekretariatets tilforordnede, var der dog temleles anledning til at handle ut fra partilovene. Tal. ønsket Lies forslag oversendt redaktionskomiteen.

Torgeir Vraa

tok op gruppens stilling til *kampen mot dyrtiden*. Beretningen var ikke helt uttømmende paa det punkt, som omhandlet Lians forslag sidste høst. Det var ganske vist saa, at saken var blit utsat, men hvad var siden hendt? Kampen mot dyrtiden var noget, som der kunde være grund til at snakke om mindst en gang i uken i stortinget nu. Men man oplevet, at efterhvert som dyrtiden øket, slappedes ogsaa myndigheternes interesse for at søke at dæmme op for den. Vi skulde faa et nyt prisraad, blev der sagt, — et raad hvor forbrukerne var i flertal. Man har ikke set noget til det; tvertom hadde varespekulationen faat større magt over regjeringen end nogensinde.

Tal. vilde spørre, om der var forhandlet i gruppen om foran-

staltninger til at tvinge regjeringen til at gaa til *tvangshugst* nu for at faa brændselspriserne ned. Man kjendte rigtignok til at kommunerne var paalagt at forsyne sig selv med brændsel, men det var ordnet paa en slik maate, at det blev den samme jobbehistorie op igjen, som vi kjendte fra før. Han vilde henstille til gruppen gjennom Bentzen at være vaaken paa dette omraade nu, da forbrukerne brændte op alt, som fandtes av ved, fordi kullene faldt for dyre. Netop brændselsspørsmålet var et av de viktigste at faa løst nu i dyrtiden.

Med hensyn til partigruppens stilling under trontaledebatten var det ganske vist saa, at ogsaa de andre i gruppen hadde sagt et visdomsord. Men det som det gjaldt, var at gi svar paa trontalen, ikke at ramse op ting fra den socialistiske katekismus, som vi fortæller til fiverdags. Hornsruds forslag svarte paa det, som forelaa som dagens tema i stortinget. Allikevel var det ikke ordene, som var kjernen her, men det, at vor gruppe, faatallig som den er, *ikke kunde forlikes om et og samme mistillidsforslag* til et borgerlig ministerium. Hvad kan de karene da enes om? (Munterhet). I stedet for at svare paa det, som trontalen indbød til, gaar de heller hen og slaas indbyrdes! Det er det som har vakt forargelse, og det viser, at det er noget galt fat.

Redaktør Scheflo:

Det er ingen hemmelighet, at forholdet mellem gruppen og centralstyret ikke er slik, som det burde være. Vi ønsker den aldrig andet end det som godt er, men vi faar likesom aldrig anledning til at vise, hvor godt vi ønsker at grup-

pen skal ha det. (Munterhet). Den synes at ræsonnere som saa, at ledelsen i Folkets hus bør man ha minst mulig at gjøre med. Vi maa derfor bære os meget forsiktig ad og være til det yderste omhyggelig for ikke at gi den saa meget som skin av grund til at føle sig gjort til gjenstand for «tryk» eller paa-virkning fra vor side

Hvad kommer saa det manglende samarbeide av? Det skyldes, tror jeg, at gruppens flertal — spesielt hr. Buen — og vi andre har et saa aldeles stik motsatt syn paa tingene. Hvad nu regjeringsspørsmålet angaar, betrakter hr. Buen og hans meningsfæller den nuværende regjering som det mindste av en række onder. Og der ræsonneres videre: man vet, hvad man har, men ikke hvad man faar. Det er jo et ganske gemyttlig syn paa Gunnar Knudsen. Jeg betrakter ham som en meget farlig type paa en borgerlig politiker. I al sin stivindethet staar han fuldstændig fremmed og aforstaaende overfor det moderne arbeidernesyn paa samfundsproblemerne. Selv tror han sikkert, i sin blindhet, at han representerer baade frisind og fremskritt. Dette gir ham en tryk samvittighet og derfor er det han gang paa gang har vaaget at true arbeiderne med militærmagten. Og fordi han staar paa borgerskapets venstre fløi, kan han, den dag han slaar løs, regne med at ha hele overklassen paa sin side og en stor del av den politisk uoplyste middelstand, som i Gunnar Knudsen ser en smaakaarsfolkets ven.

For os gjælder det at faa det politiske liv ind i saadanne former, at arbeiderne kan *se sandheten*. Og hvad er sandheten? Sandheten er st det samfund vi lever i beherskes

fuldstændig av rikfolket, av kapitalister og agrarer, og at den «demokratiske» regjering vi har er et bedrag. Det kan undertiden se ut som om vi øver en smule indflydelse paa regjeringens politik — Buen gjør det *muligvis* —, men partiet? Nei. Allikevel er det en utbredt opfatning at vort parti støtter regjeringen og at det derfor delvis er vor politik den fører. Alt dette skyldes gruppens optræden. Men den falske stilling vort parti derved er kommet i er meget, meget farlig. Den er til skade for os og til gagn for høire. Ser vi hen til varpreisernes stigning, som Vraa var inde paa, er det klart at den uvægerlig vil føre samfundet op i en krise. Og pas paa, om ikke vi da faar skylden, mens høire, hvis politik regjeringen i *virkeligheten* har ført, staar der uten ansvar for krisen og kan optræde som den redende engel.

Hvordan høire, saa længe partiet er utenfor regjeringen, forstaar at fri sig fra ansvaret, er forbudslovgivningen et godt bevis for. Faktisk var jo høire med paa at indføre forbud under krigen. Men hvem er det som har faat ansvaret og faat undgjelde for Abrahamsens mange dumheter? Det er vi socialister. I denne forbindelse bør det kanskje nevnes at netop hensynet til hr. Abrahamen sikkert har været en sterkt medvirkende aarsak for en del av gruppens medlemmer til ikke at styrte regjeringen.

Hvad mistillidsresolutionen angaar er at si, at hele denne skandale er Buen i første række ansvarlig for. Efter at gruppen i møte hadde besluttet ikke at fremsætte mistillidsforslag, erklærte en av dens medlemmer, at en saadan beslutning *bøiet han sig ikke for*.

Dermed var det klart, at der vilde fremkomme forslag i tinget. Buen visste altsaa dette, og da burde han handlet derefter. Det vilde ha været meget mindre forsmædelig for ham end det, som skedde.

Tal. sluttet med at uttale, at vi hadde grund til at glæde os til neste valg, da der vilde være haab om at faa en stortingsgruppe, hvis virksomhet kunde komme ind i samme linje som partiets.

Eugène Olausen:

Jeg har indtryk av, at vi holder paa at angripe politisk døde mænd. Men da saken har sin store praktiske betydning, kan vi se bort fra de foreliggende specielle forhold.

De motsætninger som har eksistert mellem gruppens flertal og partiet med hensyn til opfatningen av taktik og plattform har nødvendigvis maattet skape mislige forhold. Gruppen paa sin side føler sig isolert, og følgen er, at der blir ingen kraft i dens optræden. Ingen skal jo heller kunne lægge en alen til sin vekst.

Vi lever i en overordentlig sterk gjæringsperiode, ute som hjemme. I vort land har gjæringen været meget fremtrædende særlig i de sidste aar paa grund av dyrtidsforholdene, regjeringens reaktionære politik og de impulser vi har motat utenfra. Denne gjæring har *ikke faat uttryk i gruppens almindelige stilling*; den er fanget i sin egen fortid. Jeg legger heri ingen politisk dom; det er bare et faktum, som jeg konstaterer.

Og hvordan er det med disciplinen inden gruppen — med dens medlemmers loyalitet overfor de fattede beslutninger? En av dem begik for ikke længe siden aapent brud paa gruppens beslutning saa-

velsom paa partiets program, idet han ved den 2den votering i spørsmålet om tilslutning til Nationernes forbund brøt ut og stemte for Norges indmeldelse. Det vakte overraskelse inden gruppen selv. Men hvad har den foretat overfor dette? Hvilken garanti har partiets vælgere for at deres repræsentanter er i overenstemmelse med dem? Det er da ikke for moro skyld, at arbeiderne koster penger paa at faa dem valgt. Jeg vil spørre: er nogen mand saa fri, at han kan sætte sig ut over programmet og skape kaos indenfor vor egen lille faatallige forsamling deroppe i stortinget? Jeg foreslaar, at landsmøtet vedtar følgende:

«Landsmøtet uttaler sin sterkeste misbilligelse over Gausdals votering i spørsmålet om Nationernes forbund. Møtet henstiller til hr. Gausdal at træde ut av partiet.»

Tal. fandt det av interesse at faa oplyst, hvad Bentzen la i sin uttalelse om, at gruppen vilde bruke alle midler for at skaffe respekt for sine forslag.

Oscar Ruud (Kr.a):

Efter den interesse som her lægges for dagen for det parlamentariske arbeide, turde det være ønske lig at faa den videre debat utsat, indtil Buen kom tilstede, for at landsmøtet kunde faa høre gruppens ansvarlige fører.

Lie sa, at der ikke var klarhet i linjerne. Nei, det skal guderne vite. Det gaar da ikke an, som Vraa vil, at et flertal i gruppen paa 10 mand skal bøje sig for et mindretal paa 5.

Forholdet var ikke saa godt, som det burde være, sa redaktøren av hovedorganet. Det er rimelig nok, synes jeg; for de mænd, som er sat

ind i stortinget, de er sat der for at utføre det parlamentariske arbeide.

Det er sagt av Vraa, at han maatte gaa ut av prisraadet, fordi han ikke kunde faa utrette noget der. Nu sier han, at det er blit, endda værre, end det før var! Det viser bare, at det ikke kan være til skade for os, at vi har vore egne folk med.

For en del aar siden stod Tranmæl og en liten skare tilhengere paa landsmøterne og forlangte representation baade her og der; de aat sig ind, som de bedst kunde. Nu kræver man *boykot* av kommissionerne; vore folk skal *trækkes ut*. Det er frontforandring!

Olaussen nævnte noget om at la sig «fange av sin egen fortid». Det kan man ialfald ikke si, at han har gjort. Kanske man om endel aar kan efterlyse det norske arbeiderpartis standpunkt, som man idag kan efterlyse Olaussens for to aar tilbake. Nu er han med paa militærvesenets avvikling, som krævedes i mistillidsforslaget til regjeringen; til andre tider har han været for bevæbning av arbeiderne! —

Det oplystes, at Buen nu var kommet tilstede. Efter forslag av dirigenten blev de fremkomne forslag oversendt redaktionskomiteen, likesaa et forslag av *Valdemar Carlsen* saalydende:

«Landsmøtet uttaler, at dersom ikke stortinget indvælger i kommissioner de personer, som partiets stortingsgruppe og centralstyret i fællesskap ønsker, skal partiet trække alle socialister ut av nedsatte kommissioner og om nødvendig gaa til stortingsmandsstreik.»

Tranmæl:

Der var spurt om samarbeidet mellem gruppen og partiet. Der er

fra centralstyrets side intet i veien for et saadant samarbeide. Efter valgene ifjor tilbød vi gruppen egen sekretær, netop for at den kunde sættes istand til at utføre mest mulig arbeide. Men gruppen fandt det overflødig — og den fandt det overflødig at træde i nogen nærmere forbindelse med styret overhovedet. Som følge derav har der ikke ofte været møter. Jeg anser det for ganske haabløst at faa istand et virkelig samarbeide, saa længe som der hersker saa forskjellige opfatninger, og det er vel deri det bunder — ikke i spørsmålet om personer.

Landsmøtet ifjor uttalte sig mot enhver deltagelse i forhandlinger om regjeringdannelse og erklærte, at stortingsgruppen ved enhver trontaledebat skulde fastslaa sin stilling til regjeringen. Der har vi forsaavidt den sak avgjort, og den er avgjort i flertallets disfavør.

Hvad angaar vort forhold til Rusland, er det ganske uørt, for ikke at si frækt av Ihlen at kræve at vi skal ha konsuler i Rusland, saa længe vort land ikke anerkjender sovjetregjeringen. Hvad er der gjort fra vor representations side for at stanse den svinde, at man anerkjender zaristiske «myndigheter», saa længe ingen saadanne faktisk findes?

Det var av interesse at faa konstatert, at det er gruppen som saadan, som har ansvaret for de nominationer, der foretages, for det gaar ved disse anledninger ofte nok saa eiendommelig til. Skal der tages utelukkende saklige hensyn, kan det vel neppe forsvares at samle alle disse tillitshverv paa nogen enkeltes hænder. Der er nogen faa, som gaar igjen i alle komiteer, og det gjør partiets representation en-

sidig. Mænd tilhørende en snever kreds bør ikke her ha nogen forret. Det er klart, at man ved at optræde paa denne maate ikke fremmer interessen for sakerne i partiet. Opnævnelsen av *Gausdal* som medlem av forsvarskommissionen er et grotesk eksempel paa, hvordan tingene skjettes.

Trygve Lie:

De indvendinger som er gjort av Bentzen rokker neppe væsentlig ved det som er anført av en række talere i denne debat. Det glæder mig at høre ham si, at Stang vilde de holde paa til sidste mand. Jeg gaar ut fra, at han efter det oplyste ogsaa slutter sig til den motivering jeg har git for mit forslag. Stortingsgruppen skal være ildstøtten som gaar foran, og det paa en slik maate, at vi føler, at deres agitation er vor kamp. De svenske venstresocialister og de tyske uavhengige har vist, hvordan der kan holdes liv i og samles interesse om det parlamentariske arbeide. Optræder vore egne repræsentanter paa samme maate skal det saavist ikke mangle paa velvilje fra vor side. — Tal. fremsatte følgende tillægsforslag:

«Landsmøtet indskjærper lovenes paragraf 9. 3. led, og henstiller til stortingsgruppens formand at holde centralstyret underrettet om de saker, som har principiel betydning for partiet.» —

Foshaug:

Det forundrer mig litt at paahøre den debat som er ført her. Ikke fordi jeg er saa uenig i det som er sagt, men tonen og aanden er en noget anden, end man har været vant til tidligere. Jeg konstaterer den forstaaelsesfulde ømhet, som gik

gjennem Olausens indlæg. Fordi vi var «døde», viide han være saa hensynsfuld, sa han.

Forholdet under trontaledebatten var det, at hverken venstre eller høire hadde regjeringsflertal alene. Hadde vi under disse omstændigheter medvirket til at fælde den sittende regjering vilde spørsmålet om vor deltagelse i en regjeringsdannelse være kommet op. Dette spørsmåal er ikke fremmed for partiets landsmøter. Vi, som utgjorde gruppens flertal, fandt det ikke praktisk at fremtvinge en situation som gjorde dette aktuelt. I henhold hertil gav gruppens formand kl. 7 aften i stortinget en redegjørelse for socialdemokraternes stilling. I samme øieblik fremlagdes paa præsidentens bord forslaget fra de 6. Det vilde været mer hensynsfuldt av disse, om de hadde git anledning til drøftelsen av et *fælles*-forslag, men det var da for sent. At vort forslag «intet uttalte» maa Schefflo være temmelig alene om at paastaa.

Anken over, at der saa sjelden pleies raadsiaigninger mellem gruppen og centralstyret, maa rettes mot styret. Det er endnu ikke hændt, saalænge jeg har deltatt i stortingsarbeidet, at en henvendelse i den retning fra partistyret er avslaat av gruppen. Man skal derfor være forsiktig med at kaste sten, naar man selv sitter i et glashus.

Med hensyn til kommissionsbestemmelserne er regelen den, at hver av partigrupperne opnævner sine mænd. Men saa er det hændt enkelte ganger, at de andre ikke har respektert vore forslag. Dette kan vi intet gjøre for. Jeg vil imidlertid paatale her, som jeg har gjort i gruppen, at «Social-Demokraten» benytter anledningen til at kaste sig over den partifælle, som er

misbrukt av venstre og høire, og som uten egen aarsak kom paa valg.

Partipressen utover landet, delvis ogsaa «Social-Demokraten», har i de sidste aar ofret liten plads for den praktiske politik til fordel for utlandsstoffet. At se sig systematisk tiet ihjel av sine egne paa denne maate maa virke lammende paa os, som staar midt oppe i arbeidet. Skal vi vokse ute blandt folket maa dette forandres. Det er ikke for ens fornøielses skyld, at en sitter der i stortinget de bedste aar av sit liv, men fordi man tror paa ideen og paa det seige, utholdende arbeide.

Tollef Stensrud (Gjerpen):

Jeg tror det er tilstrækkelig konstatert, at der er en ganske utbredt misnøie med, hvad vor stortingsgruppe har gjort, og kanske endnu mer for hvad den ikke har gjort. Jeg vil bare bringe i erindring, hvordan denne gruppe er blit til. Taktikbeslutningen paa landsmøtet i 1918 fandt jeg i det hele bra, men det stod ogsaa klart for mig, at konsekvenserne av denne beslutning vilde vore organisationer utover landet ikke magte av gjennomføre. Hvem har saa skylden for det daarlige arbeide? Det er vi, som repræsenterer organisationerne — vi som var med paa at nominere kandidater, om hvem vi visste, at mange av dem ikke sognet til flertallet i partiet. Schefflo sa, at vi glæder os til næste valg. Ja gid vi bare kunde gjøre det. Men skal vi det, maa vi lære den ting at være mere nøieregnende med at kaare dem, som skal være vore bannerførere. Det er nødvendig at sørge for, at paa den plads maa vi sætte folk, som er i kontakt med partiets opfatning. Her har vi alle en opgave.

Robert Nilsen (Bergen)

henviste til 3-mandsforslaget paa landsmøtet ifjor, som han hadde været med paa at fremsætte. Dette forslag forkastet partiets deltagelse i valg og støttet sig paa masseaktionen som det eneste middel, hvorved arbeiderne kunde erobre samfundsmagten og gjennomføre socialismen. Nu saa vi de praktiske resultater av parlamentarismen. Er saa den nye retnings-mænd synderlig bedre end de andre? spurte tal. Han mente nei. Stortingsgruppen var haabløs. Den skulde ta fat paa at gjøre boligrationeringen til virkelighet, men der sker intetsomhelst. Klagerne kommer igjen paa hvert landsmøte, og de kunde likesaa meget rettes mot centralstyret og sekretariatet som mot stortingsgruppen — ja mot os selv. Hvorfor løpe samme chance som i Sverige og Danmark — chancen for at ødelægge i stedet for at bygge op? Socialismen er da noget, som skal *gjennemføres*, og da nytter ikke bare snak.

C. S. Bentzen:

Vraa sa, at erklæringen fra flertallet var intet svar. Jo, det var et *greit* svar. Hvis det overhodet var nødvendig at fremsætte noget mistillidsforslag maa det sies, at dette forslag var utvetydig nok. Det er ikke riktig at vrånge ordene ut av det som er sagt og som skulde sies. Og hvor meget man end vil beklage det, som skedde, blev resultatet da allikevel godt.

Lians forslag i dyrtidsspørsmålene var paa forhaand drøftet adskillig og blev fremsat paa gruppens vegne. Vi er likesaa meget som Vraa paa det rene med, at der maa en aktion til — jeg tror jeg tør si det. Jeg beklager bare, at forsla-

get ikke kom til realitetsbehandling, men det er meningen at sørge for, at det snart kommer frem igjen.

«Social-Demokraten» uttalelse om, at det spillet mindre rolle, om vi hadde 18 eller 50 mand i stortinget, var egnet til at saa mismod blandt dem, som av dette parti var sat ind der for i første række at hævde det parlamentariske arbeide. Man maa nemlig huske paa, at dette er en stilling, som arbeiderklassen har *betrodd os*. Vi bør derfor krittisere paa saklig grundlag og ikke, som Olaussen gjør, søke at gi det hele et latterlighetens præg.

Scheflo sa, at vi hadde indtat et standpunkt, som om det ikke skulde være værd for os at vælte Gunnar Knudsens regjering. Jeg har været med paa at stemme mot forslag, som kunde ha væltet regjeringen. Men naar det er spørsmal om at *styrte regjeringen* maa det ske paa et grundlag, som er akseptabelt.

Til Olaussen kan jeg svare: Min opfatning er — og det er vistnok gruppens ogsaa — at der skal brukes *alle* midler, ogsaa om det gjælder at trække vore folk ut av kommissionerne. Det kan godt hände, at der i denne forbindelse kan bli spørsmal om at *bruke sabotage overfor den sittende regjering*.

Tal. vilde ikke uttale sig om Gausdals forhold, men han trodde ikke, at der «stort set kunde sies» at medlemmer av gruppen hadde øvet brudd paa programmet.

Hans Holmøy (Bærum)

var blit noget misfornøiet med dette landsmøtes begyndelse. Der var over debatten en tone av ubeherskethet, som han fandt det som sin pligt at gripe ordet overfor. Omtalen av Gausdal forekom ham «simpel». Gausdal hadde sat al sin ener-

gi ind paa at bekjempe militærvæsenet, og det arbeide, han her hadde utført, var beundringsværdig. Tal. sluttet med at si: La os diskutere litt mere saklig og bringe flertallets ideer frem, ti de har kjernen i sig.

A. Kalvaa (Trondhjem):

Jeg har hat følelsen av, at vore representanter i tinget maa ha været meget godtroende overfor den regjering som har sittet og sitter fremdeles. Utenriksministeren har gang paa gang kommet med de største ukorrekteter, for at bruke et mildt uttrykk — saa ukorrekte at de maatte kunne gjennemskaes. I det hele er det mit indtryk, at gruppen har været slapp overfor regjeringen. Og dog burde erfaringerne ha belært ogsaa den om, at de borgerlige love og anordninger til alle tider er gaat arbeiderklassen imot. Hvad skal vi saa med «tillid» til denslags? — Foshaug sa rigtignok, at vore folk altid hadde staat i opposition til Gunnar Knudsen. Ja er det nu sandt det? Da retskrivningsreglerne var oppe til behandling hang regjeringens skjæbne i en meget skjør traad. Men vi kunde ikke styrte den paa et spørsmal som dette, mente Bentzen. Jeg mener, at vi *skulde se til at faa den væk ved den første den bedste anledning.*

Buen:

Det er rimelig, at der vanker lidt haard kost ved aarsoppgjøret. Men det er nu engang ikke saa sikkert, at partiets medlemmer har den fulde oversigt over, hvad gruppen har hat at gjøre — at de kjenner paa en prik, hvad gruppen *har utført*, og de vanskeligheter som den *ikke har kunnet mestre*. Det er jo en gammel erfaring, at det er let-

tere at si, hvordan en ting skal gjøres, end at gjøre det *selv*.

Adskillige av de angrep, som er fremkommet mot gruppen i anledning av den førte utenrikspolitikk, grunder sig ret og slet paa misforstaaelser. Det skyldes kanskje den ting, at de, som har skrevet artikler derom ikke har hat greie paa sakerne. Jeg vil engang for alle ha slaat fast, at *stortingsgruppen ikke har indtat nogen fiendtlig holdning overfor Sovjet-Rusland*. Selv har jeg i offentlige foredrag uttalt, at jeg vil være den sidste til at fordømme, hvad der sker derborte. Men jeg har *samtidig* sagt, at jeg vilde anse det for en *forbrydelse*, om vi her i Norge gjorde det samme. Min uforgripelige mening er, at det tør vel endda hænde, at Rusland faar gjennemgaa nok en utviklingsperiode, før det naar frem til de tilstande vi har i Norge.

Her er talt om utenriksministeren og gruppens troskyldighet overfor ham. Det grunder sig atter paa misforstaaelser. Ti selv om vi *trodde*, at Ihlen stod og løi, hvad hjalp det, naar vi ikke kunde bevise det? Hvilken fortjeneste vilde partiet ha av det? Efter den vending, som diskussionen om Tønders interpellation tok, foreslog vi i samraad saken utsat, og allerede nu foreligger den ganske anderledes klar end *da*. Da vi tok skridt til utsættelse handlet vi som kloke mænd. Og det spørsmal er altsaa ikke færdig.

Stavseth-saken, som berører legationens forhold, har bare været saavidt streift i stortinget, men i utenrikskomiteen har den selvsagt været drøftet indgaaende, og jeg tror nok vi tør si det om os selv, at vi har sørget for, at den sak i hele sin bredde kom for retten. Det som yderligere maatte bli at gjøre,

kan jo partipressen gjøre likesaa gjerne. Men om der blir tale om at gjenindsætte kompromitterte folk i utenriksetaten, *da sier vi fra.*

Sovjet-regjeringens forhandler Litvinoff kan nu komme til Kristiania og opholde sig her. Jeg kan ikke gi mig til at referere fra hemmelige møter; jeg peker bare paa den foreliggende kjendsgjerning.

Det er ikke saa let at ha fuld greie paa, hvad man kan naa i utenrikspolitikken. En kjendsgjerning er det dog, at den norske regjering og det norske storting og folk har været som *et litet dyr mellem to negle* i disse krigens aar. Der er noget, som heter matmangel, og som vi har hat liten føling av — vi har ikke visst, hvad *nød* er; men naar vi ser hen til de land i verden, hvor der er *nød*, da skal man ogsaa vite at sette pris paa den forsigtighet, som er utvist av socialdemokraterne paa dette omraade. Jeg har den bedste samvittighet i saa maate.

Der er pekt paa, at gruppen skal fastslaa sin stilling til regjeringen hver gang. Kan nogen fastslaa det tydeligere end jeg gjorde paa gruppens vegne ifjor, efter at vi hadde avgjort, at jeg skulde gi en redegjørelse uten at stille mistillidsforslag? «Ny Tid», som skrev om de to forslag, præmierte det forslag, som jeg sluttelig maatte fremsætte. Saa jeg har da faat min anerkjendelse ogsaa.

Ved avstemningen over retskrivningsreformen kunde vi, om vi hadde lagt an paa det, feldt regjeringen. Og den *ønsket* gjerne at bli fældet. *Ti den* kan ogsaa regne. Den sletteste valgpolitikk for venstre vilde være, at regjeringen blev hængende stort længer. Men det kom jo ikke os ved. *Vi* hadde heller intet med at gjøre maalspørsmålet

til en politisk sak. Skulde vi saa stemme mot vor overbevisning for at velte en bagatel som Gunnar Knudsens regjering? *Nei.* Jeg sier «bagatel» med eftertanke. Vi kunde styrtet den kanskje baade to og tre gange, og vi vilde da ha faat en *anden* regjering, uten at vi fik nogen indflydelse paa den. Men herregud, hvad tid er det, at det norske arbeiderparti har hat grund til at sette saa stort haab til *høire*? Er det socialistisk arbeiderpolitikk? Efter min mening er det *vrøvl*. Noget andet er det, om vi kunde opnaa at faa *Olaussen* til utenriksminister; da skulde ogsaa jeg være med paa forandringen!

Nu, dette var ifjor. Iaar fremsatte vi et mistillidsforslag, fordi det ikke var nogen prinsipsak for os at undlate at gjøre det. Det kostet os ingenting. —

Tal. klandret «Social-Demokraten»s redaktør for at ha forhastet sig i sin karakteristik av B.s optræden under sidste trontaledebat, idet tal. da endnu ikke hadde fremkommet med sit hovedindlæg i saken. Han fortsatte:

To gange har de andre i tinget gaat utenfor vor gruppes nominationer, uten at vi hadde faat det mindste nys derom paa forhaand. Nu sidst var det advokat Halvorsen, som var ute; formodentlig har han en speciel forkjærlighet for sin motkandidat i Gamle Aker. Om Stangs valg var der imidlertid enstemmighet i gruppen, og saken ligger nu slik an, at den kommer igjen, da kommissionen ikke er fuldtallig, som den er. Det tør da hælde, at den dag vil komme, da vi kan kvitte for det. *Gruppen* kan ialfald ikke angripes for de streker, som venstre eller *høire* gjør.

Med hensyn til Gausdal vil jeg

si, at vel ingen hadde grund til større skuffelse over hans stilling end vi, hans kolleger i stortinget. Men derfor fælder ikke vi nogen fordømmelsesdom over ham, al den stund han handlet efter sin samvittighet. Hvad skal vi f. eks. gjøre med par.tifæller, som brænder brændevin? (Protester.) Vi er da et forbuds-parti!

Robert Nilsen har jeg hjulpet saa godt jeg formaadde, og der er lovet al mulig fortgang med propositionen om boligrationering i odels-tinget.

Der sattes strek med de indtegnede talere.

Tønder:

Da Hornsrud i sin tid blev forbigaaet ved valget paa statsrevisor var der al opfordring for gruppen og for partiet til at si fra. Det blev desværre ikke gjort. Saa fulgte tilsidesættelsen av Stang. Det eneste rette nu vilde være, om vi sa: *nu trækker vi vorø repræsentanter bort fra alle kongelige kommissioner og departementale komiteer!* Det vilde være det eneste værdige svar paa dette. Men det fik bli partiets sak, og jeg har ikke stemmeret her paa møtet.

Der tales om gruppens standpunkt til utenrikspolitikken. Vi kjender overhodet ikke til utenrikspolitikken i gruppen. Siden utenrikskomiteen blev nedsat hører vi ikke et ord om den. Derfor bør vore medlemmer av den komité gaa ut av den. Da blir der ialfald ikke det skjul til dække for Ihlen. Vi kjender ikke vanskelighetene for utenriksdepartementet. Men netop det hemmelighetskræmmeri, som drives, gjør kritikken berettiget.

Jeg hører til dem, som mener, at gruppen bør gaa paa og fælde en

borgerlig regjering naarsomhelst — gjerne en venstre regjering ved høieres hjelp og en høireregjering ved venstres hjelp, *drive dem sammen til én front.* Det vil gjøre det lettere for os at optræ mot dem, som opretholder det borgerlige samfund (Sterkt bifald.)

Scheflo:

Buen kom med et indlæg, hvori han selv tilkjendegav, at jeg ord til andet hadde ret — det var ikke saa «radikalt», mente han, at styrte regjeringen. Men kunde man faa Olaussen til utenriksminister, da vilde han intet ha imot at forsøke det! Tydeligere kan det ikke indrømmes, at min definition var fuldstændig rigtig. Hr. Buen er ræd for at faa en *høiremand* istedenfor Ihlen!

I det almindelige omdømme er gruppen blit medansvarlig for regjeringens politik, fordi den *indirekte støtter den.* Hvis der ikke *handles*, naar der er *anledning*, blir snakket om at «ta avstand» heller aldrig andet end snak.

Ogsaa tidligere, sa Buen, hadde der budt sig anledninger — altsaa ikke bare da det gjaldt retskrivningen. Han har derved gjort sig ansvarlig for at regjeringen sitter, og at høre blir *uten* ansvar.

Slik som hemmelighetskræmmeriet nu drives, maa man behandle utenrikske forhold ofte uten at ha førstehaands opplysninger. Buen, som har den bedste anledning til at skaffe sig dokumenterne, søkte at hovere over, hvad der herom er skrevet i «Social-Demokraten». Jeg har dog søkt at skaffe mig opplysninger fra bedste kilde, og hittil har jeg faat ganske ret, Buen uret. Umiddelebart efter hjemkaldelsen av Petrograd-legationen skrev jeg, at

«Norge stillet sig blandt Ruslands fiender». Det har vist sig ganske klart. Men Buen gik paa limpinden i stortinget. Da Ihlen benegtet at Norge hadde brutt med Russland, takket Buen for denne «oplysning».

Hver gang regjeringen handler i hemmelighet, gaar jeg ut fra som temmelig sikkert, at den handler til skade for den socialistiske bevegelse. Buen derimot slog sig til ro med, hvad der fortaltes fra høieste hold. Han hadde nemlig tillid til hr. Ihlen.

I forholdet til Russland er der siden indtraadt en bedring, og naar Norge nu optræder nogenlunde anstændig i det russiske spørsmåal, skyldes det neppe stortingsfraktionen i første række, men meget heller partiet og den stilling vi indtok i 1918. Partiet erklærte, at bolschevikerne er vore venner. Det har en anden klang, end om man sier at herregud, de kan jo ikke handle anderledes; de er jo i Russland!

Foshaug bebreidede mig, at jeg hadde angrepet Puntervold. Det kan beklages, om jeg har saaret ham, men det var umulig at undgaa at peke paa sandheten, som ligger klart i dagen. Advokat Halvorsens utfordrende tale kan ikke misforstaaes: han vil bare ha parlamentarikere ind i offentlige kommissioner. Jeg synes det kunde gi nogen hver av vore høiresocialister grund til eftertanke.

Olav Oksvik (Møre og Rauma) fandt debatten lærerik, og han vilde bekjende, at aanden og tonen var adskillig bedret siden landsmøtterne i 1918 og 1919 — dette til trods for at oppositionen var noksaa svak denne gang.

Naar Schefflo vilde ha det til, at de borgerlige hadde særlig tillid til «os høiresocialister», kunde tal. ikke la være at minde, at «Soc.-Dem.» nylig hadde skrevet fordelagtig om justitiarius *Thinn* og anbefalt ham som formand i voldgiftsretten. Det viste sig altsaa, at vore vaske-egte bolscheviker satte sit haab til ham for at redde sig ut av knipen.

Til Stensrud bemerket tal., at det var opportunistiske hensyn som gjorde sig gjældende ved nominationerne i 1918, da der stilledes saa mange «saakaldte høiresocialister».

Olaussen:

Foshaug misforstod mig, naar han tilla mig det motiv at ville latterliggjøre gruppen. Men saken er, at denne gruppe ikke er mottagelig for paavirkning av den situation, som arbeiderklassen lever under her i landet som i andre land. Vi hørte for en stund siden en beretning om tilstandene i Ungarn. *Naar blev den hvite terror brændemarket i stortinget?* Jeg kan forsikre, at det vilde bli hørt.

Til Ruud vil jeg bare si, at der er foregaat en forandring i standpunkterne hos de aller fleste, og det er at haabe, at ingen endnu hævdeder det standpunkt, som han gjorde for mange aar siden; han maatte ellers være et fossil (Munterhet).

Under debatten om vaabenøvelserne fremkom forsvarsminister Aavatsmark med den brutaleste provokation mot den norske arbeiderklasse. Overfor dette reagerte vor gruppe ikke med et eneste ord. Det viser enkelt nok, at der ikke er nogen forbindelse mellem gruppen og arbeiderklassen.

Tranmæl:

Hvordan kan de reagere efter alle de angrep paa partiet, som er

drevet fra oppositionens side, og hvorved der er git motstanderne vaaben i hænde mot arbeiderklassen?

I fællesmøte mellem gruppen og centralstyret 17. februar forelaa til behandling partiets stilling til regjeringens forslag om Norges indmeldelse i Nationernes forbund. Partiets formand refererte her følgende forslag som diskussionsgrundlag: «Det norske arbeiderparti kræver i sit principielle program post 9: a) Avvæbning. b) stedsevarende nøytralitet. Lovene for Nationernes forbund ophæver nøytraliteten for forbundets medlemmer og gjør det tvilsomt, om et medlem av ligaen kan avvæbne. *Det er derfor programmæssig utelukket at Det norske arbeiderparti kan yde sin medvirken til, at Norge blir medlem av Nationernes forbund.* Dertil kommer at Det norske arbeiderparti paa grund av forbundets nuværende imperialistiske karakter ikke kan gjøre sig medansvarlig i, at vort land mel-der sig ind i forbundet.»

Forslaget gav anledning til et længere ordskifte. Formanden konstaterte, idet ordskiftet avsluttedes, at *samtlig* hadde uttalt sig mot indmeldelse, hvorfor votering ansaaes overflødig. I møtet var Gausdal tilstede. Efterpaa sættes han ind i forsvarskommissionen, som paalægger Norge at holde et væbnet forsvar!

Fru Augusta Aasen (Kr.a)

mindet om *Lians* interpellation om dyrtiden høsten 1919 og det forslag, som knyttet sig til — et forslag som indeholdt mange ypperlige punkter. Ivaar efterlystes atter prisreguleringsbestemmelserne, hvorom der var git løfter fra re-

gjeringshold. Hvad der videre er blit av dette, fortalte beretningen intet om. Som arbeiderhustru vilde tal. si, at vore repræsentanter maatte gjøre noget for at faa fart i dyrtidsarbeidet, og det maatte gjøres straks. Ingen kunde vite, hvordan den faglige konflikt vilde løpe av, og imens steg priserne uke for uke i en foruroligende grad. Baade partiet og fagorganisationen vilde slaa ring om vor gruppes aktion i denne sak og sætte organisert magt bak den. Prisregulering nedad maatte nu bli løsenet for arbeiderne.

Vraa:

Jeg taler ikke om, hvilket forslag var bedst; som stortingsmand kunde jeg ha stemt for begge. Men to forslag i en materie! De kan snakke saa meget de vil, sa Gunnar Knudsen; saa længe der ikke kommer et forslag, saa —. Og tiltrods for denne invit beslutter gruppen, at vi skal snakke igjen! Dermed kom skandalen utover landet. Jeg kan tilgi mange synder, men det gaar da ikke an for det norske arbeiderpartis landsmøte at forsvare denslags. Imidlertid har de jo senere forbedret sig.

Jeg hadde ønsket noget mer tiltak overfor regjeringens glidepolitik i dyrtidsspørsmålet. Provianteringsraadene var en betryggelse for forbrukerne, men nu ophæver de sig selv. Og maksimalpriserne forsvinder suksessivt med myndigheternes vidende og velbehag. Som det er, blir matspørsmålet likesaa viktig for os nu som den store konflikt. —

Debatten avsluttedes med nogen bemerkninger av *Johan Gjølstein*, som fremhævet betydningen av de praktiske opgaver, som vore repræ-

sentanter stilles overfor i stortingsarbeidet. Ved et brukbart arbeide i komiteerne f. eks. kunde meget opnaas til bedste for arbeiderklassen, selv om vi var i mindretal.

Dermed avsluttedes første dags forhandlinger. Voteringen over beretningen utsattes indtil de fremsatte forslag var rapportert tilbake fra redaktionskomiteen.

Budgetterne.

Med *Halvard Olsen* som dirigent fortsattes forhandlingerne 1. pinsedags formiddag kl. 9.

Budgetter og regnskap forelaa som første sak.

«Social-Demokraten»s budjet for 1920, utvisende en totalsum paa 1 258 000 kroner, vedtoges uten debat.

Likesaa vedtoges enst. efter bemerkning av *Eines* pressekontorets budjet, som var paa 88 900 kroner.

Ved partikassens budjet foreslog *Trygve Lie*, at der indtil næste landsmøte bevilgedes 1 000 kroner pr. aar til ungdomsforbundets opplysningsarbeide. Forslaget bifaldtes enstemmig.

Et forslag av *Svensson* om forhøielse av *Lies* løn som sekretær paa partikontoret blev efter fremkomne opplysninger av *Grepp*, *Lie* m. fl. tat tilbake, og budgettet oppførtes med 75 500 kroner.

Likesaa vedtoges enstemmig budjetforslagene for forlaget og «Det 20de aarhundrede» foruten de forelagte regnskaper.

Landsmøtet uttaler sin misbilligelse av Gausdals votering.

Fra redaktionskomiteen refereres ved *Kyrre Grepp* følgende forslag:

«Landsmøtet uttaler sin sterkeste misbilligelse over Gausdals vote-

ring i spørsmålet om Nationernes forbund.

Landsmøtet overlater til centralstyret (eventuelt landsstyret) at træffe endelig avgjørelse i saken, efter at Gausdals erklæring er indhentet.»

Om dette forslag opstod en kortere debat.

Fuud vilde stemme mot første punkt, da han ikke fandt det rigtig at dømme en mand, før motiverne for hans stemmegivning var opplyst.

Grepp gjorde oppmerksom paa, at der var enstemmighet i komiteen om forslaget, og det vilde bli fastholdt i den form det forelaa.

Foshaug mindet om, at Gausdal hadde hat et forslag om indmeldelse i ligaen fremme paa et tidligere tidspunkt, og han (*Gausdal*) hadde erklært overfor tal., at han følte sig samvittighetsbundet til sit standpunkt. Forøvrig stemte han principalt mot indmeldelse sammen med de øvrige av gruppen. Tal. fandt det ikke heldig at fælde nogen dom paa forhaand.

Ogsaa *Kalvaa* var mot forslagets 1. punkt. Enten fik man uttale misbilligelsen her og gjøre saken færdig, eller man fik overlate det hele til styrets behandling.

Tranmæl: Det gjælder her stillingen til et viktig saklig spørsmål. Vi avsier ingen dom over *Gausdal* i dette forslag, det er hans votering det spørres om. Og det som er pointet er, at han har handlet i strid med partiets program og i strid med styrets og gruppens beslutning. Det er princippet, som landsmøtet skal uttale sig om, og det tar netop første punkt sigte paa. Det 2. punkt gjælder *Gausdal* personlig. At han givtes anledning til at fremkomme

med en forklaring skulde synes logisk og liketil.

Foshaug vilde ikke forsvare Gausdals standpunkt. Men der kunde for enhver opstaa en situation, som gjorde det til en samvit-tighetssak at stemme paa den ene eller anden maate. Vistnok vet jeg, bemerket tal., at de som nu leder partiet ikke har saa meget tilovers for aandsfriheten, men det virker bare til skade for os.

Ruud: Tranmæl stiller saken paa hodet. Princippet gjælder her om der skal fældes dom, før manden er hørt. Det er noget ganske nyt.

Grepp syntes ikke Foshaug skulde ta ordet aandsfrihet for-fængelig. At tale om «aandsfrihet» i forbindelse med Gausdal forekom ham at ligge noget langt borte. Gausdal har brutt partiets program Er ikke det tilstrækkelig grundlag for landsmøtet til at uttale sig? Personlig var tal. villig til at ekskludere Gausdal gjerne med en gang. Men han vilde være saa hensynsfuld at utsætte den videre behandling indtil vedkommende hadde kunnet gjøre avbigt. Vilde han ikke da indrømme, at han hadde tat feil, maatte han ut av partiet (bifald).

Volan mindet om Eriksen-affæren og dens behandling paa landsmøtet i 1912. Eriksens forbrydelse bestod i, at han deltok aktivt i riksmåalsforbundet. Her dreier det sig om et aapent brudd paa partiets program. Tal. anbefalte redaktionskomiteens forslag.

Eines fandt det eiendommelig,

at der netop fra oppositionshold reistes kamp om et saa rimelig forslag. Det gir Gausdal et halmstraa til at redde sig, og nogen bedre behandling kan han vel ialfald ikke ha gjort sig fortjent til.

Chr. H. Knudsen: At brud paa partiets program maa straffes, det er da intet nyt princip. Og princippet maa fastholdes. Redaktionskomiteens forslag er i sin orden og burde vedtages *enstemmig*, saa sandt det er socialdemokrater som sitter her (bifald).

Forslaget sattes derpaa under votering og vedtoges — for første dels vedkommende mot 5 stemmer.

Kommissionsbesættelserne.

Lian fremla følgende forslag fra redaktionskomiteen:

«Ved opnævnelse av offentlige kommissionsmedlemmer bør der pleies et nøie samarbeide mellem stortingsgruppen, centralstyret og sekretariatet.

Respekterer ikke de borgerlige partier gruppens forslag, bør vedkommende kommission boykottes.

Landsmøtet bemyndiges til i samarbeide med stortingsgruppen og sekretariatet at overveie, om der eventuelt skal gaaes til yderligere foranstaltninger i samme retning.»

Efter bemerkninger av *Eines* og *Lie* bifaldtes forslaget *enstemmig*.

Der referertes et indkommet hilsningstelegram fra et arbeidermøte paa *Fineid*, *Søndre Salten*.

Raadssystemet.

Dirigenten oplyste, at raadsforfatningen vilde bli sat under debat særskilt, idet sosialiseringen og bedriftsraadsorganisationen blev at behandle efterpaa med egne indledere.

Socialiseringskomiteens formand, *Stang*, gav derpaa en redegjørelse for komiteens arbejde, hvis resultat forelaa i indstillingen for landsmøtet. Han anbefalte til vedtagelse flertallets forslag, hvortil landsstyret enstemmig havde sluttet sig.

I sit indledningsforedrag udtalte *Stang* i det væsentlige følgende:

Ifjor vaar nedsattes av centralstyret og den faglige landsorganisations sekretariat en fælleskomite for at bearbejde sosialiseringsspørsmålene. Efter den stilling landsmøtet ifjor indtok til raadsforfatningen, blev utredningen ogsaa av denne tat med som en del av komiteens arbejde.

Komiteen la arbeidet slik an, at den med hensyn til sosialiseringen tok for sig et par grupper i vort næringsliv, hvor en sosialisering forekom mest paakrævet og samtidig lettest gennemførlig. Det gjaldt skogbruget og træindustrien paa den ene side og fiskerierne med deres forskjellige binæringer paa den anden. I forbindelse hermed har ingeniør *Langseth* fremlagt en utredning av de førstnævnte virksomheters sosialisering, mens *Sverre Sivertsen* blev anmodet om at utarbeide en plan for fiskerinæringen og hermetikindustrien. De to bøker er nu at faa i bokhandelen. Samtidig har komiteens sekretær, *Arvid G. Hansen*, levert en stort anlagt fremstilling av sosialiseringen i teori og praksis. Den er netop utkommet og er efter

min mening en meget nyttig bok. Desuten har komiteen under sit arbejde latt utgi en samling smaaskrifter som ogsaa danner forarbeiderne for dens indstillinger.

Idépolitik eller interessekamp.

Der viser sig en dyptgaaende forskjel i opfatningen mellem komiteens to fraktioner.

Mindretallet, som har avgit et eget forslag, vil, saavidt det kan for staaes, søke i første række ad «overbevisningens vei», som det heter, at opnaa et politisk stemmeflertal for socialismens ide, et flertal, som saa fra stortinget av kan sette sosialiseringen i verk.

Flertallet ser utviklingen anderledes. Det ser den ikke fortrinnsvis som en idekamp, men som en interessekamp, en kamp mellem to uforsonlige klasser i samfundet. I denne kamp staar samfundets produktive kræfter og kapitalmagten rustet mot hverandre. Og vi ser, at den fra begge sider føres ad de økonomiske organisationers vei. Lønsarbeiderne gik til at organisere sig efter faglige linjer for at kunne opta kampen mot arbeidsgiverne. Derved skapte de sig samtidig den klassebevissthet, som maa til for at føre kampen videre. Den samme følelse av solidaritet bragte dem til at danne Det norske arbeiderparti, for at de ogsaa ad den politiske linje kunde sette sig istand til at kjæmpe henimot det samme maal.

Endnu befinder store lag av befolkningen sig staaende uten direkte interesse i denne kamp. Jeg sigter til smaahaandverkerne, smaahandelsmænd, bønder og fiskere utover landet. Men ogsaa disse er avhengig av privatkapitalen, omend ikke paa samme maate som lønsarbeider-

ne. De maa derfor ogsaa vite at finde sin plads i den sociale kamp. Vi ser, at verksmestre og arbeidsformænd allerede er paa vei til aapen kamp mot arbeidsgiverne. Blandt ingeniørerne, de tekniske arbeidsledere, er der tendenser oppe, som trækker i samme retning. Og handelsfunktionærene er begyndt at stille sterkere krav end før. Tilbake staar da først og fremst den talrike gruppe av smaabønder og fiskere, som ogsaa, likesom arbeiderne i industri og haandverk, vil lære nødvendigheten av at kjæmpe sin økonomiske kamp.

Paa denne maate mener jeg, at klassekampen skal føres organisationsmessig av de samfundslag, som har evne til at se, hvor fienden er. De andre lag i befolkningen, som mener at kunne stille sig utenfor den paagaende konflikt, faar vi søke at vinde etterhvert eller ialfald sørge for, at de ikke stiller sig imot os. Og meget kan her opnaaes gjennom vor deltagelse i valgene og det opplysningsarbeide som agitationen ved valgene fører med sig.

Den revolutionære samling.

Vort parti har i virkeligheten alt i en aarrække arbeidet med disse spørsmal og arbeidet sig frem til stadig større klarhet. Det har været en lykke herunder at se det intime og intense samarbeide, som har bestaaet mellem partiet og fagorganisationen. Dette samarbeide, som er av saa megen betydning, har utviklet sig sterkere hos os end kanske i noget andet land i verden. Og vi har set en voksende tilslutning til klassekampens revolutionære linje. Læser man mindretallets argumentation og forslag i 15-mandskomiteen, og tar man for sig fagoppositionens programskrift, ser man tydelig sammenhængen i det som

i de sidste aar har arbeidet sig frem, og det som idag staar som samlingsgrunlaget i norsk arbeiderbevegelse. Utviklingen er let at følge. Og her har ungdommen ikke mindst gjort sin indsats. Saa kom bolschevikrevolutionen i Rusland; den virket befrugtende og ansporende paa de kræfter som utviklet sig, og vi er nu naadd til et punkt, hvor det kan sies, at vi staar temmelig enig om de revolutionære økonomiske aktionslinjer.

Hvor enigheten slipper op.

I komiteen viste det sig, at denne utvikling heller ikke er gaat sporeløst hen over hoderne paa *mindretallet*. Der er enighet om, at arbeiderne maa bygge op et system med bedriftsraad for at kunne gjennomføre det økonomiske demokrati. Videre er der enighet om, at det ikke nytter at vente, til lovgivningsmagten tar sig av disse ting, men at raadene maa organiseres av arbeiderne selv paa arbeidspladsen og organiseres *straks*. Likesaa er man enig om, at de ikke skal være organer til at skape «forsoning» mellem kapital og arbeide, men at de skal være *arbeiderklassens revolutionære aktionsorganer* med den opgave at arbeide hen imot bedriftslivets sosialisering. Endelig er der enighet mellem flertal og mindretal om at bryte med det statssocialistiske system for istedet at gi bedriftsraadene plads som grundstenen i den nye samfundsbygning.

Men dermed hører ogsaa enigheten op, og det paa et meget væsentlig punkt.

For os staar det som klart, at bygger vi paa bedriftsraadenes aktionsevne og deres forvaltningsevne i det socialistiske samfund, maa der tillike skapes *politiske* organer, som staar i samklang med de opgaver

vi ellers er enig om at lage paa det økonomiske omraade.

Ti to magtcentre i en stat er en umulighet. Det vil bli to indbyrdes uenige og to indbyrdes stridende forsamlinger. Vi kan tænke os utviklingen gaa slik, at der blir en mellomtid, da der eksisterer baade et storting og en bedriftsraadsorganisation. Men kampen maa kjempes ut, og efter vor mening er det ikke tvil om, at det maa ske ved at stortinget gir op for den magt, som ligger i de økonomiske organisationer. Og dersom stortinget ikke godvillig vil overgi *sin* magt, er man dog nu kommet saa langt i klassekampen, at man ikke gir sig til at spørre fienden, hvad *han* mener vi skal gjøre. Det nytter ikke at tænke paa noget «samarbeide» her, hvis vi virkelig vil ind i socialismen. Derfor maa vi holde paa en raadsforfatning, som bygger paa den samme linje.

Stillingen til diktaturet.

Mindretallet og «Arbeider-Politikken» fortæller, at vi er alle enig om proletariatets diktatur. Det er dog den væsentlige forkjel, at mindretallet jo fremdeles holder paa parlamentarismen som den eneste anstændige styreform. I det øieblik revolutionen er der vil de indkalde en ny konstituant, valgt paa sedvanlig maate. Vi derimot mener, at arbeidernes diktatur er nødvendig i hele den tid, da det gjælder at befæste den vundne magt, indtil de har evnet at gjennomføre de nye samfundsforhold, som tilsigtes.

Det naturlige grundlag for diktaturet ser vi i raadsforfatningen, som er den bredest mulige basis for folkerepresentasjonen. Den har det særkjende fremfor «parlamentarismen», slik som vi kjender den-

ne, at den ikke bygger paa de geografiske grænser, men paa selve arbeidslivet gjennom dets organisationer. Det væsentlige ved raadsforfatningen er netop dette, at stemmeretten knyttes til arbeidet og valget til de forskjellige erhvervsgrupper. Paa denne maate kan stemmeretten utøves i en sluttet kreds av *klassefæller*, hvis interesser i alt væsentlig falder sammen. Heri ligger raadsideens styrke, som skiller den ut fra alle andre former.

Raadsforfatningen gir videre anledning til en saadan innskranke- ning av stemmeretten, at den, som ikke lever av eget arbeide, men av utbytningen av andre, lukkes ute. Stemmeretsinnskranke- ninger kjender vi jo ogsaa til fra parlamentarismen. Men om man gjennomførte den under det borgerlige «demokrati» derhen, at de som levet av spekulation skulde holdes utenfor, vilde det neppe i nogen grad ændre stortingets sammensætning eller faa nogen betydning overhodet. En saadan foranstaltning maa derfor sees som et led i *diktaturet*, anvendt under raadsformen.

Forøvrig er det temmelig git, at bare de, som er enig i raadenes *program*, vil komme til at delta i raadsvalgene. De som ikke ønsker at fremme den revolutionære bevægelse vil naturligvis vite at sette sig selv utenfor en saadan deltagelse. Derfor er det i sig selv utelukket, at andre end arbeiderklassen til at begynde med tar del. Senere vil andre grupper, som deler kaar med arbeiderne, melde sig; derimot ikke kapitalistene, med mindre de da slutter sig til vore rækker. Med vort syn paa dette maa det være klart, at man ikke anerkjender andre end dem, der slutter sig til raadene som *meningsfæller*.

Lovens vei — livets vei.

Mindretallet tænker sig utviklingen ledet ad lovens vei; *vi* mener, at den maa følge livets vei. Vi agter ikke at fremlægge et forslag til raadsforfatning til vedtagelse av det norske storting, slik som formodentlig mindretallet vilde anwise os at gjøre overensstemmende med dets almindelige syn paa taktikken og «flertallet»; livet selv gjør det umulig at si nøiagtig, hvordan en ny ferfatning skal se ut i alle sine enkeltheter. Dette forklarer, at vi ikke har levert noget saadant utkast paa forhaand. Forfatningen maa skrives slik som erfaringen selv lærer os den.

Flertallet uttaler, at det blir nødvendig for arbeiderklassen i en revolutionær epoke at skape sine egne organer for overtagelsen av den *hele* samfundsmagt. Mindretallet erklærer at ville bygge videre paa den saakaldte «demokratiske» grund. Skulde der, heter det i dets forslag, fra privatkapitalisternes side bli øvet *motstand* mot de samfundsmæssige forholdsregler, som et flertal for socialismen beslutter, vil partiet anvende de midler som er nødvendige for at bryte motstanden. Skulde der *herigjennem* opstaa en revolutionær situation, maa arbeiderklassen skaffe sig de organer for overtagelsen av den økonomiske og politiske magt, som den revolutionære situation kræver. Her er noksaa likefrem sagt, hvad oppositionen mener om disse ting. Noget andet er, at det synes at være et temmelig svakt grundlag for fremmarsjen for et parti som arbeiderpartiet.

Hvad kampen gjælder.

Der er dem som mener, at nu er enighet skaffet tilveie og parti-striden ophørt. Jeg er ikke enig

i det. Vi har her hjemme tvertom den samme motsætning i livssyn, som har gjort sig gjældende i alle land i det sidste. Og det er ikke i teori alene, at dette skille bestaar, det rummer den dypeste realitet. Det gjælder nemlig nu for arbeiderne at bli klar over, hvilken holdning de skal indta overfor kapitalistklassen og regjeringsmagten. Enten gjennombruddet er nær eller det lar vente paa sig, maa de anvende den pause i den revolutionære utvikling, vi er inde i, til at klargjøre sig og staalsætte sig for kampen. Det er nødvendig, at arbeiderne rundt om paa verkstederne og i hjemmene lærer at forstaa, at den eneste vei som fører *frem*, er den, som fører *over kapitalismens fald*. Hadde den tyske arbeiderklasse hat en klar forstaaelse av dette, kunde meget været anderledes dernede.

Derfor er det av den mest væsentlige betydning, at de tanker, som her stilles frem for os, ikke lægges tilside, fordunkles eller forkvakles, men føres til sin yderste konsekvens. Av den grund bør der heller ikke bli spørsmal om nogen *kunstig enighet*.

For endel er det visselig vanskelig at virke i partiet under de nuværende linjer. Jeg vil inderlig haabe, at de ikke kommer til at optræ, som visse grupper har gjort i Tyskland og likesaa i Rusland. Forholdet kommer for en del tilsyne i stortingsgruppens arbeide; dens optræden sker ikke efter de linjer, som partiet ønsker. Den fører en fordulgt ministersocialisme, som ikke er stemmende med den grundtone, som findes i Det norske arbeiderparti. Vi arbeider for at naa frem til revolutionære maal, og derfor maa vi bekjempe og være med paa at styrte en regjering av

hvilken som helst partifarve nær sagt ved enhver anledning.

Vi samler om os alle dem, som er for os, og derfor skal vi foreløbig regne for at være *mot* os alle dem, som ikke helt er med os. Dermed forbereder vi os bedst og gaar vi frem til kampen for erobringen av selve samfundsmagten. (Bifald)

Mindretallets synspunkter.

Advokat *Puntervold* fik derpaa ordet som representant for komiteemindretallet:

Sidste landsmøte slog fast, at en socialistisk samfundsforfatning bygget paa arbeider-, bonde- og fiskerraad skulde undergives en nærmere utredning av sosialiseringskomiteen. Partiets sekretær erklærte i sin begrundelse herfor, at Det norske arbeiderparti allerede hadde godkjendt raadsideen; tilbake stod systemets praktiske utformning.

Selv om landsstyret paa forhaand enstemmig har kjendt for ret at komiteen har efterkommet landsmøtets paalæg, maa vi allikevel slaa fast, at flertallet absolut ikke har utarbeidet detaljerne i grundloven for raadsrepublikken Norge. Det har ikke engang trukket op de enkleste hovedlinjer for, hvordan man har tænkt sig raadssystemet i praksis. Forsaavidt er vi kommet akkurat like langt — eller like kort — som ifjor. Fra flertallets side kan heri bare ligge en erkjendelse av, at systemet ikke har nogen aktuell interesse for norsk arbeiderpolitikk. At *mindretallet* har latt opgaven ligge sier sig selv; det har ingen interesse av at utrede noget, som det ikke vil ha.

Forskjellig polemikk.

Der er altsaa et kraftig motsætningsforhold tilstede mellom 1918,

1919 og iaar. Forklaringen føler vi vel alle er den, at dengang, og især i 1918, slukte man inden de ledende kredse raat alt det, som kom fra Rusland og fra det røde Finland.

Den norske revolution har imidlertid latt vente paa sig. I 1919 konstaterte Olausson, at der da ikke forelaa nogen revolutionær akut situation. Idag sa Stang som det nyeste uttrykk, at vi befinner os i en «pause». Min mening er, at der ikke til nogen av disse tider har foreligget nogen saadan situation uten i Olaussons og andres indbildning. Det er mest foran de store høitider, og særlig i «Klassekampen», at man hører noget andet; paa landsmøterne høres bare dømmingerne av den revolutionære fraseologi, som redaktørerne fører arbeiderne med. Hvad det derfor tilsynelatende mest gjaldt ifjor var at faa fastslaaet noget, før nogen utredning forelaa; derfor har man nu ment at kunne spare sig den.

Saken er, at i vort parti er præmissene blitt viktigere end konklusjonen, især hvor det gjelder taktikken. Hvorfor? Fordi man «kompromisser» sig til en konklusjon, som er mer eller mindre grøtet. Beslutningen ifjor blev saaledes koblet sammen paa den maate, at baade Lian og Tranmæl kunde stemme for, men paa hver sine præmisses. Det minder mig om det «lykkelige valg» naar landsstyret nu for at dække over det motsætningsforhold, som var tilstede paa de foregaaende to landsmøter, søker sin tilflugt til en fraseologi av den mest spidsfindige slags. Det er blitt forskjellig nu paa «knæsættelse» og standpunkt, later det til. Jeg foretrekker standpunkter frem for noget som har med «knæ» at gjøre.

Diktatur kontra „demokrati“.

Vi maa for alvor begynde selve det praktiske sosialiseringensarbeide. Det er ogsaa *det*, som har git farve over sosialiseringskomiteens indstilling, og det er *det*, som har skapt enigheten. Begge fraktioner slutter sig om det som er realiteten i øieblikket.

Det er rigtig, som Stang sa, at uenigheten begynder først der, hvor det gjælder det politiske raadssystem, det vil i virkeligheten si: hvor det gjælder diktaturets vei eller demokratiets, folkeflertallets vei. Det er ogsaa rigtig, at dette er et stort og grundlæggende spørsmål, som fortjener en mere indgaaende debat end det hittil har faat. Men parolen fra ledende hold har været at tie ihjel oppositionens blad, som netop har søkt at bringe dette spørsmål i forgrunden foran landsmøtet. Under disse omstændigheter bør man ikke stole for meget paa, at det er arbeiderklassens flertals egen røst, som har git svaret paa spørsmålet ut fra sin egen overbevisning. En grundig veining av diktaturet kan ikke ske uten en forutgaaende almindelig pressediskussion. Det kunde være meget interessant at faa en opgave over, hvor mange procent av partimedlemmerne det er, som i det hele tat har *stemt* over indstillingen, og det kunde være nødvendig av hensyn til partiets egen indre orientering.

Hvis man ønsker at se et billede av, hvor raadssystemet ligger i opfatningen, kan avgjørelsen av valgkomiteens sammensætning tjene som et udmerket eksempel. Oppositionen har optraadt fuldt loyalt, men den skal ikke kunne faa sin ret — den skal ties ihjel eller sættes utenfor, tiltrods for det enighetsgrundlag som er fundet. I

praksis utelukker man derved halve partiet, deriblandt ogsaa dem som man i første række faar bruk for, naar man faar med sosialiseringens gjennomførelse at gjøre. Diktaturet vil med andre ord her som andetsteds fortone sig som et diktatur fra den ene del av arbeiderklassen over den anden. Episoden ved valget igaar svarer til, hvad der regelmæssig allerede sker i en sovjet, hvor man ikke vil gi minoriteten en forholdsmæssig indflydelse.

En glose-enighet.

Trods alle store ord i indstillingen om, at sosialisering og bedriftsraad nu er det viktigste, skal det avgjørende fremdeles være dette, hvordan man stiller sig til det blaa fremtidsperspektiv, som heter raadssystemet. Men hvordan et politisk raadssystem faktisk og praktisk vil komme til at virke i Norge vet ingen mors sjæl i dette parti — aller mindst sosialiseringskomiteens medlemmer. Man har latt utformningen ligge, og derfor er enigheten blit en glose-enighet. Nu heter det bare, at Det norske arbeiderparti «likesaalitt som før vil foregripe begivenheternes gang» Henskyter man tingen til en mulig fremtid er det jo forholdsvis let at bli enig.

Flertallet har avvist raadssystemet som praktisk-politisk program utad, hvilket er tydelig for alle, som læser indstillingen med forstand. Det heter her, at først naar man er kommet ind i den revolutionære epoke, og først *da* reiser spørsmålet sig om at indføre sovjetsystemet. Det er dette *da*, som har skapt enigheten. Man hører ikke lenger tale om Eugene Olausens revolution til paaske eller pinse. Først naar det er ganske over-

flødig melder spørsmålet sig om at pusle med en politisk raadsforfatning — først *da*, naar vi har slaat motstanderne ut av spillet paa det økonomiske felt, som er det vigtigste!

I virkeligheten tænker socialiseringskomiteens flertal paa et helt andet raadssystem end det som har været oppe tidligere; det tænker sig det som et spørsmål *efter* at arbeiderne har tat den økonomiske magt i besiddelse. Derved rykkes jo det hele med et slag langt undav; det blir borte som aktuelt program. Men da skulde vi ogsaa ha god tid til at filosofere over raads-systemet, før det for alvor melder sig.

Ingen magt uten flertal.

Mindretallet har ment og mener, at det er nødvendig for partiet for at naa frem til magten, at det tar klart standpunkt for demokratiet, det vil si at vi fremdeles vil tilstræbe folkets flertal for vor sak. Vi avviser for Norges vedkommende enhver tale om diktatur, fordi vi erkjender, at magten *betinges* flertallet, og har vi flertallet, da har vi ogsaa magten. Vort voringstema gaar tydelig ut paa dette. De som stemmer mot dette, tar ikke bare standpunkt for raads-systemet, men først og fremst for diktaturet kontra demokratiet. Anderledes kan jeg ikke forstaa det. For os kan man i og for sig gjerne stryke hele stortinget, saa længe man bare lar flertallet i en eller anden form utøve magten.

Taleren sluttet med at fremsætte forslag om partiets uttræden av den 3. Internationale. Efter vor opfatning, sa han, er partiets tilslutning her en hemske for vor fremgang; vi taper terræng ved valgene, og vi taper terræng paa

alle omraader, fordi den 3. Internationales retningslinjer paa væsentlige punkter er i strid med norsk opfatning og norsk lynne. Efter flertallets indstilling burde ogsaa konsekvensen være, at partiet meldte sig ut. Da vilde situationen straks klarnes.

Forslaget lød:

«Det norske arbeiderparti uttrær av den 3. Internationale, for derved at kunne sættes istand til at medvirke til dannelsen av en international organisation, som kan samle arbeiderklassen i alle land til enig kamp for socialismens gennemførelse.»

Forøvrig optok han kommissionsmindretallets dissens til punkt 6.

Debatten.

Martin Tranmæl:

Den beslutning landsmøtet vedtok ifjor knæsætter raadsideen. Jeg vil henvise til denne uttalelse, hvori det heter:

De nuværende samfundsorganer maa ansees for uskikket til at løse de opgaver, som vil melde sig i et socialistisk samfund. Det sociale demokrati forutsætter en samfundsforfatning, som utelukker utbytningen og lægger hele den politiske og økonomiske magt i det arbeidende folks hænder.

Videre anbefaltes optat arbeide for dannelsen av bedriftsraad for at demokratisere og socialisere bedriftslivet samt soldatraad. Det fremgaar klart, at landsmøtet tok

stilling til selve raadsideen, mens den nærmere utformning blev overlatt socialiseringskomiteen.

Der ankes nu over, at der ikke er forelagt landsmøtet en *detalj-plan* for raadsforfatningen. Herom kan meningene vel være delte, men ingen har ment, og allerminst jeg, at fremlægge noget utkast med paragraffer, som kunde gi anledning til saadan procedyre som den Puntervold og andre her synes at ha saa stor lyst paa. Det gjælder at faa stukket op bestemte *grundlinjer*, som vi skal følge, saa der blir helstøpeth i arbeiderbevægelsens optræden. Her trækker utredningen op linjerne for det frentidige arbeide, og det er dette, som er det avgjørende.

Naar vi kommer ind paa raadsforfatningen maa vi jo tænke os en bestemt retningslinje: En videre utbygning av organer, som støtter sig til de økonomiske, og at de samme enheter lægges til grund. Det næste spørsmål blir. skal vi holde os til de geografiske grænser, eller skal vi følge bedriftsraadsideen — samle de forskjellige grupper om sine interesser og la medlemmerne utøve stemmeretten gjennom de organisationer, som knytter sig til arbeidslivet? Naar de bringes til at ræsonnere som arbeidere har de lettere for at forstaa hverandre og handle solidarisk.

Likesaa gjælder det for dem at vareta de ting, som ikke er av ute-

lukkende eller nærmest økonomisk art, men ogsaa politiske, kulturelle og forsorgsmæssige spørsmål, som reiser sig. Jeg kan ikke tænke mig nogen større begrepsforvirring end dette at ville være med paa at bygge op nye organer for det økonomiske liv, mens man paa den anden side beholder det borgerlige parlament for derigjennem at vareta folkets interesser paa *andre* områder. Der *maa* komme en utløsning. Skal det borgerlige demokrati seire i denne kamp vil det ske paa bekostning av socialismen. Det er *det*, det gjælder — ikke at hvirvle op støv om smaating.

Der er heller ingen tvil blandt arbeiderne om, hvad der nu skal fastslaaes. Møterne rundt om i landet viser dette. Og vi kan heller ikke *vente* med det. I Tyskland gav arbeiderne magten fra sig igjen, fordi de ikke hadde retningslinjerne tilrettelagt, saa de var fortrolig med, hvad begivenheterne krævet av dem. I andre land er der ogsaa ført kampe, som viser nødvendigheten av samling paa et økonomisk grundlag, av fasthet. De som taler om «folkeflertallets» linje regner ikke med borgersamfundets forskjellige magtmidler. Det er ikke overbevisningen, som faar sit uttrykk gjennom de nuværende valg. Og saa skal vi *bøie* os for denne fiendtlige magt, som sættes mot os? Selv om vi ikke destomindre erobret stemmeflertallet ved et enkelt valg hadde vi ikke derfor vundet

socialismen. Det gjælder jo ikke bare at sætte sig i *besiddelse* av den reelle magt, men meget mer at beholde den og befæste den.

Og hvad er nu egentlig diktaturet? Ut fra et arbeiderstandpunkt er det *organisationsstyre*, slik som det idag haandhæves i alle vore fag- og partiorganisationer. Naar vi staar overfor økonomiske eller politiske krav spør vi ikke om «flertallet», men om vi har styrke og magt til at gjennomføre dem. Det er den samme utvikling vi slaar ind paa her. Vi maa søke at hverve tilslutning til de nye institutioner paa organisationsmæssig grundlag. De vil staa aapne for alle, som gjør ret og skjel for sig i samfundet, idet vi sier, at de maa være med at *yde* for at ha goder. De som ikke vil være med paa at utføre nyttig arbeide stiller sig selv utenfor. Føler vi os sterke, saa befæstet, kan vi overse disse, men vi maa *bygge* paa arbeidsydelsen som det bærende princip. Det viser sig ogsaa i alle land, at raadsideen har en seirende kraft i sig; den er en *verdensforeteelse*, som holder paa at trænge igjennem ogsaa i Vesteuropa og Amerika.

Det indvendtes av Puntervold, at flertallet ikke hadde *villet* debat, og han paastod at der var utgaat ordre om at tie ihjæl det nye blad. Det er en usandhet. Hverken direkte eller indirekte er der git nogen saadan «parole». Den slags mistænkeliggjørelse burde

man spare sig. Overallt staar det oppositionen aapent at ta op debat om disse spørsmaal, paa alle vore kreds- og samorganisationsmøter o.s.v. I Romsdal førtes en indgaaende debat nylig, som jeg hadde anledning til at delta i, og mindretallet førte der en langt bedre opposition end den vi hører idag fra Puntervold, fordi den var *saklig*.

Han spør om, hvor mange der har stemt ved behandlingen av landsmøtets dagsorden. Jeg haaber at Puntervold skal faa den statistik, og at de *retter* sig efter det, som vøteringerne gir uttryk for.

Saa fik man høre, at det var litet loyalt ikke at sætte deres foreslaaede kandidat ind i valgkomiteen. Det har sin grund deri, at oppositionen paa to landsmøter har søkt efter bedste evne at *mistænkeliggjøre* partiet. I 1918 tvang den to mand til *ikke* at gaa ind i landsstyret, og samtidig sørget den for at fcre borgerpressen med stof paa en saadan maate, at der kunde være opfordring for dem, som har svaret derfor, til at svare nærmere for det. *Landsmøtet har ret til at se beviser paa disse folks loyalitet.* (Bifald).

Der tales om skiftende standpunkter. Jeg vil minde om, at Puntervolds meningsfæller med Buen og Bentzen i spidsen paa en skandinavisk kongres i Kjøbenhavn for ikke saa længe siden stemte og talte sammen med Borgbjerg og Branting for at bli staaende i den

2den Internationale. Det var ikke tale om «samling» der; den var god nok, den Internationale man hadde, sa man dengang. Nu er der blit en ændring av signalerne, idet der tales om samling paa klassekampens grund. *Hvad er klassekamp?* Det er handling, arbeide. Og i ett land er klassekampen kommet til samfundsmæssig utfoldelse — i Rusland.

Der er selvsagt ingen opfordring for os til at gaa ut av den 3dje Internationale og ind i en ny, og det er helt overflødig at diskutere det spørsmaal. Men jeg vil sætte fingeren paa, at den gruppe Puntervold er ordfører for nu kommer med nogen teser, som er slik avfattet, at de alene kan *brukes ute i landet i kampen mot det norske arbeiderparti*. Den praktiske virkning av forslaget er for oppositionen ikke anden end den, at her gives borgerklassen nye vaaben i hånde mot arbeiderne i deres kamp for politisk og økonomisk selvhævdelse.

Hvad er det vi skal ta stilling til? Til opbygningen av et nyt samfund gjennom arbeidernes organisationer eller til et borgerlig demokrati, som fører til *spaltning* av arbeiderne og margstjæler os, naar vi skal gjennomføre det nye? Det er et valg, som vi faar træffe, og handle derefter.

Jeg tviler ikke paa, hvor landsmøtet staar, og hvad det vil gi uttrykk for. Men denne stund betyr

noget mere. Dette møte betegner avslutningen paa en strid, som blev reist i 1918; nu skal den finde sin endelige partimæssige avgjørelse. Det som foreligger for landsmøtet betegner ikke paa noget punkt noget brud; nye momenter er kommet til, vi er jo ikke sterile, uen der hersker fuld overensstemmelse med det som er gaat forut. Naar vore beslutninger da er fattet spørres der om hver enkelts loyalitet mot det parti, han tilhører. Svaret bør vi gi ikke bare ved vor voting, men i vor personlige stilling til partiet og til partiets beslutninger.

Gunnar Ousland (Kr.a):

Jeg skal ikke følge Tranmæl i hans lidenskabelige gebærder og uttryk. Jeg tror ikke det er nødvendig idag. Kun vil jeg overfor den sidste bemerkning si, at jeg tænker, at de som idag har en anden opfatning av den fremtidige ordning av samfundet gjør like saa godt praktisk arbeide indenfor organisationerne som nogen i dette parti. Der tror jeg nok vi skal staa saa nogenlunde likt.

Jeg representerer en forening, som har den opfatning, at det bedste for landsmøtet nu vilde være at bygge paa socialiseringskomiteens enstemmige indstilling og la det tvilsomme spørsmaal om forfatningsformen utstaa til videre diskussion blandt de skriftkloke og andre. Paa dette har vi allerede

faat det svar, at *det* vil flertallet ikke være med paa.

Jeg skal da bare fæste mig ved, hvad der uttales i indstillingen om selve raadssystemet, nemlig at arbeiderbevægelsen — den politiske som den faglige — maa sætte al kraft ind paa gennemførelse av bedriftsraadssystemet og den vidergaaende socialisering; det er *denne store opgave* alle kræfter inden arbeiderbevægelsen nu maa samles om. Hadde komiteen trukket den rigtige slutning av denne uttalelse vilde den sagt: Fordi vi er kommet til dette resultat efter de overveielser vi har hat i disse aar vil vi ogsaa la striden om forfatningsformen, som ikke kan fastsættes idag, bero — ikke som en sak der skulde begraves i stilhet, men som en sak vi kunde tale alvorlig og sindig om, indtil vi kunde staa enige om *dens* gennemførelse, som vi idag staa enige om bedriftsraadene. Her sættes imidlertid raadsforfatningen op som et dogme; og dogmer kan være farlige.

Nu, der kan være delte meninger om den rette saliggjørelsens *orden*, og heldigvis er vi da et levende parti av tænkende mennesker, som ikke «annammer» hvadsomhelst. Jeg mener, at partisekretær Tranmæl skulde sætte pris paa at det er saa. Han kjender ogsaa endel til oppositionsgruppers virke, og han burde betænke dette, naar han her gir partioppositionen bebreidelser. Vort parti er efter-

haanden blit saa stort, at de stridigheter, vi fører, ikke kan utkjæmpes bak «lukkede døre» i bokstavelig forstand; brytningerne naar ogsaa ut til det store folk. Saaledes er det nu engang og saaledes maa vi se det; derfor er det intet andet end et trick dette at ville ha det til at hvad oppositionsgruppen sier og gjør er til «skade» for arbeiderpartiet. Staar ikke ogsaa vi hver dag og slaas med motstanderne paa haarde livet? Hvis kritikken skulde slaas ned paa det grundlag, at den gik imot partiets interesser, ja da vilde al kritik være død. Evner vi ikke at taale den, faar vi heller utpeke en eller anden som kan utsende den eneste sande bekjendelse. Forøvrig skulde vel flertallet nu være saa sterkt, at det ikke behøvet at gaa saa drastisk tilverks.

I mange punkter er jeg enig i flertallets utredning, og det er mindretallet ogsaa. Det eneste vi er uenig i er dette, at vi paa forhaand skal slaa fast en bestemt forfatningsform, som gir sig ut for at være den endelige socialistiske, efter at vi har gjennomført det økonomiske folkestyre. Jeg tror ikke vi *kan* gjøre det. Arbeidslinjen er at vi vil gjennomføre det økonomiske folkestyre, og kampen er allerede *indledet* av fagorganisasjonen. Det er *det* som er vor kamp idag.

Stang sier, at det er godt mulig, at bedriftsraadsparlamentet vil

staa der ved siden av stortinget. Blir det da spørsmåal om stortinget kommer i konflikt med dette, vil de økonomiske organisationer bli den sterkeste magt. Da er ialfald kampen der, og da kan det hende, at raadssystemet er et likesaa godt folkestyreapparat som noget. Men at skyve det i *forgrunden* vil sinke arbeidet for det andet. Folkestyret kan utfolde sig under alle former, som diktaturet kan utøves under alle, men *socialismen* er ingen form.

Redaktør Scheflo:

De talere som representerer oppositionen — det fremgaar ogsaa av deres presse — vil gjerne fremstille flertallet som tilhængere av dogmer og skematiske leveregler i motsætning til de særlig «frisindede». De anklager os for at vi allerede i 1918 slukte raadsideen ganske raa, og at vi nu vil paatvinge arbeiderne et system de ikke forstaar noget av.

Jeg vil vende paastanden om. Likesaa sikker som vi var i 1918 paa, at raadssystemet vilde vise sig at være den fremtidige forfatningsform, likesaa skraasikre var Ousland og de andre dengang paa, at det var en vildfarelse. Raadene var en plante, het det, som vanskelig nok kunde trives i Rusland og *absolut* ikke i vort land. Det er, som man ser, hip som hap; forskjellen er bare, at vi viste os mottagelig for paavirkning av det nye. Ti den

borgerlige parlamentarisme var intet dogme for os, hvad den desværre endnu er for oppositionen.

Det springende punkt i diskussionen om raadsideen er ikke og blir ikke, hvordan forfatningen skal komme til at se ut i sine enkelte paragraffer, men bare dette: hvad er hensigten med det norske arbeiderparti? Skal det føre borgfredspolitik, eller skal det føre en saa sterk klassekamp som mulig — en klassekamp, som omsider munder ut i diktaturet? Det er striden om *diktaturet*, som gaar igjen, og det er et meget væsentlig punkt.

Som en motsætning til diktaturet stiller Puntervold op dette med «flertallets» ret. Lå os istedenfor lovgivningsretten tale om organisationsretten. Mener Puntervold at likesom alle skal ha stemmeret, bør ogsaa alle ha ret til at organisere sig? Det fører til, at vi maa anerkjende truster, karteller og andre sammenslutninger som har ottet sig mot folket. Men vi kan overhodet ikke anerkjende kapitalistklassen og derfor heller ikke de magtmidler, *hvormed den oppholder sin eksistens*.

Ser man slik paa kapitalistklassen blir det et meget enkelt spørsmåal, om vi skal gi stemmeret til en pengepuger, som har reddet noget av sin formue over i det nye samfund.

Hvad er hensigten med *bedriftsraaraadene*? At tilkjæmpe arbeiderne

derklassen større og større og tilslut *al* indflydelse. Mulig et flertal av individer ikke synes at arbeiderklassen gjør ret i dette. La os si, at 51 procent av den voksne befolkning finder de har det godt nok, som det er. Arbeiderne kan ikke ta hensyn til dette. De føler, at de, hvis samfundet skal gaa frem, maa ha stadig større magt paa arbeidspladsen. Da risikerer vi den situation, at hvis kapitalistklassen føler sin stilling truet, vil den gaa til at bruke politi, domstole og militær mot arbeiderne.

Hvad har arbeiderne at stille op mot dette?

At skaffe sig politiske magtorganer — og det er arbeiderraadene. Disse raad er blit bekjæmpet av alle de elementer i verden, som er imot, at kapitalismen skal faade. Og det er naturlig nok, ti det at arbeiderne skaffer sig politiske vaaben i hænde er jo en trusel mot det bestaaende.

De tyske arbeidere led nederlag, fordi de ikke forstod at bygge sig en kraftig arbeiderraadsbevægelse. De gik istedet til det velsignede «demokrati», i kraft av hvilket kapitalistklassen kan fortsætte sit regime. Er der vel nogen utsigt for de tyske arbeidere til at komme i flertal ved valgene? Utsigterne synes mindre og mindre. Vi ser bl. a., at storkapitalen lægger under sig de ledende aviser, og ved presens hjælp vil de ganske visst i en uoverskuelig fremtid være istand

til at sitte med flertal i parlamentet.

Hvad Puntervolds forslag angaar virker det i hele sit indhold ganske infamt. Det er en mistænkeliggjørelse av Det norske arbeiderparti. Man vil ha det derhen, at naar vi gik ind i den 3dje Internationale og blev staaende der, var det hovedsagelig av militære (!) interesser. Slik maa forslaget utlægges.

Men det forholder sig ikke saa. Det er i det hele ikke sandt, hvad *Magnus Nilssen* og «Smaalenenes Socialdemokrat» har søkt at indbilde endel folk — og desværre med adskillig held — at Det norske arbeiderparti spekulerer i gatekampe og blodutgydelse. Det vi har sagt er, at i alle land tenderer den sociale og økonomiske utvikling i retning av skarpere og skarpe-re kampe. I Danmark har man allerede faat sin hvite garde, og utsigten til at borgerklassen vil søke at fremkalde et opgjør, blir større overalt, jo mindre forberedt arbeiderklassen er. Derfor er det nødvendig for den at styrke og utbygge sine magtorganer for om mulig at tvinge borgerne til at indstille sine anslag.

Der blev nævnt noget om oppositionen før og nu, at høireoppositionen aldrig har været værre end venstreoppositionen. Men Tranmæl sa aldrig til myndighetene, at *Magnus Nilssen* var en farlig kar. Vidnes derimot skrev tildels det som var

meget værre. *De hvite garder har paa forhaand faat velsignelse av en mand som Vidnes*, som fandt det «naturlig», at borgerne og myndighetene reagerte mot opdriften blandt arbeiderne. Det er de folk, som legger an paa at utlevere partiet og partiledelsen til overklassen og mobben. Jeg minder om: «Smaalenenes Socialdemokrat»s æreskjænding av *Rosa Luxemburg* og *Karl Liebknecht*, to av revolutionens ofre, hvis eksempel staar manende for os alle. (Tal. citerte under fyrop en artikkel, hvor bladet erklærte at Liebknecht og Rosa L. var ofre for sin egen agitation.) Den tyske arbeiderrevolution var selvsagt en følge av krigspolitikken og høiresocialisternes optræden, og gatekampene, som disse to kamerater fik skylden for i et norsk partiblads, hadde sin let forståelige grund i, at borgerskapet og regjeringen slog sig sammen om at kue arbeiderklassen. — Jeg nævner dette som et ganske litet eksempel paa, hvilken trafik oppositionen har drevet.

Ved eftermiddagsmøtets begyndelse pinedag var 20 talere indtegnet, og med en række nye, som kom til, blev der sat strek.

Debatten aapnedes av

K. M. Nordanger (Lillestrøm):

Da jeg læste de foreliggende to indstillinger fra komiteen slog det mig, hvor like de var, og det forbauset mig. Ved at se nærmere paa dem blev jeg endnu mer mistænksom. Først av *Stangs* utredning idag fik jeg visshet for, at un-

der flertallets forslag laa de ord, som jeg ventet og haabet at finde der. Da jeg videre hørte Puntervolds indlæg for mindretallet stod det hele endnu klarere for mig, ti straks kjendte jeg igjen proceduren, som vi har hørt den før. For ham gjaldt det nemlig at faa lagretten til at avsi dødsdommen over raadsideen i Norge og den 3dje International.

Mindretallets ordfører bebrejdet flertallet, at det ikke hadde utarbejdet et detaljert forslag til raadsforfatning. Efter min mening sitter ikke landsmøtet her og foreskriver de love vi skal rette os efter, men det skal fastslaa de love, som *livet kræver*. Det er saaledes netop flertallet, som ikke har villet fastsætte den rette saliggjørelsens orden, som Ousland talte om.

Jeg kan ikke finde noget positivt hos mindretallet. Der er et svælgende dyp mellem de to retninger — langt større end det kommer tilsyne i forslagene, og det er et spørsmaal, om der kan bygges nogen bro over dette dyp. Det tør være tvilsomt, om det vilde være nogen heldig anvendelse av tiden at forsøke paa dette, ti vi vet, at broer kan volde meget bryderi.

Først og fremst maa vi nu beskjæftige os med det, som gaar like paa saken. Der er gaat et godt teoretisk arbeide forut, og det kunde være av interesse at faa oplyst, hvor langt man i øieblikket er kommet med organisationen av bedriftsraad paa arbejdspladsen.

Det er sagt her at raadssystemet staar i det blaa. De som sier det vil ha det i det graa, i det uklare. Men likesom landsmøtet ifjor slog fast, at det norske arbeiderparti staar paa raadsideens grund, maa vi idag slaa fast, at vi skal *arbeide os frem-*

over paa samme grund. Jeg tror ikke noget paa, at disse spørsmål vil bli kjæmpet frem gjennom storting og regjering. Vi har ikke set noget tegn, som peker paa det. Raadene maa derfor bygges op nedenfra arbeiderne selv, og vi maa gi dem vort eget indhold.

Andr. Hanssen (Stavgr.):

Jeg vil paa det bestemteste protestere mot den sigtelse som advokat Puntervold slynget ut mot partipressen, at den efter ordre skulde ha villet «tie ihjæl» oppositionens blad. En slik parole er ialfald ikke kommet til det blad, som jeg redigerer, og om den var kommet, vilde jeg ikke ha respektert den. Heller ingen anden avis har vist faat den. Tvertom har jeg stillet direkte inviter til oppositionsgruppens folk i Stavanger om at gjøre bruk av bladet og stillet dets spalter til disposition. Men opfordringen er i meget liten utstrækning litt fulgt. Det viser sig, at underhaanden kan de nok agitere, men aapen og ærlig diskussion bryr de sig mindre om.

Hvad saken angaar har det forundret mig, at diskussionen her væsentlig har dreiet sig om flertalsindstillingen, mens mindretallets talere har undgaat at tale om sit eget forslag. Der er et stort skille ialfald mellem de to indstillinger. Mindretallet vil binde partiet til et dogme, til det saakaldte parlamentariske begrep, som vi har tat i arv fra venstres tid; det vil binde partiet til dette som hovedlinjen. Jeg vil i den anledning peke paa borgerbladet «Gula Tidend»s skrivelser ifjor, da bladet opfordret bønderne til at bevæbne sig, fordi regjeringen efter dets mening var altfor lydhør overfor —

arbeiderne. Naar man læser slike utgydelser ligger det nær at spørre: hvordan vil man saa ikke fra samfundsbevarende hold tale om en *socialistisk* regjering? Faar vort parti flertallet i Norges storting, vil den revolution, som mindretallet forutsætter, temmelig sikkert være uundgaaelig. Ikke rettere end jeg kan se, er netop den parlamentariske vei den, som sikrest fører til den blodige revolution. Det er ogsaa, som bekjendt, smaat bevendt med det moralske grundlag valgene i almindelighet hviler paa. Det bør derfor nu tydelig sies og slaaes fast at det er det samfunnsnyttige arbeide, som gir arbeiderklassen dens moralske ret til at herske i samfundet — og kun det. Og her maa fagorganisationen være hovedmagten, mens det parlamentariske arbeide allierer sig med den. Ti fagorganisationen er idag arbeiderklassens fremgangslinje og mægtigste vaaben.

Med hensyn til bedriftsraadene ser jeg det som begyndelsen til det raadssystem, som man her taler saa foragtelig om. Jeg fatter ikke den dobbeltstilling oppositionen her indtar — for det ene og mot det andet. Bedriftsraadene er et administrationsorgan, fagorganisationen et kamporgan, og hver gang arbeiderne ad faglig vei har tilkjæmpet sig en erobring, vundet et stykke frem, skal det administreres av de første. For hver gang gaar fagorganisationen til ny aktion indtil bedriftsraadene har vundet herredømmet overalt paa arbeidspladsen, og da bygger man raadssystemet helt tiltops paa det grundlag, som er git.

Jeg er Ousland taknemmelig for hans uttalelse om, at diktaturet intet har med raadssystemet kontra

parlamentarismen at gjøre. Det glæder mig at konstatere dette, for det er sandt.

Elias Gabrielsen (Stavgr.):

Punternvold fremkom med en forklaring av mindretallets stilling til sosialiseringsspørsmålet og raadssystemet. Det er akkurat det samme, som vi faar høre i Stavanger. Det sies nu, at der er liten forskjjel mellem de to fraksjoner, men endda skal flertallet bøie sig for mindretallet!

Jeg ser paa bedriftsraadene organisasjonsmessig, og jeg sier som mine klassefæller i Stavanger, at vi maa skaffe det rette grundlag at oprette dem paa. Jeg ser paa det som organisasjonsmand og er klar over at vi maa ha fagorganisasjonen med.

Olav Steinnes (Rjukan):

Efter uttalelser som fremkom paa de to sidste landsmøter fik jeg indtryk av, at der er én ting, som kan sætte skille og skape uenighet, og det er teorien om «flertallet». Jeg tror man henger sig for sterkt i det ord og den betydning det har. Naar den gamle retning pukker saa sterkt paa dette, er det feilagtig, og det er en stor overdrivelse. Socialismen er iniet hensigtsmessighetsspørsmaal, som avgjøres den ene eller anden vei ved at tælle sammen stemmer; det er et *livsspørsmaal* for arbeiderklassen, som det overhodet ikke gaar an at stemme over. Vi sier, at vi vil være med paa at gjennomføre socialismen og avskaffe utbygningen saa snart som vi bare kan, og ut fra det synspunkt blir ogsaa mange andre problemer klare.

A. Eines Larvik):

Paa forrige landsmøte stod Punternvold og hans meningsfæller frem og sa, at dette med bedriftsraad var noget vanvittig noget, som man ikke kunde indlate sig paa. Idag er de kommet efter. Men dette med raadsforfatningen gaar ikke, fortæller de. Det minder om kjærringen og lokomotivet. Sidst var Lian litt paa glid, som Ousland er det idag. Ousland sa uttrykkelig det, at det *væsentlige* nu var bedriftsraad, og at disse raad vilde bli den sterkeste magt her i landet. Der blir da liten forskjjel tilovers, og naar han ikke kan gaa med paa flertalsforslaget, fristes jeg til at si, at det maa være maate paa affektation ogsaa (munterhet). Tingene er med dem, som med stortingsgruppen: de er flinke i detaljerne disse folk, men i de store linjer er de smaa. Naar saaledes de fornøftigste inden oppositionen er kommet saavidt paa glid, maa de vel ogsaa indrømme, at bedriftsraadene er den mest konstruktive sociale tanke, som er skapt. De forstaar ialfald, at raadene vil arbeide sig frem, og at de byr den eneste linje som man kan gaa; statssocialismen fører ikke frem.

Det er sagt, at vi har villet tie «Arbeider-Politiken» ihjæl. Jeg mener oppositionen kan takke til, at bladet ikke har faat endnu større reklame end allerede sket, ti ellers vilde dens repræsentation her paa landsmøtet bare bli endnu mer reducert. Det er et haabløst fortagende. Det vil formodentlig heretter være slut med det snak at flertallet i partiet ikke er flertal; Punternvold indrømmer det selv. Tror de ellers at en mand som Lian vilde gaat over til flertallets anskuelser, hvis der ikke ogsaa had-

de været flertal for dem. (Munterhet).

Eug. Olaussen (Numedal):

Punternvolds forsvar lot ikke til at være baaret av nogen særlig begeistring. Det er da heller ikke andet end den rene, skjære negativitet, som er kommet til uttryk i oppositionens stilling. Den har ikke evnet at mande sig op til et positivt eller konstruktivt syn paa saken. Men noget som det der her byles, kan man dog ikke basere et partis politik paa.

De svæver endnu i sin egen borgerlige forestillingskreds om den kapitalistiske utviklings forløp og vil ikke se, at denne utvikling ikke er av fredelig, men av katastrofal art. Kan nogen staa frem og si, at der ikke vil indtræde en revolutionær krise før vi har faat flertal? Hvem vil garantere for noget slikt? Det er et faktum, at i 1918 hadde vi en revolutionær situation. Vilde det været mulig i løpet av kort tid at skape en organisation av 60,000 medlemmer paa et program som arbeiderraadenes, hvis saa ikke var tilfældet? Og idag? Hele den gamle og den nye verden befinder sig i et økonomisk kaos. Saa skal Norge være en slik idyl, at man bare kan beskjeftige sig med den ting at fiske stemmer uten at bry sig om begivenheterne utenfor!

Mindretallet sier rigtignok, at ogsaa de vil gripe til utenomparlamentariske midler, men kun hvis der reises «motstand mot folkevilljen» — altsaa ikke for at ta konsekvenserne av det økonomiske sammenbrud, som vi nærmer os for hver dag som gaar. Og dog har Punternvold engang været lærer i den materie ved en aftenskole her

i Kristiania. Han er nu kommet tilbake til sit borgerlige utgangspunkt og har forlatt Marx.

Det er ganske klart, at dette flertal av stemmer, som der tales om, intet kan gjøre i det øieblik krisen er der. Vi saa, hvordan de finske arbeidere blev slaat ned, og vi vet hvorfor; det er vel ikke den situation dere vil ha?

Punternvold beklaget saa sterkt, at vi la an paa at «undertrykke» en debat med oppositionen. Naar man mindes mottagelsen og den behandling, som den oprindelige opposition fik, kunde vel jeg ha nogen ord at si om det; det kunde da hænde han vilde finde ut, at han intet hadde at beklage sig over. Det var de smudsige vaaben, som dengang blev bragt i anvendelse. Og naar der her er gjort saa meget av den lille gruppe som utgjør oppositionen, at man har tat dette spørsmål op som en hovedsak, endskjønt avgjørelsen forlængst er truffet i foreningerne, da har han saavist heller intet at beklage sig over efter at ha trøttet forsamlingen i halvanden time.

Ousland optraadte som den gode hyrde, og meningen er sikkert den bedste hos ham ialfald. Men det er en usund enighet han indbyr til. Tror han, at en «samling» kan findes paa grundlag av forslaget om utmeldelse av den kommunistiske International da tar han feil. Jeg vil stille det spørsmål til ham, om han ogsaa slutter sig til dette forslag; jeg betegner det i saa fald som et utslag av den rene demagogi.

Augusta Aasen (Kr.a):

De indlæg som er git her bekræfter, at der er ikke saa ganske litet, som skiller mellem de to ret-

ninger. De har et helt forskjellig syn paa selve den økonomiske utvikling. Jeg har intet mot en «samling», men den skal da ske paa et reelt, et virkelig revolutionært grunnlag. At arbeide for produktionens sosialisering og ikke ta med raadssystemet som den politiske overbygning, finder jeg fuldstændig inkonsekvent.

I 1918 slukte man raat alt det, som kom fra Rusland, sa Puntervold. Ja vi fulgte med sympati de russiske arbeideres kamp; de hadde al vor oppmerksomhet i de dage, da vi gikk som i feber allesammen herhjemme. Det er intet, som har overbevist mig mere og gjort et sterkere indtrykk end dette, at der fandtes socialdemokrater, som dengang var færdig til at falde de russiske kamerater i ryggen! (Det er nørt!) Det maa mangle noget i selve det socialistiske *livssyn* hos disse folk, hvis ræsonnement er blitt saa sterkt avbleket.

Den hyldede oppositionen har mottatt fra borgerlig hold burde kunne vække deres socialistiske samvittighet. Da gruppen dannedes under landsmøtet ifjor saa «Tidens Tegn» heri det «eneste lyspunkt!» Ja, ja, er det saa grovt at være borgerpressens lyspunkt saa bare fortsæt.

Chr. H. Knudsen:

Puntervold nævnte i sit foredrag Lians og mit navn — som det syntes med en indignation over, at vi tilhørte flertallet. Jeg vil da gjøre oppmerksom paa, at allerede under programbehandlingen i arbeidsutvalget før landsmøtet i 1918 hadde jeg antydning et forslag om anerkjendelse av saavel arbeider-soldatraadene, men der var da ingen anledning for mig til at frem-

komme med forslaget. Dette maa for mit vedkommende være nok til forklaring overfor Puntervold og andre som har oppholdt sig ved min stilling.

Stang sa, at klassekampen var først og fremst en interessekamp. Det er ganske riktig, og vi bygget partiet fra første stund paa fagforeningerne. De var grunnlaget. Hvorfor? Fordi vi erkjendte, at det var netop paa det økonomiske omraade, at kampen maatte bringes til en avgjørelse. Naturligvis var det en viktig oppgave at danne politiske organisasjoner ved siden av, og vi gjorde det, fordi vi visste, at store lag av befolkningen var ikke paa samme maate som lønsarbeiderne avhengig av privatkapitalen, om de end derfor var like meget utbyttinget. Men vi visste ogsaa, at det ikke blev de politiske foreninger som saadanne som blev de veiende, naar vi engang skulde ta et krafttak for socialismen.

Ingen socialdemokrat kan mene, at stortinget kan være det øverste magtinstitut i et socialistisk samfund. Imidlertid maa vor valgdeltagelse og hvad dermed følger opprettholdes, saa længe vi endnu ikke har *grundet* den økonomiske magt. Men det er en ting for sig; der vil komme en dag, da det vil bli anderledes.

I det principielle program har vi altid hatt fastslaaet nogen grunnbetingelser for det socialistiske samfund, men den egentlige *fremgangslinje* frem til socialismen har aldrig været utformet tidligere. Den russiske revolution gikk i spidsen her. Vistnok er heller ikke Rusland naad frem til det socialistiske samfund helt og fuldt, men man har grund til at være disse pionerer taknemlig for at de har *opstaket veien*.

Selvsagt vil et socialdemokratisk parti, naar tiden er inde, maatte gripe til *diktaturet*. Den opgave at omforme det kapitalistiske samfund til et socialistisk er saa vældig, at der under utførelsen av dette arbeide maa skapes arbeidsro. Men at utføre dette uten diktaturet er en *umulighet*. (Bifald.)

Paa den skandinaviske kongres her i byen i 1890 uttalte redaktør *Danielsson*, at han var overbevist om, at den endelige kamp maatte og vilde bli utkjempet paa *gaten*. Naar vi vet hvilken vældig omskaping det blir, da tør nogen hver bli paa det rene med, at saa ogsaa vil bli tilfellet, og at det kan bli nødvendig at ofre liv og blod for vor sak.

Socialdemokratiet har aldrig ment at kunne skape de nye samfundsforhold i en-to-tre og *allermindst* ad fredelig vei. Det har heller ikke godkjendt parlamentarismen, slik som den idag hersker i det borgerlige samfund. Det maa være klart, at parlamentarismen heller ikke *kan* bestaa som grundlag for det nye. I det øieblik kampen om det økonomiske regime er bragt didhen, at bedriftsraad med fuld myndighet etableres, i samme øieblik er ogsaa *stortingets regime paa det politiske omraade tilende*

Naar vi nu har faat et forslag om den virkelige gjennomgangslinje, maa enhver socialdemokrat, som ogsaa er socialdemokrat i sit inderste hjerte, og som vil gjøre noget for vore ideers gjennomførelse, være taknemlig for, at det er fremkommet. Detaljerne er ikke hovedtingen, men at vi har et grundlag, paa hvilket vi mener, at vi med sikkerhet kan *naa frem* til det vi vil.

Det er ikke mulig for et litet land som Norge at gaa i *spidsen*

her. De store samfund maa bryte vei. Nu hadde jeg ønsket og trodd, at det skulde kunnet gaa an at faa den gamle Internationale sammen igjen paa et socialistisk grundlag, et klassekampgrundlag; man har jo hørt om omvendelser før. Men desværre, efter hvad jeg har set, lar det sig nok neppe gjøre; jeg maa tilstaa det. Om utviklingen end ikke gaar saa raskt, er der dog grund til at tro, at den 3. *Internationale* sluttelig vil kunne samle om sig majoriteten av de socialistiske arbeidere i alle land.

Vi har ikke noget «demokrati» i vor politiske forfatning. Er det demokrati dette, at regjeringen kan fængsle uten lov og dom? Eller at den kan utstede resolutioner, som fratar borgerne deres rettigheter? Eller at minoriteten kan regjere over majoriteten? *Nei*. Derfor er det klart, at naar vi vil gjennomføre demokratiet, og gjennomføre det i aand og sandhet, maa vi søke ned til *arbeidslivet*. Her vil bedriftsraadene være begyndelsen. Men det maa gaa tiltops, ti, som jeg sa, i det øieblik raadene er etablert med fuld myndighet, maa det nuværende system falde overende, og der maa bygges et *nytt*. Men det maa selvsagt bygges med det samme materiale. (Sterkt bifald.)

A Buen:

Ja, det er godt at være der flertallet er. (Munterhet).

Jeg kan ikke frigjøre mig for, at naar en del av dem, som ikke har hat anledning til at tilhøre en fagforening, nu har det saa travelt med at forsikre os gamle fagforeningsfolk, at det er paa *fagforeningerne* det nye maa bygges, fortøner det sig underlig at høre den abe, som vi selv har lært for længe siden.

Partiformanden sa nogen kloke ord ved aapningen av møtet at det ikke var oppositionen, som var farlig, men det var os selv, som var farlig for os selv. Det er der fundamentløse tilslutning, som er faren.

Eines anførte en likefrem urigtighet. Ifjor blev bedriftsraadene stemplet som noget «vanvittig noget,» sa han. Hvor har han det fra? I vort forslag av ifjor har vi dog en passus om bedriftsraad. Derom trodde jeg der var enighet. Noget andet er, at bedriftsraadene skal sees som grundlag for *sovjetsystemet*. Nu, det er dog en mening, omend jeg finder det tvilsomt, om det er den rigtige slutning. Enten man kalder det storting eller sovjet er for mig likegyldig, *selvfølgelig*; det er da ikke *navnet* vi strider om, men den ting at fylde former med *indhold*.

Ingen har ment, at det nuværende storting skulde være indstillet for en virksomhet i det socialistiske samfund. Dette er saa selvfølgelig, at det ikke er nødvendig at si mere om det. Men vi maatte ha diktatur for at faa *arbeidsro*, sa Knudsen. Her staar vi kanskje ved kjernen.

Vi kan se bort fra det moralske moment; jeg er ikke saa særlig betænkkelig i saa henseende, naar det bare kan bli til *gagn*. Men det er noget, som heter *dødens* ro. Naar man slaar en mand ihjel, da har han det rolig. Men *det* har dog ikke været grundlaget for *os*. Vi har ment, at alt liv har sin plads og sin ret. Det store ved Knudsens lærdomme til os gjennom tiderne har været, at frigjørelsen ikke skulde komme som et dekret, men som et resultat av vor egen tankeutveksling. Derfor har det *grodd*

av socialistisk overbevisning i Norge. Men nu er det blit *Barratt* ut av det; og det er neppe holdbart.

I anledning fremkomne insinuationer vil jeg ha sagt her, at det som vi i stortinget har hævdet med hensyn til vort lands forhold utad er dette, at vi kan ikke stenge vort land, men *skal* vi stenge det, da skal det være for *alle*. Vi har ikke hat anledning til at si noget om den røde terror, men vi har sat fingeren paa den *hvite* terror. Det var da *os*, som fik Mannerheim til at snu om, og da gjorde vi vor pligt.

Flere: Det var arbeiderorganisationernes fortjeneste!

Buen: Jeg legger ikke saa megen vekt paa, hvad der snakkes paa møter som disse; det er ikke *det* som skriver historie. Men det som forarger mig er den *metode*, som trækker vor egen bevægelse ned i smudset. Har jeg begaaet noget overfor revolutionens kjæmpende kræfter ute i verden, som jeg skal skamme mig over? Jeg sier *nei*. Men jeg er ikke saa indbildsk, at jeg mener at kunne gripe ind og forandre resultatene av det, som gjøres derute.

Med hensyn til «Tidens Tegn»s «lyspunkt» minder jeg om, hvad et andet borgerlig storblad, «Nationen», skrev, nemlig at det var *oppositionen* som var faren for de borgerlige, ikke de seirende paa landsmøtet. Nu, vi skal ikke gjøre os saa store av den grund, men det kan ha sin interesse at se, at der ogsaa var *andre* røster, som uttalte sig om den ting.

Om Internationalen vil jeg si, at det blir hverken den 2den eller den 3dje, som kommer til at samle os i de kommende aar. Det er heller ikke her *navnet*, som der spør-

res efter. Derfor vilde jeg ha følt mig mest tilfreds, om det norske arbeiderparti tok initiativet nu i denne stund til en opfordring til alle, som vil socialismen, om at danne en ny International. Det nytter ikke at danne en sekt —

Olaussen: En sæk!

Buen: En sekt, sier jeg. Jeg tror det vilde være en fornuftig tanke. De Internationaler, vi har, har utviklet sig under stridens tegn. Men jeg er ikke der, hvor flertallet er, og derfor skal jeg innskranke mig til dette.

A. Kalvaa:

Jeg har staat i opposition til alle tider, og jeg tror jeg skulde staat der nu ogsaa, om der var dannet en til venstre. I stedet har vi faat en til høire. Foreløbig er jeg da blit staaende i flertallet. Buen vilde nu ogsaa ut av den 2den International og se til at danne en ny. Hvad om vi dannet os en for os selv? (Munterhet).

Jeg synes det skulde være overflødig for Puntervold og Buen at indby det norske arbeiderpartis landsmøte til at melde sig ut av den 3dje International for at faa en samling istand av alle dem, som vil socialismen. Det er mange, desværre, som kalder sig socialister, mer som ikke er det mere end saa længe det stemmer med deres personlige interesser.

Det glæder mig, at vor gamle partiformand Knudsen gik med mig her idag, da han sa, at det sidste opgjør vilde ske paa gaten. Den revolution vi skal ha først og fremst nu er en revolution i menneskenes sind. Er vi klar over, at vi har magt til at sette os i besiddelse av produktionsmidlerne og omsætningen, da gjør vi det ogsaa.

uten at regne paa tallet. Hvis vi følte os sterke nok, her vi sitter, til at velte samfundsordningen, da forlot vi denne sal og gjorde det. Vi skal ikke vente til den beleilige tid for motparten.

Bedriftsraadene alene tror jeg ikke fører ind til det socialistiske samfund. Men det er det første borehul med dynamit i, som vi sætter ind i fjeldene. Raadsforfatningen er en fortsættelse av dette. Mindretallet vil her stanse. Kanske et andet navn, som ikke bar saa sterkt præg av sit russiske ophav, vilde smake en del mennesker bedre. Men det kan vel være det samme. Buen spaadde, at Rusland maatte gjennomgaa mange faser, før det naadde saa langt i utvikling som os. Det kan hände det maatte bli til høire det da! Endda har vi ikke raadssystemet gjennomført i Norge. I stedet lever vi under et diktatur av forretningsdrivende, av banker og alle dem, som sitter paa solside. Vi er undergitt love og vedtægter, som de har git os av sin egen magtfuldkommenhet. Det er diktatur, det! Men mot dette diktatur sætter vi det økonomiske demokrati, hvor arbeiderklassens vilje skal være den bestemmende.

— Tal. sluttet med en varm appel til de unge: Ta fat med begeistring og tro, og dere vil opleve det, som vi gamle har drømt om.

Hilset med bifald tog derpaa Ole O. Lian ordet.

Lian:

Jeg hadde ikke tænkt at ta ordet i denne sak, idet mit standpunkt er utformet i den indstilling som foreligger. Den begrundelse Stang gav er en saa riktig begrundelse for komiteens og mit stand-

punkt, at jeg kan underskrive saa at si hvert ord, som han sa. Imidlertid skal jeg faa rette paa en enkelt uttalelse, som er faldt. Eines ønsket vel ikke at bli oppfattet helt alvorlig med hensyn til det han sa. For adskillige aar tilbake stod han op i Trondhjem og sa, at socialdemokratiet var «verdens største svindel». Den gang var Eines syndikalist. (Munterhet).

Naar jeg er kommet til det standpunkt jeg her indtar, er det ikke et utbrud av nogen stemning, men resultatet av megen og av moden overveielse. Siden landsmøtet i 1919 har jeg været utsatt for forskjellig paavirkning fra forskjellige hold i kraft av den stilling jeg indtar som formand i Arbeidernes faglige landsorganisation. Da man i 1918 vilde vedta en uttalelse, som «hilset med glæde» dannelsen av arbeiderraad, var stillingen inden fagorganisationen den, at ledelsen, iberegnet mig, stod meget tvilende overfor dette. Vi hadde som pligt at holde fagorganisationen sammen. *Dens* vei kunde vi se, men hvor vilde arbeiderraadene føre hen, særlig naar de vokste op som *opposition* til de bestaaende faglige organisationer? Derfor kunde jeg ikke hverken personlig eller som representant for landsorganisationen være med paa den foreslaaede uttalelse.

For landsmøtet i 1919 forelaa et forslag til uttalelse om, at den nye samfundsforfatning maatte bygges paa arbeider-, bonde- og fiskerraad. Herom hadde jeg en dissens, som blev sammenarbeidet med landsstyret saaledes, at spørsmålet om det politiske raadssystem skulde undergives nærmere utredning av en komite representerende de faglig og politisk orga-

niserte arbeidere. Denne indstilling foreligger nu, og den maa sees i sammenhæng. Det gjælder her spørsmålet om oppbygning av et økonomisk folkestyre med bedriftsraad og landsraad — en indstilling som trækker op hovedlinjerne for sosialiseringen av det økonomiske liv, og saa indstillingen om, hvor dan arbeiderklassen kan overta og sikre sig den *politiske* magt, naar vi befinder os i den epoke.

Jeg vilde anse det for nytteløst og hensigtsløst, om arbeiderne skulde gaa til at danne bedriftsraad for den videre sosialisering, hvis dette ikke skulde ende netop i et politisk raadssystem. *Raadssystemet vil springe ut av dette arbeide som en nødvendig konsekvens.* Derfor er det ingen grund til som Puntervold gjør, at tale om skiftende standpunkter; hvad det gjælder opfatningen før og nu er der fuld overensstemmelse hos mig.

Jeg vil tilføie, at det er to ting, som mer end noget andet har overbevist mig om, at vi her er inde paa den rette vei. Det gjælder for det første og i særlig grad *eksemplet fra Tyskland.*

Vi vet, at her staa fagorganisationen sterk sammentømret og disiplinert; den var bedre administrert end nogen anden vi kjenner, og socialdemokratiet tællt millioner av vælgere. Saa kom november-revolutionen i 1918; det var efter vort landsmøte det aar. Hvordan er det gaat, kamerater? *Jo, de tyske arbeidere staa meget iængere fra socialismen nu, end de nogensinde har gjort.*

Det andet er eksemplet fra *Russland.* Det er dog det eneste land, hvor man er inde paa virkelig at skape et socialistisk samfund. (Bifald). Man kan si: Ja, hvad lider

de ikke? Men vil vi ta kampen op, vil det vist ikke kunne ske uten de store lidelser; derfor er det *nødvendig* for arbeiderne at forberede sig paa, hvad der maatte komme.

Hvorledes vilde ikke Rusland staat idag, hvis sovjet-regjeringen hadde kunnet handle frit uten at være nødt til at gardere sig mot sine fiender? Da vilde Raads-Rusland *endnu* mer staa som et lysende eksempel, som ingen vilde kunne motstaa og ingen kunne tvile paa. (Bifald).

Der er endnu en ting, som for mig taler for at gaa denne linje, og det er, naar vi gaar oppe i stortinget og rusler, for der gaar det gud hjelpe mig *som lus paa en tjerekost*. (Øredøvende bifald).

J. Friis (Aker):

Det bør ikke skjules, at der er enkelte uoverensstemmelser mellem de præmisser landsstyret indbyr os til og komiteens. Det gjælder først og fremst med hensyn til bedriftsraadene. Det lar sig vel i det hele tat ikke negte, at komiteens flertals indstilling bærer præg av at være kommet frem under sammenjening av forskjellige standpunkter — at den delvis ikke uttaler tingene saa klart som ønskelig kunde være. Det er ikke altid at præmisserne stemmer med dets egen konklusjon heller.

Det som tiltaler mig mindst er den litt frygtsumme og uldne tale om proletariatets diktatur. Diktaturet er tænkt utøvnet bare i revolutionsøjeblikket, sies det i præmisserne for komiteen, og da bare som et «nødmiddel» til at befæste revolutionen. Det er en viken tilbake, som ligger i dette.

Det som betyr og bør bety det

politiske gjennombrudd i arbeidernes hjerner, er det raadssystemet eller er det diktaturet som overgang til de nye samfundsforhold? *Vi pligter at sætte diktaturet klart og tydelig frem*. Det er *dets* ide, som kræver av arbeiderklassen en ny politisk orientering, som gir arbeiderne bevisstheten om deres moralske ret til magtens utøvelse. De maa gives at forstaa, at diktaturet ikke er noget, som de tar nødt og tvungent, men at de gaar til det med *følelsen av det største ansvar som stilles til dem i deres historie*.

Mindretallet er enig i indstillingen helt til punkt 5, hvor det stiller et svakt og tamt forslag. Det taler om at anvende «de midler som er istand til at bryte motstanden». Altsaa er det klar over, at motstanderne paa *sin* side vil bruke *ethvert* middel i et givet øieblik. Det hele er fylt av selvmotsigelser. Og dette at det økonomiske demokrati skulde danne supplement til det politiske er et ræsonnement som røver mangel paa almindelige politisk tænkemaate

I begrundelsen for sit forslag om utmeldelse av Internationalen søker Puntervold at procedere paa, at retningslinjerne for denne strider mot de retningslinjer, som vi hylder her. Det tror jeg ikke er sandt. Jeg kan forsikre Puntervold, at der blandt de russiske kommunister raader fuld forstaaelse av de konkrete aarsaker som gjør, at utviklingen foregaar forskjellig i de forskjellige land. Deres evne til at følge med og forstaa fra land til land er al vor anerkjendelse værd. Er det nogen som *kan* dette, er det netop russerne.

Jeg vil henstille, at vi her samler os om en uttalelse med opfordring til eksekutivkomiteen i Moskva om at *gjøre fortgang med sammenkaldelsen av den første kongres av den 3. Internationale*. Derborte vilde

de føle det som en glæde at kunne motta en saadan opfordring, og de vilde se det som bevis paa initiativ fra vor side.

Oksvik (Møre og Rauma):

Tydligere tale end fra Friis kan vi ikke ønske os. Han la det frem paa en maate, saa der ikke er skygge av tvil.

For at kunne følge den russiske arbeiderklasses eksempel, som det heter, maa man ha *midler* ihænde. Men der er endnu ikke fra flertallet git nogen anvisning paa, hvordan et diktatur kan etableres og opretholdes. Hvis forutsetningen skal være den, at man skal forlate den saa foragtede parlamentarisme, maa man ha en magtfaktor bak og si til arbeiderne: skaf dere vaaben! Men ingen har git anvisning paa dette heller — end ikke Friis. Overklassen er dog ikke saa naiv, at den *gir* os sine vaaben. Selv om det var hazard, vilde det ialfald være en *linje* i det, at man sa dette, og kanskje vi subsidiært maatte gaa med paa det, for ikke at svigte arbeiderklassens sak i det avgjørende øieblik. Men intetsomhelst anvises, og det hele henger i luften.

Man har ikke stukket fingeren i jorden og lugtet, hvor man er — man har ikke set paa den industrielle situation, som er tilstede i *vort* land og i de fleste vesteuropæiske. Og saa længe intet anvises blir vi nødt til at staa i opposition.

Hvis man vilde ta *konsekvenserne* av diktaturet og revolutionen, hvor staar vi da? Hvor mange har vi med? Vi kan ikke indregistrere hele den tredjepart av vælgerne som stemmer med os. Vælgerne er nemlig samlet ind paa en *anden* linje.

Flertallet gjør intet i praksis for at sikre folket de nødvendige

magtmidler; det skriver nogen resolutioner og er dermed færdig. Vi derimot bygger paa verdenshistoriens erfaring og utvikling gjennom al tid.

Det sies, at fagbevægelsen er saa revolutionært sindet. Men det turde vise sig, at det store flertal, som ikke har deltatt i avgjørelsen i forningerne, vilde negte at indlate sig paa eventyr. Ti det store flertal av mennesker foretrekker at leve paa realiteter fremfor at dø for principper.

Jeanette Olsen (Narvik):

Naar mindretallet ikke tør slippe arbeiderklassen lenger end til bedriftsraadene er det fordi de herrer mangler *tillid* til arbeiderne. De høiresocialistiske ledere i Tyskland manglet ogsaa tillid til dem, som gik i spidsen for revolutionen og vilde føre dens resultater videre. Uten denne tillid er det umulig at føre raadssystemet og diktaturet igjennem.

Kanske det, naar alt kommer til alt, ikke er saa dumt av opposisjonen at stanse her allikevel; det blir at kaste ut et avnaget kjøtben til arbeiderne. Ti det gaar naturligvis udmerket an at gi bedriftsraadene et godt utseende paa papiret. Men i realiteten blir de da ingenting.

Det som Friis sa, fortjener at bli lagt merke til. Der burde ikke herske tvil i nogen arbeiders sjæl om vor klasses moralske ret og dens *pligt* til at gjennomføre diktaturet. (Bifald.) Derfor bør det herefter faa en større plads i vore overveielser.

2. pinsedag gjenoptok landsmøtet debatten om raadssystemet. Den bragtes til avslutning i formiddagsmøtet.

Ousland:

Det bebreides mig, at jeg er kommet med «hyrdetoner», og det sies at være noget *nyf* fra min side det som ligger i forslaget fra Den typografiske forening. Det er dog ikke saa. Jeg vil minde om den fællesplatform, som blev foreslaaet av Kristiania arbeiderparti og som fik tilslutning fra alle kanter. Den gik ut paa, at nu skulde vi samle os om socialiseringskampen som det nærmeste og utskyte de teoretiske stridsspørsmaal. Denne platform blev *brutt*, men ikke fra vor side.

Der er gaat en større realitets-sans gjennem indstillingen denne gang end før; det gav haab om en større forstaaelse, men flertallet stiller sig fremdeles avvisende, Imidlertid skal *livet* nok vise, hvordan vi skal føre vor sak frem.

Jeg er blit spurt om min stilling til Internationalen. Min opfatning er den, at jeg tror ikke der blir den rette kraft i arbeidernes fremmarsj verden over, før vi faar en eneste fælles International ogsaa paa det politiske omraade. Og jeg tror, at dette snart vil bli et aktuelt spørsmaal. Vi har ingen interesse av at mistenkeliggjøre nogen av de partier, som staar i *nogen* International, men *kun* av at bane veien frem mot en *fælles*. Kanske dette ikke er uttrykt paa heldigste maate i det fremsatte forslag.

Med hensyn til raadssystemet anser jeg den linje som er utstukket i komiteens enstemmige indstilling for den bedste fremmarsjlinje vi har i øieblikket. Skal man nu begynde at føre al politik forøvrig over i de samme systemer, som *vi* er med paa, da vil de bispørsmaal, som der er talt om, bli ført ind ogsaa i *fagorganisationen* og skape forvirring. Det er farlig, for i fagorga-

nisationen har vi hele vor magt samlet, og der vil vi *ha den* samlet.

At man her maa vedta nogen resolutioner som utløsning for den agitation, som er ført, er vel saa, men jeg gjentar: *livet* lærer noget andet. Og hvad man end vedtar av dette, vil det bare komme til at staa som en saltstøtte paa veien, som vi marsjerer forbi.

Karl Laugerud (Numedal):

Ousland sa igaar, at det hastet ikke med at ta standpunkt til, hvordan det nye samfund skal styres, før den tid kom. Om vi fulgte dette raad, vilde det, ut fra den erfaring, *jeg* har faat i distrikterne, virke til at stagnere partiets fremgang; det vilde begrave den stemning som hersker ute i bygderne hos os. Bevægelsen har skutt en vældig vekst, siden de nye tanker kom frem. Og det er naturlig, ti disse saker er saa store, at de *tvinger* folk til at tænke over dem og ta standpunkt. Derfor holder vi paa raadssystemet; vi søker at klargjøre det for folk og indarbeide det i arbeidernes bevissthet. Kan Ousland eller de andre i mellomtiden finde noget nyt, som er bedre, mottar vi det med glæde. Men *idag* har disse folk intet andet at anbefale end at stanse op!

Jeg betviler ikke, at vi kan komme til flertallet ad parlamentarisk vei, men det vil for det første ta lang tid, og dernæst tror jeg ikke vi er istand til at holde flertallet, om vi ad den vei virkelig vil realisere vort program om at trygge det arbeidende folks kaar. Vi maa regue med motstanden, som vil søke at sætte ben paa *alle* maater. Naar mindretallet ikke vil være loyale her, hvordan kan man saa tænke, at kapitalisterne og deres militære redskaper vil forholde sig loyale overfor et arbeiderflertal?

Gjennem vore økonomiske organisationer og gjennom vore arbeider- og smaabrukerlag vil vi dygtiggjøre arbeiderne, saaledes at de kan stille kræfterne til raadighet og *havde* magten, naar forskyvningen i samfundet foregaar. Men dette sker ikke uten gjennem raadssystemet.

Trygve Lie (Aker):

Gang paa gang bekjender oppositionen sin kulsviertro paa, at «livet» skal gi den ret. Naar man ser hvordan disse folk gaar fra det ene nederlag til det andet, baade ute og hjemme, er det virkelig beundring værd.

Det pekes videre i diskussionen stadig paa, at valgene de sidste aar har været en eneste fortsat tilbakegang for Det norske arbeiderparti. Hvad vi end dokumenterer av det faktiske forhold, hjælper det like litet; det preller av paa oppositionens halstarrighet. Det kan da ha sin interesse her at belyse ved tal, hvordan stillingen var ved sidste kommunevalg, sammenlignet med valget i 1916. Ifjor indvalgtes omkring 2700 socialistiske kommunerepresentanter mot 2500 ved valget forut, og vi trængte ind i ca. 70 nye kommunestyre, hvor vi fik vore talsmænd. Dette er tal som ikke er til at komme forbi.

Hvad saken angaar, kan jeg i meget slutte mig til de betænkeligheter, som fremholdtes av Friis. Diktaturet er intet «nødmiddel»; allerede Marx var klar over, at det vilde fremstille sig som en *nødvendighet*. Jeg tviler ikke paa, at ogsaa landsstyret er enig heri, men det har ikke faat bestemt uttryk i konklusionen og forslaget; tvertom synes det at ha været om at gjøre at stikke det bort i præmisserne. Jeg skulde helst set, at man hadde benyttet en form som den der er uttrykt i ungdomsforbundets taktik-

uttalelse, hvori det uttrykkelig slaaes fast, at overgangen til det nye samfund forutsetter anvendelsen av diktaturet som middel (bifald). Indstillingen fra styret gir de lunkne en let anledning til at prøve sig med «fortolkninger». Og dog er det netop *dette*, som kampen har staat om, og som skulde være den røde fane vi samlet os om.

Ivar Skjaanes (Tr.hjem):

Mindretallet skyver saken fra sig. Hvorfor kan det ikke heller si ret og slet, at den sociale revolution *vedkommer os ikke?*

Historiens lærdomme er saa tydelige, at her gaar det ikke an at ta feil. I tiden forut for den franske revolution sank proletariatet dypere og dypere i avhengighet; saa reiste det sig av undertrykkelsen, og det kom til et spontant utbrud i 1789. Men proletariatet var sig ikke i det øieblik bevisst, hvad det vilde naa. Det rykket ind i det gamle samfunds stillinger. Følgen blev, at det kom til en række rædselsgjærninger, uten at de var istand til at befæste resultatene av sin reisning. Juli-revolutionen i 1830 og februar-revolutionen i 1848 viser ganske det samme.

Den 2. Internationales hovedprogram var for det første at forene hele proletariatet og dernæst at reise en energisk kamp mot militarismen og krigen. Men denne kamp blev bare en kamp paa papiret. De eneste, som paa de internationale kongresser stod konsekvente mot militarismen, var de russiske representanter. Og de har været sin ide *tro*. De satte den ut i livet, og vi ser, at den holder paa at fæstne sig og bli av varig værdi. De tyske socialdemokrater saa bare hen til statsmagten, men de tok grundig feil.

Alt dette lærer os, at skal de organer. arbeiderne danner sig for samfundsmagtens erobring ha nogen værdi, maa de bygges *nedenfra*, og det kan de alene gjøre ved at springe ut av de organisationer, som arbeiderne selv har skapt sig, og som er i samklang med deres ønsker og længsler.

Den 3. Internationale er vokset ut av den bevissthet, at det er arbeidernes naturlige sammenslutninger som skal bringe os de varige resultater. Det nytter ikke at komme med «blodig» og andet i den smak. Den er *handlingens* Internationale med røtter dypest nede. Buen vil de invitere os til at bli med i en 4. International. Men den turde bli vanskeligere at holde sammen end endog den 2. International med dens brogede elementer.

Chr. Systad (Kr.a):

Indstillingen forekommer mig at være den største og mest omfangsrige, som har foreligget for noget landsmøte for Det norske arbeiderparti. Den rummer en teoretisk oppbygning av de gamle tanker, som vi alle har tenkt, men som vi ikke har kunnet utforme, og som organisationen heller ikke har kunnet ta fat paa at gjennomføre.

Vi er begyndt at se klart socialistisk paa hele vor stilling i samfundet. Vi har set reformistisk paa tingene og arbeidet i spand med de borgerlige partier. Følgen er, at vi har maattet ta tiltakke med de smaa forbedringer — og vi trodde det var ren socialisme. *Jeg* har gjort det, og jeg vet andre har gjort det. Nu er vi vundet til klarhet over, hvorfor borgerskapet hittil har kunnet betrakte socialdemokratiet som et ufarlig parti. I det øieblik partiet toner rene signaler og styrer like paa samfundsmagtens

erobring, blir motstandernes stilling til os en *anden*. Og da kan de alderhøist gaa i spand med den reformistiske fløi.

Hvad bedriftsraadene angaar er det naturlig, at det først og fremst blir fagorganisationens sak at gjøre dem til virkelighet. Disse raad maa ikke bli noget apparat til at paase, at dette eller hint reglement blir overholdt, men maa virke i kontakt med hele bedriftslivet. De maa lægge grundlaget for den videre socialisering og den videre revolusjonering av det økonomiske liv — først *da* vil vi kunne ha glæde av dem.

M. h. t. socialiseringen synes jeg, at komiteen har været reformistisk i en grad, som næsten gaar over rimelighetens grænser. Det faar haabes, at disse bedriftsraad vil skape en situation paa arbeidspladsen, som skyver paa utviklingen raskere end komiteen har tenkt sig.

Stang:

Jeg er forsaavidt enig med Friis i, at indstillingens ordlyd paa mange maater later noget tilbake at ønske, men jeg ser dog intet motsætningsforhold mellem konklusionen i flertallets og landsstyrets forslag. Naar der i præmisserne er anvendt uttrykket «nødmiddel», kan det hælde, at man, da dette blev skrevet, mest hadde for øie, at diktaturet ikke skulde opfattes som nogen varig forfatningsform, men som en *overgang*. Det er dog saa, at det selvsagt er noget, som ikke er til at undgaa. Vi har ogsaa i vor fremstilling paa dette punkt markert, hvad proletarietets diktatur er for noget, hvad det innebærer, og vi har gjort det paa almindelig folkelig norsk, saa det skulde ha saa meget lettere for at forstaaes. Jeg tror,

at den definition som er gitt ogsaa vil kunne tilfredsstille ungdomsforbundet.

Ousland talte igaar som presten for sin menighet. Det var ikke nok at være enig om *maalet*, naar man ikke ogsaa var enig om *veiene* at gaa.

Vi har set i utlandet som herhjemme, at de, som ikke er enig i den revolutionære linje, gjør sit bedste for at *ødelægge* istedetfor at bygge op. De russiske menscheviker, der staar paa samme grund som vore egne høiresocialister, har deltat derborte i kampen mot sine klassefæller. «Social-Demokraten» skrev under sin forrige redaktion mot den russiske revolution paa en maate, som bidrog til at nedsætte sovjetmagten i det almindelige om-dømme. Og denne trafik fortsættes i «Arbeider-Politikken». Paa alle maater lægger de an paa at sprede sin galde ut blandt folket. *Det er dette vi ikke kan taale og ikke kan finde os i.*

Det sidste led i denne oppositionens virksomhet er Puntervolds forslag. Det er et forslag som jeg nok kan *diskutere* med ham om. Men naar han laget præmisses til dette forslag, som kun kan virke — selv om det ikke direkte var *hensigten* — til at gi motstanderne nye vaaben i hænde mot os, da blir saken av en alvorligere beskaffenhet. Der er ingen grund til at komme med disse gloser for derved at nedsætte de russiske kommunister og nedsætte os i almenhetens øine herhjemme. I sin grund er forslaget *et arbeiderfiendelig dokument*, som jeg ikke finder grund til at la komme til offentlighetens kundskap. Forslaget bør sendes til redaktionskomiteen; det passer ikke til at fremlægges paa et landsmøte. (Flere: Det er hørt!)

M. Foshaug (Lenviken):

Vi er kommet sammen saa mange her og har paahørt en teoretisk — la mig si en akademisk debat mellem partiets ledende mænd om de forskjellige linjer og systemer, som er at vælge. Naar vi saa spredes og ikke lenger føler den styrke som vi har, naar vi sitter sammen, melder det spørsmaal sig: har disse dage avsat saa store praktiske resultater for os?

Naar der har været rettet saa sterke anker mot oppositionen for at den skulde «skade» Det norske arbeiderparti, la os da for en gangs skyld holde os til jorden og se, hvor vi staar — og la os høste erfaringer av det som er skedd. Vi har set kampen paa de to sidste landsmøter, de programforandringer som er foretat, og utfaldet av valgene. Det som skulde være det avgjørende for tilslutningen til vort parti er stemmetallet. Men ingen vil vel paa-staa, at der er kommet nogen tilvekst av vælgere i disse to aar? Sammenlignet med utviklingen fra 1906 og opover er tilveksten ialfald for intet at regne.

Nu sier Stang, at vi vil ikke gaa frem efter de samme linjer i alle land. Hvad er det saa landsstyret indbyr os til at gaa frem efter? Jo, flertallet sier, at vi maa «følge den russiske arbeiderklasses eksempel». Er de da *idioter* de som sitter i borgerbladernes redaktioner her i landet? Tror man ikke, at borgerpartiets mænd vil vite at bruke mot os ethvert uheldig ord, naar vi skal ut i kampen?

Jeg tror det er en feil linje flertallet foreslaar; den passer ikke for det norske folkelyne, og det vil ikke *gaa* i næste omgang, naar man faar gjengit rundt om Friis' inter-viue med Lenin. Hvordan skal vi erobre gaardbrukerne paa grundlag

av det russiske eksempel? Nei, socialismen maa gjenemsyre det norske folk, før at vi med flertallets ret kan gjennemføre vore ting.

M. Løvseth (Kr.a):

Nu naar denne bussemænd atter kjøres frem, vil jeg si, at jeg har været en ildtilbeder av «overbevisningens vei». Jeg har sagt det indenfor fagorganisationen. Men dengang Thrane kom til vort land og samlet den første lille skare i arbeiderforeningerne, ventet de saavist ikke paa «flertallet», før de satte sine ting i verk; de la an paa at organisere sig, og da de blev nogen fler begyndte de at diktere. Vi vet, hvad magthaverne gjorde med Thrane og hans bevægelse; selv stod disse folk avmægtige, da der blev slaat ned paa dem. Hvad vilde ikke magthaverne gjerne gjøre med dem som staar i spidsen for *fagorganisationen idag*, hvis de bare turde slippe sig til? Men de tør ikke. Det er det økonomiske magtmiddel, diktaturet, i arbeidernes haand, som holder dem tilbage. Og slik er det med al arbeiderbevægelse. Det som et mindretal gjør med overbevisningens ret, vil overbevise den store masse mer end alle andre argumenter.

Jeg tror vi maa slutte med at *drømme* om socialismen; det er ikke en «brudedragt» vi skal ta paa os en gang; den er ingen stasdragt, men en *arbeidsdragt*, som vi maa ta paa os i det praktiske liv. Jeg tror, at socialismen maa vi *tilkjæmpe* os, fordi den er os kjær. Og kun den kan redde os ut av elendigheiten. *Vi vil kjæmpe for dens seier over jorden, slik som en mor kjæmper for sit barns eksistens.* Den er kjøtt av vort kjøtt og blod av vort blod.

Vi maa frigjøre os for den tan-

ke, at vi skal trække de gamle former ind i det nye; det er som at forene godt og ondt, ild og vand. La os da uten at spille tid forberede os til at møte den sociale revolution, som kan komme hvad dag som helst; den sender os ikke bud paa forhaand.

Næste taler, *Punternvold*, var fraværende, og *Trammæl* frafaldt.

Scheflo:

Det er uheldig for en fraktion, enten den er i flertal eller mindretal, naar den er nødt til at fremsætte et forslag, som, hvis det vedtages, blir av den art, at det uvægerlig maa *skade partiet*. At Punternvolds forslag er av den art, er givet. Men ogsaa det som Ousland har været inde paa.

Ousland taler om raadssystemet og diktaturet som et fremtidsproblem, som vi ikke skal befatte os med. Jeg gad rigtig vite, om han for alvor ønsker, at landsmøtet skal fatte en uttalelse i den retning. Der vilde i saafald være dem som vilde si, at partiet var paa vild tilbakeflugt, og landsmøtet vilde ha kompromittert Det norske arbeiderparti som et parti, der ikke visste hverken ut eller ind. Av andre vilde det bli utlagt derhen, at nu vilde vi «lure os ind» paa det norske folk med falske foregivender. Det er klart, at hvis Ousland med sin veltalenhet var istand til at opnaa flertal for sit syn vilde han tilføie partiet uoprettelig skade.

Buen henviste i sit svar til, at stortingsgruppen hadde tat standpunkt mot Mannerheims komme til Norge. Ja, det var en fornøielse at se det. Men det beviser bare, at Buen for en gangs skyld maatte fravike princippet om likhet for Løke som for Tor.

Der er ved flere leiligheter søkt

at kaste et latterlighetens skjær over endel partifæller, som har sluttet sig til flertallet efter 1918. Det gjælder specielt Lian, det gjælder ogsaa Knudsen og mange fler. Det er ingen skam dette at si, at i et givet øieblik var vi imot, men at vi siden har latt os overbevise. Det kræves desuten av folk i ledende stillinger inden bevægelsen, at de ikke *absolut* rider paa sine meninger. Men som det heter i verset:

«Lyssna till den granens susning,
vid hvars rot ditt bo är fästet.»

Det kunde Buen ogsaa ha grund til. Da vilde han ikke kommet i et saadant motsætningsforhold til partiet som han ofte har gjort. Christian Holtermann Knudsen er i den stilling, at han oplever en alderdom, som mange kunde misunde ham. Ti han har været loyal og aldrig søkt at *optræde til skade for partiledelsen*. (Bifald.) En slik sommerlys livsaften kunde Buen ogsaa ha oplevet, om han hadde optraadt paa samme maate. (Muntherhet.)

Voteringen.

Dirigenterne foreslog Puntervolds forslag oversendt redaktionskomiteen.

Flere: Det er overflødig!

Egede-Nissen: Dirigenterne fastholder sit forslag. Et slikt forslag som det fremsatte bør ledsages av den nødvendige motivering fra komiteens side, før det forelægges.

Kalvaa: Den motivering vil det faa gennem avstemningen!

Dirigenten: Stemmetallet kan ikke gi det den karakteristik, som dirigenten haaber at redaktionskomiteen vil gi det. (Bifald.)

Oversendelse vedtoges mot 7 stemmer.

Likesaa oversendtes komiteen det av Friis reiste spørsmal om at henstille til den 3. Internationales eksekutivkomite at beslutte en snarlig sammenkaldelse av den 3. internationales kongres.

Man var derpaa naadd til voteringen over indstillingerne. Den foregik ved navneoprop.

Socialiseringskomiteens flertal foreslog følgende

uttalelse:

Den sociale utvikling under kapitalismen fører ikke frem til harmoniske samfundstilstande.

Den almindelige usikkerhet og misnøie med samfundsforholdene vokser inden alle samfundslag. Klassemotsætningerne skjærpes — klassekampen blir bitrere og dens omfang utvides.

I kraft av sit antal og sin stilling i det økonomiske liv kommer den arbeidende klasse i besiddelse av stadig større virkelig magt. Krav om økonomisk demokrati og socialisering av de naturlige rigdomskilder og de fælles anvendte produktionsmidler kommer i forgrunden i den sociale kamp. Bedriftsraadene er et av de betydningsfuldste led i denne kamp.

Arbeiderbevægelsen — den politiske som den faglige — maa derfor sette al magt ind paa gjennomførelse av bedriftsraadssystemet og den videregaaende socialisering. Det er denne store opgave, alle kræfter inden arbeiderklassen nu maa samles om.

Socialiseringen vil dog ikke kunne gjennomføres uten den ster-

keste motstand fra den organiserte kapitalistklasse. Den vil verge med alle midler sine særfordele og søke at opretholde sin stilling som herskende klasse.

I en revolutionær epoke blir det nødvendig for arbeiderklassen at skape sine egne organer for overtagelsen av den økonomiske og politiske magt. Paa arbeidslivets, raads-systemets grund maa der da bygges organer og en forfatning, som svarer til den revolutionære situation og legger den hele samfundsmagt i hænderne paa de revolutionære kræfter — haandens og aandens arbeidere.

De økonomiske og politiske forhold ikke bare i Norge, men ogsaa i den øvrige verden, er avgjørende for den fart, omdannelsen av samfundsforholdene kan ta.

Mindretallet i komiteen — A. E. Gundersen, Rich. Hansen, Sverre Iversen og M. Puntervold — foreslog, at 6te avsnit erstattedes med følgende:

Partiet, som vil bygge videre paa demokratisk grund, tilsigter paa overbevisningens vei at vinde politisk flertal inden folket for socialismen, hvorved klassekampen kan bringes til avslutning.

Skulde der fra privatkapitalismens side bli øvet motstand mot de samfundsmæssige forholdsregler, som et flertal for socialismen beslutter, vil partiet anvende de midler som er nødvendig for at bryte motstanden. Skulde der herigjennem opstaa en revolutionær situation, naa arbeiderklassen skaffe sig de organer for overtagelsen av den

økonomiske og politiske magt, som den revolutionære situation kræver.

Landsstyret indstillet under henvisning til taktikbeslutningen ifjor:

Landsstyret gir socialiseringskomiteens flertal sin tilslutning med hensyn til raadssystemet.

Indstillingen vedtoges med 285 mot 32 stemmer. Utfaldet hilstes med avsyngelsen av «Internationalen».

Flertallet var: **Østfold:** Magnus Johansen, P. Moë Johansen, Nils Vik, Harald Larsen, Johan Gundersen, Sverre Hjertholm og Kristian Henriksen. — **Akershus:** Trygve Lie, Jacob Friis, Anders Moen, Helge Hermansen, Wilh. Magnussen, Oscar Nygaard, Hans Holmøy, Emil Pedersen, Jens Larsen, H. Halvorsen, Einar Hoff, Gunnar Lund, Oskar Stav og O. Koppang. — **Hedmark:** Andr. Kolstad, Ivar Færder, Kr. Steffensen, M. Knashaug, Jul. Pedersen, Arne Hauger, Nicoline Olsen, Oscar Nilsen, Even Johannesen, Johan Havvik, Ole Johansen, Bernh. Johansen og Ole J. Negaard. — **Opland:** Albert Guddal, B. Jakobsen, O. M. Vorhaug, Karl Julsen, Marius Rønningen, Aslak Slette, Thorvald Ulsnes og Lars Pedersen. — **Buskerud:** Mads Baarud, Nils Kringberg, Johan Ingebretsen, Eugene Olaussen, Karl Laugerud, Peder Olsen, Anton Blomkvist, O. M. Orning, Aksel Johnsen, Eugen Olsen og Gul Dybendal. — **Vestfold:** Borgar Steinseth, Georg Lyche, Eugen Lovaaas, Anders Vang, Johan Aronsen, Johan Mellbye og Sivert Baardsen. — **Telemark:** Sigurd Hegstad, Oskar Andersen, Olav Steimmes, Jamtveit og Knut Teigen. — **Aust-Agder:** Søren Sørensen og Aani Rysstad. — **Vest-Agder:** Johan Axelsen. — **Rogaland:** A. Bugge og Anders Sørensen. —

Hordaland: Karl Bøthun, Bjarne Takla, Dina Langva, T. Bryn, H. Steiro og Jacobsen. — **Sogn og Fjordane:** Knut Njøs og Anders Lothe. — **Møre og Rauma:** Jac. Dahle, Birger Alnes, Rudolf Kanestrøm og J. Solli. — **Sør-Trøndelag:** Eugen Schick, Peder Slind, A. Alexandersen, Ole J. Søberg, Otto Øien, Esten Viken, Nils Eriksen, Johs. P. M. Ødegaard og Fr. Lunde. — **Nord-Trøndelag:** John Aalberg, O. K. Nordgaard, E. Ellefsen, Ole Hansen Leiknes, Sigv. Vestgaard, Alfred Møllevik og Herman Thornes. — **Nordland:** Heyerdahl, E. Bjøru, Joh. Nordvik, Bjarne Jullum, Bernh. Lillegaard, V. E. Haug og Haakon Ramberg. — **Troms:** Alfred Skar og Cato Svendsen:

Fra **byerne:** A. Heibø og Gustav Løwengren, Fredrikshald, Sigurd Sørensen, Ole Haraldstad, N. Gjersteth, O. Torp og Edv. L. Wiik, Sarpsborg. Ludv. Larsen og Haakon Karlsen, Fredrikstad. Hans Engebretsen, Joh. Andersen og Sigurd Hansen, Moss. Carl Simonsen, Drøbak. Fra Kristiania følgende 88: Halvard Olsen, Emil Stang, Chr. H. Knudsen, Martin Tranmæl, Reinert Torgeirson, Olav Scheflo, Augusta Aasen, Rolf Haraldson, Adolf Schou, Hams Abelsnæs, Elias Volan, Sigurd Østdal, Karl Kristiansen, Edvin Iversen, Ole J. Strøm, Henrik Hansen, Harald Sørli, G. Ugstad, Sverre Johannessen, Kr. Folwell, Georg Jensen, Charles Syvertsen, Gunnar Braathen, Mathias Fredsti, Dagfin Davidsen, M. Løvseth, O. Hansen, Karl Olsen, Rudolf Askenstedt, Alfred Olsen, Olaf Johansen, Nils Zell, Wilhelm Dahlin, Johan Jensen, C. A. Jensen, B. Haakestad, August Karlsen, Marius Pedersen, Hanna Adolfsen, Wilhelm Olsen, Thelma Olsen, Anton Andresen, Thore Andersen, Hans Aas, Birger Arnesen, Sigrid Nilssen, Lars Knudsen, Johan Jensen, E. E. Rudlang, Carl Fossum, Sigrid

Syvertsen, Hams Braathen, Axel Schultz, Vilhelm Andersen, Johan Hoff, Knut Eng, Chr. Systad, Henry Pedersen, Johs. Karlsen, Kr. Trondsen, Karl Georgsen, Hjalmar Andersen, Einar Gerhardsen, Eugen Johannessen, Even Grønbacken, Olav J. Nielsen, Sven Svensson, Johan Schwingel, Olaf Bjerke, Erik Eriksen, H. A. Nilssen, Harry Nilssen, W. Norbeck, Yngvar Larsen, Johs. A. Johansen, Asbj. Eriksen, Joh. Johnsen, Otto Martinsen, Anton Christensen, Torbjørn Henriksen, Olaf E. Olsen, Hams Jacobsen, J. O. Johanson, Anna Myklegaard, Chr. Bergstrøm, Mathilde Jensen, Henrik Henriksen og Bjarne Bjerke. — Waldemar Carlsen, Kongsvinger. Marta Sætre, Karl Røberg, Lars Antonsen og Olaf Olsen, Hamar. T. Rossow og O. Engeli, Lillehammer. Johs. Stubberud, Gjøvik. Gerda Fosstrøm, A. H. Arntsen, C. O. Carlsen, Erik Gustafson, Hjalmar Waage, Maren Styrmø, Oscar Olsen og A. Moss, Drammen. A. Neverdahl, Horten. Johan Øydegard, Tønsberg, Karl Jenssen, Sandefjord. Emil Hansen, Ludv. Larsen, Karl Mellbye og A. Eines, Larvik. Karl Pettersen, Brevik. Johan Jensen, Skien. Ole Colbjørnsen, Risør. Martin Johansen, Notodden. O. Maurstad og C. Hornli, Arendal, Torbjørn Wettestø, Gunnar Berntsen, Jacob Nygaard og Johan Nilssen, Kristiansand. Andreas Hanssen, A. Egede-Nissen, Elise Rønneberg, Elias Gabrielsen, Lydia Johannessen, Oscar Johansen, Ths. Jacobsen, Henry Edlund, Anton Drange, Bertine Olsen, Lars Sæbø og Diana Hansen, Stavanger. Magnus Egenes, Carl Andersen, Lars O. Aasen, Kristian Larsen, Thure Johansen, Robert Nilssen, Sigurd Nagel, Daniel Vatne og P. Furubotten, Bergen. Harald Thoresen, Haugesund, Ingv. B. Jacobsen, Kristiansund. S. Støstad, A. Dullum, Hanna Haugsand, Alfred

Trønsdahl, Alfr. Madsen, Ivar Skjaanes, Ole Rinnan, Anna Sundby, Olaf Kregnes, G. Lyng, Kalvaa, Ole Avtret, G. Eliassen, Johs. Sylow, Gunnar Kvam, Johs. Lyskleth, M. Trønsdahl, J. Bertsvaag og Lagesen, Trondhjem, Jeanetta Olsen, Narvik, og Gitta Jønsson, Tronmsø.

For mindretallets forslag stemte: Karl Johannessen og Johs. Øby, Glemmen kreds. Gulbrand Ilseng og Thv. Frauerud, Øvre Romerike. Osvald Jansen, Aust-Agder. T. Fjermestad, Jæren. Olav Oksvik, Møre og Rauma. M. Foshaug, Lenviken. Ivar Nauste, Molde. Adolf Meland og Joh. Samuelson, Bergen. Carl Westerlund, Haugesund. W. Engebretsen, Tønsberg. Anders Kristensen, Holmestrand. C. S. Bentzen, Hønefos. Mikal Seeborg, Gjøvik, samt følgende 16 fra

Kristiania: Oskar Carlsen, O. J. Nøkleby, Kristian Ask, Alf Hansen, Peter Pedersen, Gunnar Ousland, Oscar Ruud, H. Winge, Sigrid Thomassen, Adolf Bay, Aug. Christensen, Eugen Offner, Hans Kleppestø, Alma Andresen, Julie Olsen og Gustav Nordby.

Fraværende var følgende 28: P. Thorvik, Johan Eyje, K. M. Nordanger, Karl Østli, L. Julseth, Kr. Fjeld, Johs. Borchgrevink, L. L. Sevilhaug, Sigurd Stenrud, Jacob Nordli, Ole Lundgaard, Oskar Engnes, Birgit Hagen, Tollef Stensrud, Mossfimm, Peder Jacobsen, Schrøder-Nilsen, Per Foros, Karl Nilsen, Kr. Aamot, Ingv. Rastad, Thorvald Hansen, Olaf Hansen, Anders Kaupang, Sverre Krogh, Iver Ertresvaag, Sigurd Forbord og Snefrida Nilsen.

Bedriftsraadene og socialiceringen.

Socialiseringsspørsmålet indlededes af Alfred Madsen. Han pegte paa, at indstillingen fra komiteen her var enstemmig, idet ogsaa mindretallet havde sluttet sig til uten reservationer. Forslaget hadde i sin foreliggende form ogsaa faat almindelig tilslutning rundt om i organisationerne, og han fandt det derfor tilstrækkelig at opholde sig endel ved nogen av dets vigtigste punkter.

Madsen uttalte indledningsvis, at det, som gir den socialistiske bevægelse dens styrke, er at vi oppfatter socialismen ikke bare som et gode for arbeiderklassen i og for sig, men ogsaa som en historisk nødvendig følge av den kapitalistiske samfundsutvikling.

Kapitalismen har gjennomløpt sine forskjellige stadier, dens

oprindelige revolutionære princip — frikonkurransen — slaar over i sin egen motsætning: de private monopoler. En liten klik av kapitalister utbytter og undertrykker hele verdens arbeiderklasse, opretholder med vold sine særfordele og hindrer en omlægning av samfundsøkonomien.

Men samtidig er arbeiderklassen vokset — i antal, i reel økonomisk magt og i forstaaelse av de økonomiske og sociale forhold. Den er blit en revolutionær magt i tiden. Daglig vokser arbeidernes forstaaelse av, at de sociale spørsmål kan bare løses av og ved den arbeidende klasse. Den maa bli den bestemmende og styrende klasse i de kapitalistiske stater og omforme disse efter sin vilje, efter sine socialistiske idealer.

Socialiseringens forudsætninger.

Taleren fortsatte:

Naar arbejderbevægelsen er naadd saa langt, at socialiseringen kan begynde, er det neppe mulig, at denne kan foregaa over hele det økonomiske liv med en gang. Overføringen av den politiske magt kan ske i et forholdsvis kort tidsrum, men en saa grundlæggende økonomisk omdannelse som dette sigter imot, kræver et længere tidsrum, hvor det arbejdende samfund efterhvert overtar magten og ledelsen av de forskjellige erhvervsgrøene. Hvor hurtig overgangen kan ske avhænger av forholdene i hvert enkelt land.

Alle socialister er selvfølgelig enig om, at den bør ske saa hurtig og med saa ringe forstyrrelse i det økonomiske liv som mulig. Derfor har komiteen ogsaa foreslaat, at inddragningen av den private kapital, hvis forholdene tillater dette, bør ske suksessivt i samme grad som den virkelige socialisering finder sted.

De første og foreløbige foranstaltninger maa bli at begrænse kapitalens utbytte i de forskjellige virksomheter. Endvidere gennem beskatningen, det vil si: plammæssig at foreta en konfiskation av alle formuer over en viss størrelse. Derved vil samfundet allerede med et slag komme i besiddelse av vigtige produktionsmidler, og den egentlige kapitalistklassens økonomiske magt vil bli brutt. De midler, som kommer ind ved formueskonfiskationen, som rammer den samlede kapitalistklasse, kan da anvendes til utløsning av de enkelte eiere, hvis virksomheter først socialiseres.

Det er den plan, som mindst vil forstyrre det økonomiske liv i overgangsperioden. Men enhver formuesinndragning vil, hvad ogsaa komiteen gjør opmerksom paa reise kapitalisterne til den sterkeste motstand. Derved kan forholdene bli saa tilspidset, at socialiseringen nødvendigvis presses frem direkte, bare nedenfra, og at produktionsmidlerne konfiskeres uten nogen formel erstatning til de tidligere eiere. Ansvarer derfor vil da falde paa dem, som ikke bøier sig for socialiseringens nødvendighet. Det vil føre til, at det økonomiske liv utsettes for større forstyrrelser end om processen kunde foregaa efter en mere bestemt plan.

Formerne kan veksle.

Naar komiteen i sin indstilling taler om «socialiseringens omfang» maatte dette ikke forståes derhen, at man vilde begrænse socialiseringen. Saavidt tal. forstod, var hele komiteen enig om, at det samlede økonomiske liv maatte bringes over paa en samfundsmæssig basis og drives med produktion, omsætning og fordeling efter behovet som grundlæggende princip. Men socialiseringens former kan og maa bli forskjellige, alt efter forholdene i de enkelte næringsgrøener.

Selve opgavens størhet nødvendiggjør en viss begrænsning til en begyndelse. Man maa bli enig om de viktigste grøner, som egner sig til og som i første række maa socialiseres. Og avgjørende for rækkefølgen av de forskjellige grøppers og funksjoners socialisering maa dels deres modenhet, dels deres betydning for samfundøkonomien være.

Netop fordi det gjælder om at sikre sig mest mulig kontrol over hele det økonomiske liv maa de grupper komme i første række, som har en vidtrækkende økonomisk funktion, dernæst de grupper, hvis produkter spiller størst rolle for samfundshusholdningen. Dette har komiteen nærmere påpekt i sin indstilling. Saaledes nævnes i første række socialisering av bankvæsen og forsikrings-institutioner. Derved faar man indflydelse paa alle grener av næringslivet, idet de alle er i høi grad afhængig av penge og kredit for sin virksomhet.

Kontrol med nye virksomheter.

Ved at socialisere kapital- og kreditforsyningen faar samfundet kontrol ikke bare med de eksisterende virksomheter, men ogsaa med de nye, det vil si den fremtidige økonomiske udvikling. Kredit og den disponible flytende kapital kan da anvendes til fremme av samfundsmæssig nødvendige øiemed, til fremme av de formaal, som har størst socialøkonomisk værdi. F. eks. laan til jordbrukets forbedring og utvikling, til fremme av fiskerierne, bygning av nødvendige boliger og igangsættelse av større arbeider, som det privatkapitalistiske initiativ ikke er istand til at magte.

Da avskaffelse av utbygning og rentesugning er et av sosialiseringens hovedformaal, burde de socialiserte bankers kredit efter tal.s mening ydes rentefrit, bare mot en avgift, som kunde dække bankens arbeidsomkostninger og nødvendig risikopræmie. En kon-

sekvent gjennomførelse herav vilde i mægtig grad stimulere den samfundsnyttige produktion samt gjøre alle varer billigere.

Storhandelens socialisering

bør følge bankvæsenets. Branche- raad, sammensat av de dygtigste fagfolk, maa hver i sin branche faa monopol paa indførsel og utførsel av raastoffer og varer. Derved kan det hele folk optræ som en økonomisk enhet. Ved indkjøp av raastoffer, levnetsmidler og produktionsmidler kan oppnaaes bedre betingelser ved kjøp fra utlandet i stort, og der kan oppnaaes en billigere og enklere fordeling av varene inden landet. Likesaa ved salg av norske produkter til utlandet kan producenterne interesser tilgodesees. Den indenlandske detaljhandel maa organiseres lokalt, med sammenslutning i lands- og branchecentraler, saaledes at der kan bli system og plan i omsætningen, hvad haardt tiltrænges. Maalet maa være: bedst mulige vilkaar for de nyttige handelens arbeidere, bedst mulig utnyttelse av den arbeidskraft, som er nødvendig til produkternes omsætning. Den arbeidskraft, som kan frigjøres, eller som nu i stigende grad søker til handelen, maa ledes over i samfundsnyttige, produktive virksomheter.

Videre fremholdt tal. at naar kraftkilderne socialiseres, vil man kunne gaa igang efter en bestemt plan ved utbygning av landets fosser, hvis kraft nu gaar tilspilde. Der er behov nok for elektrisk energi til hjemmene, til den industri, som findes, til jernbanerne og til jordbruket. Det sier sig selv, at gjennomførelsen

av en saadan plan vilde bidra mægtig til at stimulere hele arbeids- og næringslivet.

Med hensyn til skogbruget og træindustrien henviste taleren til ingeniør Langseths arbejde hermed. Resultatet av hans undersøkelser med socialiseringsplan er fremlagt i en egen bok.

Ved de gruber, som eies av private og drives for profit, er den økonomiske krise allerede meget følelig. Men tiltrods for at de private selskaper ikke magter at holde gruberne i drift og mange virksomheter enten er nedlagt eller drives med sterkt reducert arbeidsstyrke, har dog de private grubeselskaper negtet at meddele opplysninger til den socialiseringskomite, som de borgerlige magthavere har nedsat! De ønsker ingen indblanding i sine forhold. Gruberne er deres private eiendom, og arbeiderne kan bare sulte og tie. Tal. henviste til sin skissering av spørsmålet om bergverkernes sosialisering i et foredrag ifjor, som var trykt i brochureform.

Endvidere nævntes i komiteens indstilling fiskeriernes sosialisering, hvilket spørsmål ogsaa var særskilt behandlet. Leiegaardene i byerne samt de forskjellige industrier maatte ogsaa komme i første række.

Forskjellen i én sum.

De socialiserte industriers fordele fremfor de privat eiede og kontrollerte bedrifter vil være: større koncentration, relativt billigere administration, større plan i indkjøp av raastoffer og hjelpestoffer, utskillelse av unyttig og overflødig konkurranse, større evne til indkjøp og anvendelse av det mest moderne maskineri, mer forsvarlig anvendelse av arbeidskræfter, energi samt raastoffer. Produktion saavel som omsætning kan organiseres paa helt videnskabelig basis, meget av det sløseri, som nu finder sted kan undgaaes; visse dele av Taylor-systemet, f. eks. systematisering og standardisering, kan bringes i anvendelse under arbeidernes kontrol og til arbeidernes fordel.

Ved at produktionen sker for behovet og ikke for at berike enkelte eiere vil produktionen stimuleres. Arbeiderne vil gjenvinde den taente arbeidsglæde i samme grad som privatkapitalens herrevælde blir brutt.

Arbeiderbondens frigjørelse.

Komiteen paapeker, — fortsatte Madsen — at jordbruget staar i en egen stilling her i landet, idet omkring 90 procent av de norske jordbruk er arbeiderbondebruk, ikke større end at de er tjenlige som produktionsmiddel for vedkommende eiers og hans families arbeidskraft. Her maa det derfor paany bestemt betones, at sosialiseringen i første række tilsigter de arbeidende menneskers befrielse fra kapitalens utsugning og rentesugning.

Utbygningen av arbeiderne i de mindre jordbruk sker ikke direkte ved hjelp av selve kapitalismens livsnerve: kapitalrenten. Sosialiseringen av disse arbeiderbøndernes jordbruk vil derfor bestaa i at frata kapitalistklassen dens renteindtægt av pantobligationer og hypotekobligationer. I samme grad som for-

muen socialiseres gjennom en radikal formueskonfiskation og ved ophævelse av arveretten vil jordbrukerne frigjøres fra den gjældsrente-utsugning, som nu tynger de fleste ned.

For de mindre jordbrukere, som er henvist til sit eget arbeide, vil sosialiseringen derfor bety en økonomisk frigjørelse. Indtægterne av hans arbeide, det vil si hans jordbruk, vil tilfalde ham og hans familie. Hans eiendomsret til jorden kan opretholdes, men det blir nærmest en formsak. Ti han vil i et socialistisk samfund ikke kunne spekulere med jorden, sælge den eller pantesette den for at tjene penger. Eieendomsretten vil ha mistet sit kapitalistiske indhold, og det er det væsentlige.

Forøvrig henviste tal. til partiets jordprogram, som enhver bonde og landarbeider burde gaves anledning til at faa læse og sætte sig ind i.

Næringslivets organisation.

Komiteen uttaler, at staten bør paa samfundets vegne staa som eier av landets naturherligheter og produktionsmidlerne forøvrig, forsaavidt de ikke er overlatt en kommune, et samvirkelag eller en enkeltmand til drift. De sosialiserte virksomheters forvaltning bør derimot ikke lægges direkte under statens administration, men under særegne forvaltningsorganer skikket til at lede det økonomiske liv. Den økonomiske forvaltning maa først og fremst være sakkyndig, saa den i enhver henseende kan drive saavel produktionen som omsætningen og samfærdslen paa den hensigtsmæssigste maate. Dernæst

maa den være demokratisk, saa arbeiderne og funksjonærene faar bestemmende indflydelse paa sine arbeidsvilkaar. Forvaltningen bør, heter det videre, være centralisert i den utstrækning det er nødvendig for at faa plan og oversigt over de økonomiske virksomheter, men hver enkelt bedrift bør staa mest mulig frit saa den enkeltes initiativ kan utfolde sig, og enhver kan yde arbeide efter sin evne. — Derefter trækker komiteen op hovedlinjerne for de enkelte raads opgaver og betydning for de sosialiserte virksomheters forvaltning.

Bedriftsraadene, som der nu er reist kamp om at organisere, har til prinsipiell opgave at varetta arbeidernes og funksjonærenes interesser inden bedriften og arbeide henimot bedriftslivets sosialisering. Disse raads arbeide kan bli av dobbelt art. Det er for det første nødvendig, at arbeiderne gjennom dem setter sig ind i sin bedrifts økonomiske og tekniske forhold, likesaa er det nødvendig, at arbeiderne vinder større kundskap om de forskjellige spørsmåal, end de hittil har kunnet faa. Med denne kundskap kan de faa større materiale til belysning av bedrifternes og industriernes forhold, og derved kan arbeidet for en planmessig sosialisering av virksomheten finde sted.

Endvidere vil det være av betydning at bedriftsraadene sammensluttes og samarbeider med hverandre, samt at de som raadene maa samarbeide med arbeidernes økonomiske og politiske organisationer. Derved vil bevegelsen vinde alt større og større magt til gjennomførelse av sosialiseringsskravene.

Maalet for dagens kamp.

Om landsmøtet slutter sig til den indstilling, som her er avgit. maa man, sluttet Madsen, ikke la sig nøie med en platonisk tilkjendegivelse av sin sympati. Socialiseringskravene maa bli de store merkesaker i den politiske og sociale strid her i landet som i andre land.

Efter vor anskuelse er det de økonomiske forhold, som er de grundlæggende. At de ændres i den retning, som her er pekt hen paa, er den eneste vei, som fører frem til lysere og bedre samfundstilstande. Vort maal er ogsaa at forene arbeide og kapital og skape samarbeide mellem de produktive kræfter, men det kan bare ske paa socialismens, paa fælleskabetets grund.

Socialismens maal: at skape orden i den materielle produktion, at skape større velvære og trykhet for alle, som arbeider, det er ikke bare et ideelt, det er i vore dage det mest praktiske formaal for alle arbeidernes bestræbelser. Det vil ikke kunne la sig gennemføre uten kamp, og kamp forutsætter ofre. Tiden vil vise, om den norske arbeiderklasse kan præstere det samhold, den offervilje og den seige utholdenhet, som alene fører til seier (bifald).

Lian om kampen for bedriftsraadene.

Landsorganisationens formand fik derpaa ordet til indledning om *bedriftsraadene*. Han begyndte med en redegjørelse for arbeiderkommissionens indstilling og gik senere over til at behandle fagorgani-

sationens stilling til de her reiste spørsmaal.

Vi lever, sa Lian, i en tid, da de sociale spørsmaal trænger sig frem med stor kraft. Selv Norges storting, som ikke er saa særlig handlelygtig, naar det gjelder sociale nydannelser, har latt sig paavirke herav til at foranstalte utredninger av spørsmålet om arbeidernes andel i bedriftsledelsen og om socialiseringen.

Den kommission, som har hat det første spørsmaal til behandling, har, som landsmøtets repræsentanter vil vite, allerede fremlagt sit arbeide i form av to hovedindstillinger — en fra flertallets og en anden fra mindretallets side. Inden flertallet er der mange dissenser, men det, som gir denne indstilling sit værd, set fra et arbeiderstandpunkt, er, at den betegner *det første praktiske tiltak til et skridt paa sosialiseringens vei*.

Hvad flertallet bygger paa.

Vi er klar over, at socialiseringen i høi grad er et organisations- og et driftsspørsmaal. Det forslag, som foreligger fra komiteens flertal, etablerer en bedriftsraadsinstitution fra roten til toppen og tillegger den visse opgaver, som vil lede til et stadig større folkestyre ogsaa i det økonomiske liv.

Ser man paa de magtgrupper, som forefindes i bedriftslivet, vil man forstaa, at et system, som skal gennemføres idag, maa kjende disse faktorer og hvordan de virker og indrette sig efter dem.

En hovedsak er det, at arbeiderne faar en repræsentation, som svarer til den indflydelse de har i bedriftslivet. Forslaget gaar ut paa, at der av arbeiderne skal væl-

ges 3 til 9 repræsentanter til bedriftsraadet efter bedriftens størrelse, av funktionærerne et lignende antal forholdsmæssig og av arbejdsgiverne fra 1 til 3. Allerede dermed er det slaat fast, at arbejderne skal ha flertallet, mens arbejdsgiverens repræsentation synker ned til en tredjedel. Det blir altsaa ikke længer kapitalen, men *menneskene*, som skal bestemme avgjørelserne.

Dette bedriftsraadssystem og denne repræsentation skal ikke bare gjælde i de private virksomheter, men ogsaa i de offentlige — kommunernes og statens. Da imidlertid den enkelte bedrift ikke er isolert i den moderne industri og endnu mindre kan være det under den *socialiserte* produktion, oprettes efter forslaget et distriktsraad for hver hovedgruppe inden distriktet — fylket eller byen. Ogsaa der er man inde paa at frata kapitalmagten den bestemmende indflydelse, idet *formanden* skal være forbrukernes eller samfundets repræsentant i disse raad. Videre slaar forslaget fast, at de forskjellige industriraad skal gaa sammen til et stort *fælles* raad, hvor man skal behandle industriens forhold i vedkommende distrikt. Der skal ogsaa oprettes et landsorgan, *landsraadet*, inden hver større gruppe, bestaaende av 1 repræsentant for arbeiderne, 1 for arbejdsgiverne, 1 for funktionærerne og to valgt som repræsentanter for forbrukerne; dette valg foretages av stortinget. Hadde man hat en virkelig radikal kooperation, vilde det været naturligt at la disse to vælges av de kooperative organisationer. Til regulering av forholdet med hensyn til produktionen stort set dannes saa endelig et stort *økonomisk parlament*.

Raadenes opgaver og sammensætning.

Hvilke opgaver skal saa disse bedriftsraad løse? Til at begynde med kan de ikke sies at være saa *store*. Men paa den anden side betragter motstanderne saken paa den maate, at de sier, at dersom raadene skal ha *de* funktioner, som lovforslaget tillægger dem, kan arbejderne likesaa gjerne *ta hele bedriften* med det samme. — Tal. gik nærmere ind paa de vigtigste av disse opgaver og understreket i denne forbindelse, at bedriftsraadene ikke paa nogen maate skulde ha adgang til at gripe ind overfor fagorganisationens ret til streik, blokade osv.

Forslaget indeholder en konservativ garanti, som arbeiderrepræsentanterne selvfølgelig har tat avstand fra, nemlig bestemmelsen om, at avstemningerne inden bedriftsraadene skal foregaa gruppevis og saaledes, at ingen beslutning vil kunne fattes, uten at der er *flertal for den i hver av de tre grupper*. Hvor saadant flertal mangler kan saken bringes ind for distriktsraadet, som da har den endelige avgjørelse. Man staar her overfor en særlig viktig bestemmelse, men man skal huske, at ogsaa i distriktsraadene sitter arbejdsgiverne i avgjort mindretal, hvis man regner med, at arbeidernes og funktionærernes interesser kommer til at løpe sammen.

Ingen „forsoning“ med utbytterne.

Tal. fandt, at det vilde føre for vidt at gaa videre i detalj med hensyn til kommissionsforslaget, hvis indhold forøvrig var kjendt paa forhaand fra dets behandling i

pressen. Han vilde dog gjengi følgende citat av de fire arbeiderrepresentanters motivering i komiteen:

«En tilfredsstillende løsning av den sociale konflikt kan kun opnaas ved en helt gjennomført sosialisering med fullstendig avskaffelse av den kapitalistiske form for produktion og omsætning. Der kan ikke opstaa noget samarbeide mellem kapital og arbeide i den forstand, at arbeiderne skulde anerkjende repræsentanterne for den private kapitalmagt som likeberettiget part i arbeidsforholdet. — Arbeiderne vil derfor fortsætte sin kamp mot det nuværende økonomiske system indtil det blir helt forandret og en fullstendig sosialisering er gjennomført.

Men indtil den fullstændige sosialisering er gjennomført, hilser arbeiderne med glæde ethvert skridt som fører frem til den.

Vi ser saaledes i det foreliggende lovforslag ikke en reform, som vil forlike arbeiderne med det nuværende produktionssystem, men en nyordning som betegner en erobring for arbeiderne av den overveiende indflydelse paa en del av bedriftsledelsens omraade, hvor arbeidergiverne har hat uindskrænket myndighet.»

Tal. fortsatte: Det standpunkt, som her er præcisert, forstaar jeg at hele den norske arbeiderbevegelse slutter sig om, og vi har allerede gjennom fagorganisationen gjort bedriftsraadene til et

aktuelt kampspørsmål.

Ifjor optoges spørsmålet om fjernelse av de saakaldte «alminnelige bestemmelser» i overenskomstene, og kravet er skjøvet frem paa en slik maate ved aarets tarif-

revision, at nu falder ialfald *de* bestemmelser ut, som i henhold til sin ordlyd i princippet anerkjender arbeidergiverens ret til at «lede og fordele» arbeidet. De bestemmelser vil nu, i kraft av fagorganisationens kampstilling, ikke lenger komme til at findes der.

I de regler, som organisationernes fælleskomité har opstillet, opfordres arbeiderne til straks at gaa igang med dannelse av bedriftsraad paa arbeidspladsen, og de opfordres samtidig til at søke at faa *funktio-nærerne* med sig. Det er av overmaade betydning for arbeiderklassens fremtidige virke og vor evne til at gjennomføre sosialiseringen at faa disse til at gaa med. Likesaa har vi sagt, at arbeiderne faar henvende sig til *arbeidergiveren* og faa ham til at anerkjende raadene. Enkelte steder er dette ogsaa gjort, mens man paa andre steder ikke er rukket lenger, end at arbeiderne har valgt *sine* repræsentanter, uten at der endnu er kommet noget helt bedriftsraadsorgan istand.

Det indvendes av endel, at det er uten mening at ta repræsentanter for arbeidergiverne med. Jeg mener, at det er en *nødvendig forutsætning under avviklingen av selve det kapitalistiske system*. De fleste virksomheter ledes jo av en lønnet disponent, av en *driftschef*. Jeg tror ikke det vilde skade, om netop han kommer sammen med arbeiderne og funktionærerne i bedriftsraadene, naar disse er bygget op som et virkelig gjennomført system fra neden og op.

Klubstyernes begrænsning.

Det har ogsaa været nævnt, at man kunde la *klubstyrene* være bedriftsraad. Jeg er klar over, at mange av disse klubstyre idag vir-

ker noget i den samme retning. Men de kan dog ikke helt gjøre tjeneste her eller overflødiggjøre oprettelsen av en selvstændig institution, som overtar disse nye og store opgaver for bevægelsen. Man maa ha for øie, at det *ikke* er komiteens mening at stoppe ved bedriftsraadene paa arbejdspladsen; vi skal bygge hele systemet videre op, gjennem dannelsen av distriktsraad og landsraad som paavist, for paa dette grundlag at skape et organisk utviklet industrielt demokrati. Og her strækker ikke klubstyrerne til. Huskes maa det ogsaa, at raadene maa *sammensættes efter andre hensyn* end disse; de maa tælle inden sin midte teknisk kyndige folk, gjerne de forskjellige *specialister* inden produktionen.

Der er heller ingen grund til at være bange for indflydelse fra de uorganisertes side, naar vi skal virke sammen med dem der. Det blir i alle tilfælder de *organiserte*, som tar initiativet, sætter op forslagslister til valg osv., saa langt er vi da kommet, at vi behersker flertallet paa arbejdspladsen.

Socialiseringen *forutsætter* et økonomisk demokrati som det, der her er skissert, og det kan ikke blandes sammen med andre former for arbeidssammenslutning.

Paa vor fagkongres, som snart træder sammen, vil der bli anledning til at gaa ind paa en diskussion om disse forhold i detalj, da det i første række blir de *fagorganiserte*, som maa ta sig av dette.

Efter vor opfatning — sluttet Lian — vil raadsorganisationen tjene til at fremme den endelige socialisering. Den er i sin grund i høi grad et drifts- og organisations-spørsmål. Men systemet kan utvides og suppleres, efterhvert som

man høster erfaringer, og nye opgaver kan lægges ind under raadene. Vi tror, at dette system vil vokse op og sprænge den gamle hams, og at det vil bli fremtidens form for arbeidet.

Indledningen mottoges med sterkt bifald.

Resten av formiddagsmøtet 2. pinsedag medgik til at debattere indstillingen om bedriftsraad og socialisering. Fælleskomiteen foreslog følgende uttalelse, hvortil landsstyret sluttet sig:

Socialiseringens formaal er at ophæve kapitalistklassens særfordele og dens herredømme over det økonomiske liv og organisere produktionen, omsætningen og fordelingen av de økonomiske goder efter samfundets behov. De produktive kræfter maa økes. Arbeidskraft, raastoffer og tekniske hjælpemidler maa planmæssig anvendes i det hele folks interesse.

Der organiseres bedriftsraad, distriktsraad og brancheraad med et landsraad, som faar den øverste ledelse av og kontrol over næringslivet, saaledes at saavel sakkyndigheden som producenternes og forbrukernes interesser kommer til sin ret.

Den private kapital inddrages ved progressiv formues- og indtægtsskat, begrænsning av kapitalens utbytte og indskrænkning av arveretten. Undtat for inddragning er de drifts- og behovsmidler, som det socialistiske samfund stiller til den enkeltes raadighet. Over-

føring av produktionsmidlerne til samfundseie kan da foregaa mot utløsning, idet utgifterne derved fordeles paa den samlede kapitalistklasse.

De funktioner og virksomheter socialiseres først, som har størst samfundsmæssig betydning og sikrer den bedst mulige kontrol over næringslivet. I første række bør derfor sosialiseringen omfatte de væsentlige økonomiske funktioner, som kapitalforsyningen (bank- og forsikringsvæsenet) kraftforsyningen, raastofforsyningen og livsmiddelforsyningen samt de virksomheter forøvrig hvor arbeidet foregaaer i fællesskap.

Løsningen av sosialiseringsspørsmålet er en forutsetning for socialismens gjennomførelse. En fullstendig sosialisering kan først ventes gjennomført, naar arbeiderklassens magtstilling i samfundet blir saa sterk, at kapitalistklassens motstand kan brytes.

Debatten

aapnedes av Johan Ingebretsen, Ringerike, som hadde fæstet sig ved en bemerkning av komiteen om, at eksempelvis formuer til et beløp av indtil 20,000 kroner kunde lates uberørt av formuesinndragningen. Man syntes i denne uttalelse ikke at ta tilbørlig hensyn til den synkende pengeverdi. Den kløft, som bestod mellem land- og industribefolkningen maatte utjevnes, og tal. trodde det vilde være et skritt av betydning i den retning, om man hævet den antydede sum til 40,000 kroner. Det vilde bli hilset med glæde av smaabøn-

derne utover landet, om man her samlet sig om en uttalelse i sosialiseringsspørsmålet, som vilde gi dem at forstaa at de ikke var uten kampfæller. Da vilde den norske bonde med iver gripe raadstanken og sosialiseringen. Tal. fandt overensstemmende med det fremholdte at burde stille følgende ændringsforslag: «Man kan f. eks. si, at formuesverdier til et beløp av fra 20,000 til indtil 40,000 — efter de forskjellige steders værdi — lates helt uberørt.»

Ivar Ertresvaag, Aalesund, hadde indtryk av, at de av komiteen opstillede foreløbige regler for bedriftsraadene var en skablon, som ikke vilde passe paa alle de næringer vi har her i landet. Han fandt, at fiskerinæringen var tilsidesat, tiltrods for at den var landets næst største, og var tilbøilig til at foreslaa, at komiteen fik i oppdrag at bearbeide det hele materiale videre og utarbeide forslag med regler for bedrifternes overtagelse. Efter den karakteristik Lian gav av stortinget var der liten utsigt til, at statsmagterne vilde interessere sig synderlig for dette; opgaven maatte derfor tages op av arbeiderne selv, saaledes som det allerede var gjort ved fagorganisationens krav iaar om del i bedriftsledelsen. I og med at dette spørsmål var undtat fra voldgiftsrettens kompetence hadde regjeringsgjort det til et politisk spørsmål, hvad det ogsaa var, og bebudet en midlertidig lov i den materie. Dette kunde dog ikke tilfredsstille os, og vi maatte arbeide videre med saken av al kraft. — I forbindelse med omtalen av komiteens indstilling fremholdt tal., at de foreløbige regler heller ikke passet til f. eks. bygningsindustrien, og han anbefalte, at der blev fun-

det en anden form for erhvervelsen av produktionsmidlerne, som jo var hensigten.

Der sattes strek for talerne for at bli færdig i formiddagsmøtet.

Eugéne Olaussen var i alt væsentlig enig med Madsen og Lian. Ingebretsens tanke var i sit princip rigtig, men hans forslag henviste bare til en enkelt anførelse i komiteens præmisser og hadde forsaa vidt mindre aktualitet her. Tal. fortsatte: Jeg lever i et kombinert jordbruks- og industridistrikt, og har anledning til at se, hvordan der paa mange hold reageres mot de planer som er oppe om at danne bedriftsraad og sosialisere bedriftslivet. Der hersker en grænseløs forvirring netop paa dette omraade. Det kan forklares ved, at emnet er nyt og stoffet saa omfattende. Spørsmålet blir derfor at finde en form for meddelelsen av kundskap om disse ting, slik at den store masse av det praktiske arbeides mænd kan bli sat ind i sakerne *populært* og bringes til at ta sakerne slik *som vi vil*. Jeg har i «Klassekampen» foreslaat, at sosialiseringskomiteen, som jo er de to hovedorganisationers fællesorgan, bør indkalde til distriktskonferanser, hvor deltagerne faar sig meddelt oplysning om disse spørsmaal paa en saadan maate, at de kan bringe det videre til sine kamerater ute i foreningerne. Det viser sig, at *spranget er for stort* for de fleste, og derfor tapes det meste paa veien fra komiteen til den enkelte fagforening. Ved at organisere distriktskomiteer som mellemed kan vi regulere en utvikling, som tør bli kaotisk i sit videre løp. Jeg finder det av betydning, at landsmøtet tar skridt til sammenkaldelsen av slike distriktsmøter for disse spørsmåals utredning, og foreslaar:

«Landsmøtet henstiller til sosialiseringskomiteen at indkalde til distriktsmøter over hele landet til drøftelse av bedriftsraadene. Komiteen maa til disse møter utsende talere, som kan informere de fremmøtte repræsentanter baade om bedriftsraadenes organisering og om deres opgaver. Distriktsmøterne bør nedsætte *distriktskomiteer*, som har omsorg for den videre forberedelse med raadenes dannelse.»

Efter uttalelser av *Gabrielsen*, Stavanger, som understreket, at grundlinjerne for bedriftsraadene maatte bygges ut fra fagorganisationen, hvis det hele ikke skulde munde i en fiasko, hadde komiteens formand, *Stang*, ordet til endel repliserende bemerkninger.

Vi har, uttalte *Stang*, pointert, at sosialiseringen ikke kan gjennomføres før det arbeidende folk har faat den hele og fulde politiske og økonomiske magt. Men vi har ogsaa pekt paa, hvordan denne magt skal kunne erhverves — nemlig gjennom *raadsmagten*. Hvad komiteens mindretal har ment kan jeg ikke svare for, men efter flertallets opfatning blir det ialfald ikke gjennom stortinget at sosialiseringen kan tænkes sat iverk.

Jeg er enig i de hovedlinjer for opplysningsarbeidet, som *Olaussens* forslag trækker op. Men som det vil sees indeholder vort forslag i slutten en oppfordring til begge organisationer om at opta til overveielse spørsmålet om opprettelse av et *centralkontor for bedriftsraadsbevægelsen*. Dette kontor maatte da i tilfælde faa med den videre propaganda at gjøre.

Ertresvaag fandt at vi burde gaat mer i detalj. Det har vi ikke ment at kunne gjøre. Den landskonferanse som vi har stillet i utsigt, vil bli den nærmeste til at fatte beslutninger om de endelige

linjer. Med hensyn til bygningsindustrien er der oppe en samlet sosialiseringplan, som vil bli nærmere bearbejdet. Videre har komiteen sat sig i forbindelse med *Sverre Sivertsen* for at faa utarbejdet en plan for fiskerinæringens sosialisering, likesom det ogsaa har været vor mening at faa istand et *landsmøte* av fiskerinæringens folk til drøftelse av dette spørsmåal. Det kan være at «reglerne» er noget skablonmæssige, men jeg tror, at linjen er den rigtige.

Tal. fremholdt, at det at indgjerde bedriftsraadene i lovregler git gjennom stortinget uvægerlig vilde indsnevre dem. De vil da nærmest faa karakteren av organer, som skal virke til at skape «forsoning» mellem klasserne. At bedriftsindehaveren da blir med er en naturlig følge herav. Ogsaa komiteen hadde efter mange overveielser fundet, at man kunde si til arbeidsgiveren: Vil du anerkjende raadene paa *vor* grund og paa *vore* betingelser kan du være med. Men dette vil dog bli mer av taktisk end av praktisk betydning. Naar der nu var bebudet et lovforslag i denne materie som en panikforanstaltning fra stortingets side, kunde det ikke tænkes at ville imøtekomme arbejderne i synderlig grad, men det vilde neppe heller kunne *hemme* vort arbeide større, da forslaget antagelig vilde komme til at bevæge sig om spørsmålet i vake former.

Johan Nordvik, Søndre Salten, vilde nævne et par punkter, som der neppe vilde bli større anledning til at faa debattert paa fagkongressen. De smaa jordbrukere utover landet ser med glæde hen til, at sosialiseringen blir saa omfattende, som det bare gaar an. Disse bruk gir liten avkastning til li-

vets ophold; mange maa jo søke hen til fisket som biindtægt. Naar dette er saa mener jeg, at al den stund disse jordbrukere har levert samfundsgagnlig arbeide, maa de ogsaa ha livets ret til at *leve*. De vil bare være glad til, at man *tar det hele med*, naar det kan sikre dem det nødvendige utkomme. Det samme er tilfældet med fiskerierne. Det er høilig paatide, at fiskeribedriften blir sosialisert, og jeg personlig er av den mening, at sosialiseringen ogsaa her bør strække sig videst mulig.

Karl Laugerud, Numedal: Madsen nævnte, at 90 pct. av de norske jordbruk blev drevet av smaa brukere. Det er klart, at man vil kunne faa disse til med begeistring at følge den opfordring, som er utgaat om at danne raad, naar man bare lægger det an slik, at de følger det i sit indre, at man tar hensyn ogsaa til dem. Betydningen av at faa den arbeidende bondebefolkning med, behøver jeg ikke at paa-peke. Jeg finder det at være rigtig, naar det i programmet slaes fast, at de smaa bruk kan forbli privateiendom. Men der burde ogsaa indføres den bestemmelse, at omsetning av eiendomme ikke som nu skal være gjenstand for tilfældigheter, men undergit takster av bonderaadene. Det fornuftigste vilde vel være at utløse alle disse eiendomme.

Chr. H. Knudsen gjorde opmerksom paa, at der nu forelaa forslag om øket seddelutstedelsesret for Norges bank. En saadan foranstaltning vilde bare befæste privatkapitalens magt end sterkere end før. Den har ogsaa betydning for gjennomførelsen av sosialiseringen. Ti jo sterkere kapitalinteresserne blir gjennom Norges banks diskonteringsret, jo sterkere blir jo ogsaa deres mostand mot bedrifts-

raadene og hvad dermed følger. — Tal. sluttet sig helt til den foreliggende indstilling.

Lian: Jeg er ikke enig med Stang i hans syn paa en lov om bedriftsraad. Man maa ikke bli saa ensidig, at man blir ræd for alt som heter lov. Jeg er overbevist om, at kunde man faa en lov som den, der er foreslaaet av flertallet i arbeiderkommissionen, vilde det spare arbeiderklassen for en meget vanskelig, ja aarelang kamp. Ti aarelang kamp vil det koste at tvinge den nuværende bedriftsledelse til at gaa med paa et økonomisk raadssystem. Derfor er det ingen grund til at ta rædsel av en eller anden lov. Men det maa heller ikke gjøre, at vi lægger os til at sove og *vente paa den*. Fagorganisationen har, som nævnt, allerede tat spørsmålet op for at rydde de principielle vanskeligheter i overenskomsterne avveien. Hvad den *endelige* lov angaar kan den ta lang tid, og meget kan ha forandret sig inden da. En slik lov vil desuten, selv om dens forskrifter er meget begrænset, heller ikke kunne stenge for det videre fremskridt, saa sandt vi gjennom vore økonomiske organisationer bare har *magt* nok til at hindre det. Ved gjennomførelsen av 8-timersdagen var organisationen *foran* lovgivningen. Det samme kan bli tilfældet her; om loven f. eks. sier, at bedriftsraadene alene skal ha *raadgivende* myndighet, utelukker dette ikke, at arbeiderne i kraft av sin *magt* og indflydelse gir dem *besluttende* myndighet.

Overfor Ertresvaag bemerket taleren, at de opstillede regler ikke gjorde krav paa at være uttømmende. De, som i første række maa faa med dette at gjøre, blir fagorganisationen, og det gjælder,

at man ikke foregriper tingenes gang ved at vedta noget, som kan bringe landsorganisationens kongres til at komme i strid med landsmøtets beslutninger. Nogen prinsipiell uenighet er ikke tilstede; det spørres om *maaten*, hvorpaa sakerne skal gripes an, og her bør man være noget forsiktig. Tal. hadde derfor helst set, at Olaussens forslag blev trukket tilbake. Han var enig i dets indhold, men ikke i dets form — bl. a. fordi socialiseringskomiteen jo var færdig med sit arbeide. Forslaget syntes ogsaa unødvendig efter det som komiteens formand hadde paapekt med hensyn til forslaget om et centralkontor.

Oskar Karlsen, Kristiania, fandt det rimelig at der hersket en «bylonisk forvirring» angaaende bedriftsraadene, og han var en konsekvent motstander av dem.

Skulde man vente til raadstanken hadde gjennomsyret det norske folk, saa behøvet man ikke nogen revolutionær fagbevægelse, ti da kan man benytte den reformistiske.

Efter tal.s mening kunde ikke en revolutionær bevægelse tilby den herskende klasse at dele magten med sig. Hvis arbeiderne i det nuværende samfund leder bedriften i fællesskap med kapitalen, vil ikke det bli samfundsbevarende? I Rusland styrtet man det kapitalistiske samfund og oprettet raadssystemet. Der passet det, men ikke under kapitalistiske samfundsforhold. Han uttalte sluttelig, at han ikke kunde forstaa visdommen i, at organisationerne forholdt sig taus overfor regjeringens indgripen med voldgiftsloven.

A. H. Arntsen, Drammen, sluttet sig til Ertresvaag. Der var for litet socialt samvirke mellem fiskerne og industriarbeiderne. Fiskernes interesser var blandt de mindst tilgodesette av arbeiderpar-

tiet, og det maatte ændres. Tal. fremholdt, at det i første række gjaldt at socialisere de industrigrene og erhverv, som var mest nødvendig for samfundets eksistens. Hvordan den økonomiske revolution vilde finde sted, visste forøvrig ingen, og det var ikke saa godt at avgjøre paa forhaand, om det blev den norske arbeiderbevægelse eller lovgivningsmagten, som kom til at sætte bedriftsraadene ut i livet.

Før voteringen tok Ingebretsen sit forslag tilbage. Det av Olausen fremsatte oversendtes redaktionskomiteen. Indstillingen vedtoges derpaa enstemmig.

Olausens forslag med henstilling til socialiseringskomiteen om at indkalde til distriktsmøter til drøftelse av *bedriftsraadene* blev efter forslag av redaktionskomiteen oversendt fagkongressen med landsmøtets anbefaling.

Hilsener til landsmøtet.

Der referertes ved aapningen av formiddagsmøtet en skrivelse fra det britiske Socialist Labour party, som beklaget at ha mottat indbydelsen saa sent, at det ikke kunde la sig repræsentere paa landsmøtet. Sekretæren, *Thomas Mitchel*, sendte debedste hilsener med haab om fortsat fremgang for det socialistiske arbeidei Norge.

Programbehandlingen.

Det principielle program.

Ved aapningen av landsmøtet 2. pinsedags eftermiddag fik redaktør *Scheflo* ordet til en kort motivering av det *principielle program*, hvorom der forelaa en enstemmig indstilling fra landsstyret.

Videre indløp foruten fra det ungarske kommunistparti hilsener fra de schweiziske og hollandske kommunister med meddelelse om, at de hadde valgt repræsentanter til møtet. De utenlandske kamerater naadde imidlertid ikke frem.

Under landsmøtet bragte kameraterne *W. Mc. Laine* og *Tom Quelch* en hilsen fra det britiske socialistparti, hvis utsendinger nu var paa vei til Rusland. *Mc. Laine* uttalte, at de hadde i opdrag at bringe de russiske arbeidere en solidarisk hilsen fra det revolutionære England, som staar paa diktaturets grund, tilsluttet den 3. Internationale, og han gjentok den samme hilsen til det norske Arbeiderparti med ønsket om held og lykke i kampen for den sociale revolution her i landet. Talen hilstes med livlig bifald.

Ammunitionen til Polen.

Efter forslag av *Eugène Olausen* vedtok landsmøtet følgende uttalelse:

Arbeiderpartiets landsmøte henstiller til arbeiderne paa Notodden og Rjukan sieblikkelig at stoppe produktionen av ammonium-nitrat. Denne brukes som ammunition mot vore russiske kamerater. At fortsætte denne produktion er direkte at delta i mordene paa de russiske arbeidere.

De spørsmaal, som der her kan reises strid om, har — sa tal. — allerede været behandlet i forbindelse med raadssystemet og ogsaa den almindelige taktik. Strengt tat skulde det ikke være nødvendig for vort parti længer at ha, hvad man kalder et «*principielt program*», idet de sidste landsmøters

taktikkbeslutninger kan sies at erstatte det. Men tradition er tradition, og vi skal ha fastslaaet noget som et *grundlag* for partiet. Det er dette vi har søkt at faa istand gjennom vort forslag, som er en koncentration av beslutningerne om taktiken og raadssystemet. Hvor heldige vi har været skal jeg ikke uttale mig om, men de som har stemt for beslutningerne i de før nævnte spørsmåal kan ogsaa gi sin stemme for dette program.

I det møte av programkomiteen, hvor dette forslag vedtoges, hadde oppositionen en repræsentant tilstede, som bebudet en dissens. Jeg vet ikke, om man nu overhodet finder det oppørtunt at fremkomme med noget særforslag. Formodentlig kan landsmøtet gaa til votering uten svært megen ordveksel.

Robert Nilsen: Skal vi atter en gang til valg, skal det være ikke for at fiske stemmer, men for at tælle dem, som vil være med paa at styrte det kapitalistiske samfund!

Dirigenten, Halvard Olsen: Indstillingen berører bare det principielle program. Arbeidsprogrammet og dets enkelte punkter vil bli behandlet særskilt.

Nilsen: Jeg mener vi skulde stryke de 5 sidste av de 10 programposter vi har. Saa gaar vi ut til folket og sier: De som ikke vil være med os paa at velte samfundet faar gaa med de borgerlige. Efter det vi tidligere har vedtat her skulde tiden være kommet for partiet til at samle sig om dette.

Oscar Ruud: Efter formiddagens votering og efter at man nu har fundet det som «skiller», er det et spørsmåal, om man ikke kunde vedta det, som er igjen, med akklamation. Veiret er vakkert, og det lokker! —

Ingen fler forlangte ordet, og det principielle program vedtoges *enstemmig*.

Arbeidsprogrammet.

Tønder: Ingen av de norske arbeidere er knuget av privatkapitalen som fiskerne, og ingen føler aaket tungere end netop dem. Værst er det, naar det gjælder avsetningen av deres produkter. De ser, hvordan mellemmændene — handelsmænd, fiske-eksportører osv. beriker sig paa deres bekostning. Av hensyn til fiskernes stilling og deres interesser har jeg ment, at punkt 4 i vort stortingsprogram burde være noget fyldigere og gi mer uttryk for, hvad fiskerne kræver, end tilfældet er nu. Det forslag jeg fremsætter herom har ikke kunnet behandles av landsstyret, men det er i det *væsentlige* et supplement til den nuværende post. Det lyder:

«Fiskerierne befries for sin afhængighet av privatkapitalen.

Fiskeværene samt tilvirkningen og omsætningen av fiskeriernes produkter socialiseres.

Fiskernes økonomiske samvirke støttes saavel naar det gjælder anskaffelse av fartøier, redskap og utstyr som naar det gjælder tilvirkning, omsætning og eksport av fisk og fiskeprodukter.

Alle særavgifter paa fiskerierne avskaffes.

Eget departement for fiskerierne.

Fiskerraad paa de forskjellige steder sørger for den praktiske gennemførelse av dette program.»

Dirigenten refererte følgende forslag fremsat av *Carl Andersen* og *Robert Nilsen*, Bergen:

«Landsmøtet vedtar landsstyrets indstilling til program saaledes

at innstillingen og det gjeldende arbeidsprogram 5 første punkt blir partiets program ved stortingsvalgene; de etterfølgende poster utgaar.»

Videre foreslog *Th. Jakobsen* følgende tilføielse til programmet: «Arbeide for 8 timers dag til gjenneføielse i sin helhet for sjøfolkene.»

Stang: Det sidste forslag hører saavidt jeg kan forstaa hjemme i det nye punkt 9, som landsstyret foreslaar, og som uttaler:

«*En skjærpet arbeiderbeskyttelseslovgivning*. Særlig fremhæves: Effektive botemidler mot arbeidsløshet. Forbud mot kvinders natarbeide i bergverker, fabrikker og andre industrielle virksomheter. Avskaffelse av det industrielle hjemmearbeide. Effektiv sundhetskontrol med tjenestefolks soverum, sjøfolks lugarer samt med arbeidernes boliger.»

Jeg gaar ut fra, at det fremkomne forslag, som maa sees i sammenheng hermed, oversendes redaktionskomiteen og blir at behandle senere, forutsat at forslaget fra Robert Nilsen og Andersen ikke vedtages. Om dette sidste forslag vil jeg kun si, at vi har opgaver inden det nuværende samfund, som vi ikke kan la ligge og ikke la være at opplyse folk om, at vi arbeider med. Vi maa ta standpunkt til de aktuelle krav, som ikke hører hjemme under sosialiseringen, fordi ogsaa de er av interesse for arbeiderklassen.

Jakobsen gikk med paa oversendelse av sit forslag, idet han begrundet det nærmere. — Det vedtoges at supplere komiteen med forslagsstilleren og Rolf Haraldson under sakens behandling. Videre besluttedes, at *Tønder* skulde tiltræ

komiteen under behandlingen av fiskeriprogrammet.

Forslaget fra de to Bergensrepresentanter optoges derpaa til almindelig debat.

Laugerud talte mot forslaget. Naar vi ute i distrikterne gaar til valg har vi pligt til at fortælle folk, hvad partiet vil gjøre, og hvad det arbeider med. Skattespørsmålene f. eks. er av fundamental betydning for de fleste mennesker, og vi kan ikke stille os passive her. Likesaa var det av betydning for jordbrukerne, at man bibeholdt posten om ophævelse av matrikuskatten til fordel for en skat paa grundværdien.

Hans Engebretsen, Moss, vilde stemme for strykning av de 5 sidste poster og henstillet til alle ungdomsforbundets medlemmer at gjøre det samme.

Tranmæl syntes forslaget røbet en ganske stor misforstaaelse. Nilsens egen virksomhet i Bergen maatte ha vist ham, at det blev nødvendig at gripe ind ogsaa indenfor det gamle samfunds ramme. Det som gjaldt en fagforening eller en leieboerforening gjaldt ogsaa et parti. Man kunde ikke nøie sig med teser og erklæringer. Det kan være et spørsmål, om programmet er for sterkt detaljert, men det var jo ikke dette, som forslaget tok sigte paa. Det var en kolossal misforstaaelse at indbilde sig selv og andre, at det skulde være «revolutionært» at gaa til massestrykning av posterne paa et arbeidsprogram. Tal. maatte ut fra et socialistisk synspunkt og ut fra de erfaringer, som alle revolutionære organisasjoner arbeider paa, bestemt advare mot et forslag som det fremsatte.

Reinert Torgeirson, Kristiania,

hadde ønsket, at der var forelagt et *klarere* forslag, men han fandt under omstændighederne at maatte stemme for det som forelaa. I dette la tal. den tilkjendegivelse, at partiet skulde lægge hovedvegten paa, at det i sin parlamentariske optræden skulde være et *agitations- og oppositionsparti*, ikke et reformistisk parti. Han var kvalm av at præke reformisme ved valgene og agtet ikke at gjøre det mere.

Henry Edlund, Stavanger, vilde stemme for forslaget udelukkende av den grund, at selve socialiseringskravene nu maatte komme i forgrunden til fortrængsel for bipofterne. Vi maatte engang komme til at faa et *socialt* valg.

Sven Svensson, Kristiania: Grænsen mellem den revolutionære opfatning og de andres synes nu endelig at komme frem. De poster, som det her tales om, kan reises av hvilket som helst liberalt parti. De tilhører en periode, som vi nu burde være færdig med.

Mathias Fredsti, Kristiania, foreslog med tilslutning av Davidsen, at post 10 — ædruelighetsprogrammet — blev strøket.

A. Eines: Robert Nilsens forslag vilde være fortreffelig, hvis venstre og høire gik til valg paa *forsvar for kapitalismen*. Da vilde linjerne været klare. Men ved valgene gjør en mængde forskjelligartede forhold sig gjældende. Vi blir spurt om vor stilling til dette eller hint, og vi maa svare — oplyse om det, som vi er enig om, og som folk er interessert i. Vi maa belyse det ut fra *det principielle syn vi har* og faa det principielle og praktiske til at falde sammen. Det som her er landsstyrets forslag kan heller ikke sies at være for detal-

jert, og det er nødvendig at ha det med som en veiledning.

Alfred Madsen kunde ikke forstaa, at en saa fornuftig mand som Svensson vilde finde skillet her mellem de *virkelige* revolutionære og reformisterne. Tal. antok, at det blev paa et ganske andet sted end her, at skillet kom for dagen. Det var ganske rigtig, at hovedvegten skulde lægges paa socialiseringskravene. Men de sociale og kulturelle spørsmaal kom man ikke *derfor* forbi; de vilde man beholde, enten man strøk dem av programmet eller ei. Og skole- og skattespørsmaalene f. eks. vilde man maatte ta stilling til, enten det skedde under raadsforfatningen eller under det borgerlige demokrati. At stryke sidste del av arbeidsprogrammet vilde gi høiresocialisterne en vind i seilene, som de ikke fortjente. Tal. sluttet med at anbefale, at man satte strek efter arbeidsprogrammets punkt 10.

Flere: Punkt 9!

Madsen: Nei, punkt 10!

Scheflo: Kunde vi faa arrangeret det slik, at vi næste gang fik et «socialt valg» paa løsenet: for eller mot socialismen bare ved den enkle ting at stryke posterne fra 6 til 10 skulde jeg ikke ha noget imot det. Men vi maa regne med forholdene, som de faktisk er, og indrette os derefter. Der er spørsmaal, som unegtelig er aktuelle, og det er vel ikke blit saa «revolutionært» at vike tilbake for at ta et standpunkt? Vi maa f. eks. overfor fiskerne lægge for dagen, at vi *støtter deres klasseinteresser*; og det gjør vi ved at ta deres saker op til behandling. — Tal. anbefalte, at man beholdt de punkter, som var bragt i forslag. Programmet blev da meget kort, men man skulde ikke gjøre det saa

kort, at det ikke var til at finde igjen.

Jacob Friis var ikke blind for faren ved at brede programmet for sterkt ut i det almindelige, men den fare fik man være paa det rene med og *bekjæmpe* den, hvis det skulde bli nødvendig. Han kunde efter moden overveielse ikke stemme for Robert Nilsens forslag.

Stang pekte paa, at punkt 6 i programforslaget indeholdt krav, som var fuldt i analogi med det principielle program, likesaa punkt 7, skattespørsmålene, som supplerer socialiseringsprogrammet.

Oksvik var ikke forbauset over, at der her fandtes dem, som vilde «frasi sig det praktiske arbeide.»

Robert Nilsen: Den slutning man her synes at trække er kort og godt den, at vi maa søke at lappe paa saa meget av det borgerlige samfund, at vi kommer væk fra socialiseringen mest mulig. I det nye samfund skal vi ta os av skolespørsmålene, sa *Madsen*. Javel! Men indenfor rammen av det kapitalistiske samfund har vi *ingen interesse av skolespørsmålet*. (Latter og protester.) Vi vil erklære samfundet krig, og da har vi intet valg. Ellers er den 3dje Internationale bare bluff.

Edlund: Vi har utsat socialismen saa længe, at kan vi ikke nu engang utsætte disse reformkrav og forelægge selve hovedspørsmålet? Hvad var det, som gav de britiske socialister deres sterke fremgang ved suppleringsvalgene? Det skyldtes intet andet end det, at de stillet frem saker, som arbeiderne virkelig kunde samle sig om.

Carl Andersen: Naar jeg har været med paa at fremsætte dette forslag er det først og fremst av den grund, at jeg er lei av disse

«fiske»-valgene. Vi bør ta med de krav, som virkelig *blir* aktuelle, og de 5 første poster uttrykker det, som for os er det aktuelle og det viktigste. Det sies om os, at vi er politiske idioter. (Munterhet). Det er et kraftig uttryk. Hvis vi *det* var, vilde vi neppe hat anledning til at staa her. Ialfald kan vi vel ikke være *saa* idiotiske, som man vil gjøre os til!

Redaktør *Skar*, Trondenes: Naar Robert Nilsen i Bergen er gaat til aktion, har jeg sat hans navn i bladet med saa fete typer, som de bare kunde skaffes. Men det forhindrer ikke, at jeg idag maa ta avstand fra ham. Hans konsekvens er heller ikke stor. Hvorfor foreslaar han ikke, at vi simpelthen skal sitte hjemme ved stortingsvalgene? — Jeg maa endnu engang protestere mot, at vi sløifer de poster, som har interesse for befolkningen der nord, og jeg vil benytte anledningen til at anbefale vedtagelsen av *Tønders* forslag. Jeg tviler ikke om, at der findes dem i denne forsamling, som er Nilsen taknemlig for hans forslag, og det kunde i den anledning være av interesse, om avstemningen fandt sted ved navneoprop.

Olaussen: Den grænse, som Svensson stiller op, har selvfølgelig intet med virkeligheten at gjøre. Svensson selv er nærmest en revolutionær sært, efter det indtryk han har gjort paa mig. — Hadde Robert Nilsen tat et fuldt *standpunkt* kunde det respekteres. Jeg har selv været inde paa det. Men saa langsiktig som vi maa regne med utviklingen, maa vor opræden bestemmes av de foreliggende forhold. Den taktik, som vort italienske broderparti har fulgt ved valgene, og fulgt med held, har i høi

grad fremmet den revolutionære situation dernede. Skal vi delta i næste valg — og jeg tviler ikke om, at møtet vil faa anledning til at beslutte derom — skal vi ogsaa *delta med fuld kraft*. Da skal vi utarbeide en slagplan slik, at intet hus, ingen kreds skal undgaa vor maanedlange propaganda, og det skal ske paa et *principielt grundlag*. (Bifald.)

Trygve Lie fandt Nilsens optræden inden partiet og ungdomsforbundet fuldt konsekvent. Han hadde altid hævdet det antiparlamentariske standpunkt. Men at gode venner inden ungdomsbewægelsen, som regnet sig for venstresocialister og kommunister, kunde gaa med paa hans forslag forundret tal mere. I Tyskland hadde man set, hvad splittelsen ved valget førte til. Naar der var ført kritik over den socialdemokratiske stortingsgruppe var det ut fra det forhold, at den ikke hadde hat den nødvendige organisationslinje. Det var vor pligt at opstikke og klarlægge denne linje for vore tillidsmænd i kommune som i stat.

Vraa: Er det saa letvint at bli radikal i Norge, at man blir det bare ved at stemme for dette forslag, da koster det sandelig ikke stort! Jeg kan ikke forstaa, at det er fremkommet av anden grund, end at man vil gjøre sig navnkundig paa den ene eller anden maate. Hvis disse poster stod i et *motsætningsforhold* til de andre kunde det kanskje la sig høre, men saa er jo ikke tilfellet. Hvorfor da ikke ha et program, som slaar fast, hvad vi vil? Selv om vi holdt posterne utenfor vilde allikevel ikke vor presse og vore talere kunne la være at beskjaeftige sig med dem.

Foshaug kunde godt forstaa

dem, som talte for dette forslag, for de var i harmoni med det som var vedtat tidligere. Imidlertid kunde han forsikre, at mindretallets mænd dog ikke hadde saa liten kjærlighet til det norske arbeiderparti, at de gjerne saa forslaget vedtat.

Kalvaa: Det er en arv fra venstre, at vi pleier dele det prinsipielle program og arbeidsprogrammet. Ifølge sakens natur maa dette arbeidsprogram for os bli av reformistisk art. Men at sette det helt ut av betragtning gaar heller ikke an. Vi blir ikke mer revolutionære for det. Vigtigere er det, at vi viser en samlet optræden, naar vi gaar til valg. Jeg vil tilføie for mit vedkommende, at jeg og mit hele hus vil stemme mot Robert Nilsens forslag!

Hans Engebretsen: Forslaget er det eneste rigtige, fordi det hviler paa et revolutionært kommunistisk grundlag. Vi skal delta i valgene, men paa et rent grundlag. Et lignende forslag var ogsaa oppe paa landsmøtet ifjor.

Tranmæl: Det maa vel være noksaa grøtet, naar man kan faa det til, at det at vedta de første 5 punkter er revolutionært og at stryke de 5 sidste er radikalt. Det at stanse ved post 5 røver en forvirring, som gaar over alle grænser. Det er i grunden ikke engang fariseisk, for fariseerne var da kloke i sin maate at optræ paa. Man gaar da ikke hen og stryker poster, som man ellers finder berettiget! Det hele er mer end taapelig.

Carl S. Hornli, Arendal: Vort arbeidsprogram er den form, vi skal støpe samfundet i. Saa letvint er det nu ikke, at vi kan kaste det overbord. Det har været en styrke netop dette, at vi har hat dette pro-

gram som rettesnor; derved har vi sluppet at oppleve den forvirring, som de borgerlige partiers mænd saa ofte er gjenstand for. Svensson sa, at vi ikke hadde nogen interesse av skolen. Jo saaman har vi det; det vet vi, som har barn i skolen. Likesaa er det med den største interesse, at folk har fulgt vort arbeide for pensions-saken, omlægning av toldskattemne osv., de, som lever under trykket, vet hvad det vil si at opnaa en fordel, et fremskritt, selv om det ikke er saa revolutionært.

Torgeirson: Naar jeg stemmer for det fremsatte forslag gjør jeg det ut fra en bestemt opfatning av det parlamentariske arbeide. Vi skal sætte vore folk ind i tinget *ikke* for at drive reformpolitikk, men for at føre socialistisk klassekamp. Stortinget skal brukes som en agitationstribune, fra hvilken vi kan avsløre vore motstandere. Ved valget sidst spillet religions- og forbuds-posten en altfor dominerende rolle; vi maa bort fra dette, som skygger for det viktigste. Tal. syntes at Tranmæl og Lie kunde spare sig sine fornærmede miner.

Langerud: Hvordan skal vi forklare socialismen, hvis vi ikke har noget at forklare den ut fra? Vi vet av erfaring fra kommunearbeidet, hvad det betyr for os at ha denne rettesnor for vore grupper arbeide.

Ved *voteringen* forkastedes forslaget fra Robert Nilsen og Carl Andersen mot 20 stemmer.

Som tillæg til punkt 5 vedtoges enstemmig: *Effektiv boligrationering saalænge den nuværende nødtilstand hersker.*

Som nyt punkt 6 vedtoges likeledes enstemmig:

Stortings- og kommunevalg skal foregaa efter en valgordning byg-

get paa almindelig og like stemmeret for alle kvinder og mænd som har fyldt 21 aar. Bostedsbaandet og valgordningens skille mellem by og land ophæves. Kommunal stemmeret bibeholdes ved overflytning fra den ene til den anden kommune.

Endelig vedtoges i det nye punkt 7, foran sidste punktum: *Stedseværende nøytralitet.*

Ædruelighetsposten.

Stang: Naar jeg dissenterte i landsstyret og var med paa at foreslaa en anden ordlyd av det nuværende punkt 10 i arbeidsprogrammet, skedde det væsentlig av den grund, at flertallet satte op en post, som peket utover den vi allerede har hat at trækkes med. Det nye i forslaget fra flertallet er formet i sætningen: *«Saa længe vin føres i handelen maa indførsel og omsæning begrænses til bestemte alkoholsvake sorter.»* Det gir et fremtidsperspektiv i retning av, at vin *ikke* skal føres i handelen.

Jeg er principielt av den opfatning, at vi ikke skal ha nogen forbudspost paa vort program, og jeg kan derfor principalt stemme for det forslag, som nys blev indlevert til landsmøtet. Jeg anser det nemlig ganske haabløst at gjennomføre et forbud under de bestaaende samfundsforhold. Jeg har set det gjennomført i Sovjet Rusland, hvor man har diktaturet, og jeg kan si, at der er det gjennomført saa fullstendig, som det overhodet kan tænkes — og til stort held for befolkningen. Paa den anden side har jeg set forbudet i praksis i *Finland*, hvor alle slags omgaaelser fandt sted — og blev taalt. Her i landet har vi forsøkt under borgerlig styre at gjennomføre et delvis alkoholforbud, et brændevinsforbud; man har *for-*

søkt det, og jeg tror ikke man vil si, at det er gaat videre godt. Jeg vil derfor anbefale dem, som arbeider med forbudet, at ta et litet pust i bakken. De daarlige vinsorter, som man plages med, maa vi faa ut av handelen, og det kan vi faa ved opprettelsen av et statsmonopol. Vi bør ialfald ikke nu sette op en ny forbudsfane og si, at nu skal vi gaa et skridt videre frem.

Tiden blev begrænset til 2 minutter for hver taler.

Math. Fredsti begrundet sit forslag om hel sløifning av forbudsprogrammet. Hovedskylden for det forbud vi har faat er blit lagt paa arbeiderpartiet, og det var likesaa skadelig for os, som det var uretfærdig. Det var, som Schefflo saa træffende sa, først og fremst vi, som maatte lide for Abrahamsens dumheter. De erfaringer man hadde høstet i denne forbudstid gjorde det nødvendig for partiet at opta posten til revision, dette saa meget mer som det ansaaes høist tvilsomt, om der virkelig var et flertal inden partiet bak den beslutning, som fattedes ifjor. Hvorfor vaager man sig ikke til at sende saken til uravstemning i foreningerne? Resultatet af landsavstemningen taler ialfald for Kr. anias vedk. et tydelig sprog. Tal. vilde ha slaat fast, at den forbudspolitik, som er drevet, ikke aapnet veien til at skape en ædruelig arbeiderklasse. Man hadde aapnet vinkjelderne for overklassen, mens arbeiderne blev budt vin av det elendigste slags. Og disse vinsorter vilde man nu at staten skulde monopolisere for at skjænke ut til arbeiderne! Jeg sier det er en skam! (Fy-rop fra enkelte i salen.)

Edlund støttet forslaget, likesaa *Oscar Ruud*, som erklærte sig enig i Stangs motivering.

Olav Steinnes, Øst-Telemarken: Principielt er jeg mot al alkoholdnydelse, og jeg ser dette som et socialt spørsmaal i allerhøieste grad. Det er ikke om at gjøre for os bare at arbeide for at skaffe alle familier et sorgfrit utkomme; vi maa ogsaa se til, at pengene anvendes paa den rette maate. Oplysning staar for mig som viktigere end brændevin. Naar det heter i landstyreets forslag, at overskuddet av alkoholumsættet skal tilfalde staten, ønsker jeg at høre, om det er meningen at staten skal ha fortjeneste paa dette.

Stubberud, Gjøvik, pekte paa de gunstige erfaringer man hadde av forbudet over Vestoplandene og henstillet til repræsentanterne at samle sig om flertallets forslag — først og fremst av hensyn til hjemmene og barna.

Tranmæl: Det er vel ingen her, som vil søke at indbilde sig og sine kamerater, at dette spørsmaal er vort parti og vor klasse uvedkommende. Det er berørt paa alle vore sammenkomster, og paa en dag som 1. mai føler man skamrødmen i sig ved at se de tilstande, som hersker f. eks. i Kristiania. Det vedkommer os desværre, og vi kommer ikke forbi det ved at stryke det. Vi er nødt til at bekjæmpe et samfundsonde, som rammer arbeiderklassen og styrker kapitalistklassen, ti det er, hvad rusdrikken gjør. Jeg vil si til Stang: det gaar da ikke an i en socialistisk forsamling at ræsonnere saa spidsborgerlig, som han gjorde her. Der findes ikke den sak, som vi er med paa at arbeide frem i det nuværende samfund, som ikke motstanderne vil prøve at ødelægge for os. De vil lægge an paa at desorganisere og sabotere enhver gagnlig foranstalt-

ning. Og det er disse andres obstruktion man her bøier av for!

Vi skal vite at legge ansvaret paa det borgerlige samfund og dets myndigheter, men vi skal skjærpe kravene ikke alene til det samfund, vi lever i, men ogsaa til os selv.

Er nogen saa naiv at tro, at om forbudet ophæves skal det bli bedre? Aa nei, det vil bli ti ganger værre, og bitter vil anklagen bli mot det parti, som bryter med sin fortid og ikke tar konsekvensen av sin egen politik. (Bifald).

Vi fastholder derfor at ville kjæmpe mot drikke-trafikken ved et lovgivningsarbeide, som leder frem til statsforbud.

Naar det heter, at overskuddet skal tilfalde staten, er det ikke for at gjøre staten interessert i trafikken, men for at holde de private interesser utenfor.

Saa er det gjort indvendinger mot uttrykket: «saa længe vin føres i handelen». Det var i følelsen av at være i overensstemmelse med partiets traditioner, at *Chr. H. Knudsen*, som først stemte paa samme side som Stang, her sluttet sig til flertallet i landsstyret. For har man sagt a, faar man ogsaa si b.

Tranmæl sluttet med under bifald fra forsamlingen at anbefale, at man ikke alene fastholdt den gamle programpost, som hadde seiret blandt smaakaarsfolket i dette land, men at man ogsaa vedtok en redigering av det 2det punkt, som var i overensstemmelse med det første.

3. pinsedag

fortsattes debatten.

Gitta Jønsson, Tromsø: Det fremgik ikke saa tydelig av Stangs tale, at det her gjaldt et forsøk paa at redde vinen. Men det er det.

forslaget gaar ut paa. Er dette noget at by os arbeiderkvinder? Her i Kristiania har vi en hel del av proletariatets aller graaeste hær, og det burde mane os til alvorlig eftertanke, hvordan vi kunde komme dem til hjelp. Jeg vil henstille at vi vedtar en grei og klar forbudslinje.

Johan Nordvik replicerte til Fredsti, som hadde erklært sig for personlig avholdsmand. Han forstod ikke slike avholdspolitikere. Vil vi socialismen maatte vi ramme kapitalismen paa dette dens ømmeste punkt.

Løvseth var blitt forundret over at se sin gode ven Fredsti begi sig ut paa krigssti mot forbudet (Munterhet) — og det under fuld musikk. Ganske visst var forbudet ikke fuldkomment, men derav at drage den slutning, at det var forfeilet gik dog ikke. Man fik se tiden an. Tal. hævdet, at posten stod paa programmet med like saa stort som de øvrige.

H. Engebretsen: Det er et klasseforbud vi har, og vi skulde være de sidste til at gaa med paa det. Det er det svineri, som bydes under forbudet, som skader arbeiderklassen. Og det er likesaa ilde i smaabyerne som inde i hovedstaden. Stem derfor posten væk av programmet!

E. Bjøru, Søndre Salten, talte for flertallets forslag.

Johan Ingebretsen saa ingen forskjell paa mindretallets og flertallets forslag i 2det punkt. Han vilde stemme for mindretallets redaktion av første punkt og flertallets i 2det. Det var det eneste rette efter forbudsavstemningen i høst.

Buen: Det svineri, som vi har at trækkes med, har foregaat mere

alment før. (Flere protester.) Derom er ikke tvil. Men Fredsti har ret i, at det er svinagtig, fordi der drives saa megen blanding. Det er det, som gjør vinen saa skadelig som den er. Det skal derfor være et hovedpunkt for mig, naar den sak kommer op i stortinget, at arbeide for, at for de vinsorter, som indføres, skal der forlanges betryggende oprindelsesbevis for, at denne vin er ublandet naturvin. Og den vin, som vi tillater salg av, det vil si midlertidig under statens kontrol, den skal der ogsaa sættes pris paa.

Naar der er sagt, at vi ikke har ansvar for det forbud vi har, er dette ikke sandt. Vi var med at kræve folkedommen, og i den folkedom deltok vi som parti. Herom var der enighet, og jeg sier: gudskelov fordi der var enighet ialfald paa det punkt.

Ousland hadde ikke fundet det mulig at løse denne strid ut av arbeiderpartiet ved at gaa til sløifning av forbudsposten. Stryker vi den idag, sa han, tror jeg bare at vi kommer op i forvirring baade i kommunearbeidet, ved nominasjoner og paa anden maate. Vi maatte komme saa langt, at de spørsmål i forbindelse hermed, som kommer op i stat og kommune, kan avgjøres ved folkeavstemning, for at de derigjennem kan volde mindst mulig friktion. Men avgjørelsen maa træffes, saa længe det dog er et samfundsspørsmål.

Fredsti og Davidsens forslag forkastedes mot 37 stemmer.

Landsstyrets flertal foreslog som ny post 12:

Bekjæmpelse av drikke-trafikken ved et lovgivningsarbeide, som leder frem til statsforbud

Al indførsel og omsætning av

alkoholholdige drikke foregaar gennem offentlig monopol. Overskuddet tilfalder staten. Saalænge vin føres i handelen, maa indførsel og omsætning begrænses til bestemte alkoholsvake sorter.

Et mindretal paa 3 medlemmer (Stang, Chr. H. Knudsen og Aamodt-Mindrebøe) foreslog 1. del erstattet med: «Det vedtagne rusedrikkeforbud gjennemføres konsekvent.»

4 medlemmer (Stang, Madsen, Kr. Aamot og Aamodt-Mindrebøe) foreslog følgende redaktion av 2den del:

«Statsmonopol paa import og omsætning av alkoholholdige drikke. Indførsel og omsætning av vin begrænses til lettere sorter.»

Indstillingen vedtoges — første del mot 47 stemmer, 2den del mot 43 stemmer:

Enstemmig og uten debat gaves *skoleposten* følgende indledning: Folkeskolen utvikles til en fælles *bekjendelsesfri* barneskole.

Fra Jeanette Olsen indlevertes følgende:

«Undertegnede foreslaar, at følgende passus i vort arbeidsprogram utgaar: Forbud mot kvinders nararbeide i bergverker, fabrikker og andre industrielle virksomheter.»

Forslaget oversendtes redaktionskomiteen samtidig med følgende forslag til uttalelse, fremsat av *Ousland*:

«Da bolignøden hviler som en forbandelse over tusener familier i dette land, maa der nu fra stortingets side skrides til de mest energiske foranstaltninger for at hjelpe paa de fortvilede forhold. Landsmøtet kræver en hurtig gjennomførelse av tvungen boligrativering paa en saadan maate, at den kan bli til virkelig hjelp, idet landsmøtet maa betegne regjeringens pro-

position som utilfredsstillende i saa maate. Videre kræver landsmøtet tilstrækkelige millionbevillinger til støtte av kommunernes boligbygning og en effektiv prisregulering av byggematerialer.»

De gjenstaaende poster paa arbeidsprogrammet kom under behandling i eftermiddagsmøtet.

Forslaget om *8-timersdagen for sjøfolkene* blev efter redaktionskomiteens forslag indført som tillæg til post 9 og git følgende form: 8 timers arbejdsdag for alle sjøfolk ogsaa under fart.

Efter komiteens forslag blev post 4 — *fiskeriprogrammet* — vedtatt saaledes:

«Fiskeværene samt tilvirkningen og omsætningen av fisk og fiskeprodukter socialiseres med det formaal at befri fiskerne fra deres avhengighet av privatkapitalen.

Fiskernes økonomiske samvirke støttes saavel naar det gjelder anskaffelser av fartøier, redskaper og utstyr som naar det gjelder tilvirkning, omsætning og eksport av fisk og fiskeprodukter.

Alle særavgifter paa fiskeprodukterne avskaffes.

Fiskerraad paa de forskjellige steder deltar i den praktiske gjennomførelse av dette program».

Jeanette Olsens forslag samt et forslag av *Meland* om hjemmearbeidet indstilledes av komiteen enstemmig til forkastelse.

Fru *Olsen* opretholdt forslaget. Vi bør — sa hun — være paa det rene med, at i et kapitalistisk samfund kan kvinderne ikke beskyttes mot natarbeide. Ved at vi sætter op en saadan bestemmelse skader vi kanskje flere end vi hjelper. For mig er dette en prinsipsak. Gi kvinderne den samme ret til at finde sin livsstilling som andre! I Sovjet-Rusland eksisterer ikke særlove for kvinder idag. —

Forslaget møtte imidlertid sterk og enstemmig motstand. *Hanna Adolfsen*, *Alfred Madsen* og *Kalvaa* talte mot det. *Friis* erklærte i motsetning til fru *Olsen*, at i Rusland vernet kvinderne om beskyttelseslovene med alle midler. *Tina Torleifsen* anbefalte ironisk, at forslaget blev oversendt til Norske kvinders nationalraad! Ogsaa *Anna Myklegaard* fandt forslaget uantagelig.

Ved voteringen forkastedes Jeanette Olsens forslag mot 3 stemmer — likesaa det andet forslag.

Av programmet gjenstod nu bare *skattespørsmålet*, som behandledes særskilt.

Skattespørsmålet.

Paa landsmøtet i 1918 forelaa forslag fra Hardanger kreds' arbeiderparti om en fullstendig revision av den almindelige skattelov. Landsmøtet besluttet, at saken skulde oversendes landsstyret til utredning, eventuelt ved en specialkomite. Styret nedsatte 13. januar 1919 en saadan komite, bestaaende

av *Emil Stang*, som formand, *Arne Juland*, *Johan Evje*, *O. M. Gausdal* og *Oscar Pedersen*. Komiteen blev senere supplert med *Chr. Hornsrud*. Dens indstilling avgaves 19. mai iaar, altsaa efter at dagsordenen for landsmøtet var gaat i trykken.

Komiteen foreslog, at *skatteposten*

paa arbeidsprogrammet blev git følgende indhold:

Ingen toldskatter.

Progressiv skat paa personlig indtægt og formue. Al formuesforeøkelse ved salg, gevinst eller gave beskattes som indtægt.

Grundværdiskat og værdistigningsskat efter sakkyndig værdsættelse ved periodiske takster. De nuværende eiendoms- og matrikel-skatter ophæves.

Nye reduktionstabeller med tilstrækkelig skattefrit fradrag avpasset efter forsørgelsesbyrden. Betydelig lettelse for familieforsørgere. Kontrol med selvangivelserne. Effektiv straf for urigtig selvangivelse.

Begrænsningen av den kommunale skatteprocent ophæves.

De lovbestemte kommunale utgifter utredes delvis av staten.

Spørsmålet indlededes paa landsmøtets sidste dag av overlærer *Evje*. I et historisk tilbakeblik uttalte han bl. a.:

Vi hadde en skattepolitikk her i Norge ogsaa for et hundrede aar siden, da landet fik sin konstitutionelle frihet. Den gang blev der utskrevet en ekstra formuesskat, som virket likefrem konfiskatorisk, og som blev drevet ind med haard haand. Vi har altsaa ikke til alle tider været saa forsiktig med kapitalen som i den sidste menneskealder. Samtidig blev der utlignet en direkte skat til staten av de aarlige *indtægter*. Denne skat faldt dog bort med den nye skattelov av 1836.

Med loven av 1882 etablertes de skatteforhold, som stort set har været raadende siden. Denne lov satte en grænse for formuesbeskatningen med maksimum 2 pro mille. I 1892 fik vi saa vor første besked-

ne direkte skat, efter at den hadde været avskaffet siden 1836. Venstre satte den op paa programmet og seiret paa det.

Ved de sidste skattelovsforandringer i 1911 indførtes to nye principper, nemlig selvangivelses-systemet, som i og for sig var et fremskridt, og skatteprocentens begrænsning. At den sidste hadde til hensigt at bremse paa de fremstormende socialister blev der fra borgerlig hold ikke lagt skjul paa.

Der er nu fremsat forslag fra regjeringen om en del yderligere forandringer, men propositionen blev avgit saa sent, at komiteen ikke kunde oppebie den. Endel av de foreslaaede nye bestemmelser tar sigte paa *aktiebeskatningen*. Der er i ly av denne foregaat en masse svindel i de sidste aar, og der foreslaaes nu, at aktierne skal beskattes paa *eierens haand* — foreløbig til staten; senere er det forutsetningen, at ogsaa kommunerne faar del i denne skat. Videre foreslaaes, at kun *utbytte* skal beskattes. Et andet forslag, som har interesse, gaar ut paa at gi kommunerne adgang til at utligne en større eiendomsskat paa ubebygget end paa bebygget grund i byerne. Likesaa foreslaaes som en koncession til boligøden, at nyopførte vaaningshuse efter kommunestyrets beslutning kan fritages en tid for skat.

Komiteens forslag.

Tal. gik ut fra at representanterne hadde faat tid til at gjøre sig bekjendt med skattekomiteens forslag med motiver, saa han ikke behøvet at gjenta, hvad deri var anført. Selvfølgelig kan vi — sa han — i et slikt forslag ikke gaa ut fra forholdene slik som vi *ønsker* dem; vi maa nøies med at peke paa de

reformer, der melder sig som ønskelige og nødvendige i øieblikket.

Som første punkt sætter vi op, at der *ingen toldskatter* skal være. Det er vel unødvendig at si stort herom. Dog uttaler komiteens flertal, at vi forbeholder os indtil videre at bibeholde skat paa import av virkelig *luksus*.

Vi sætter op som maal for den fremtidige beskatning en *direkte progressiv skat paa indtægt og formue baade til stat og kommune*. Formuesskatten bør gaa saa langt, at den til en viss grad faar karakter av *konfiskation*, og det, som skatten indbringer, maa alene benyttes til produktive formaal.

Komiteen uttaler, at det *skattefrie minimum* maa hæves, og at der maa indføres nye reduktionstabeller, som særlig letter byrden for de store familier; videre at skatten gjøres *progressiv*, og at indtægtsbeskatningen gjøres samlet og fuld stændig. Vi maa arbeide for nye reduktionstabeller, som *mer end 3-dobler det skattefrie fradrag*, hvis vi skal komme op i et rimelig forhold.

I 1911 indførtes selvangivelsespligten, men paa den maate det skedde blev den et tvilsomt gode. Der manglet de nødvendige kontrolbestemmelser, og systemet blev saa at si illusorisk, idet det rammet sterkere de fastlønnede end de store gaardbrukere, fabrikeiere, handelsmænd o. s. v. Der er ogsaa fusket noget ganske forfærdelig med disse selvangivelser. Komiteen har her optat et forslag fra Hardanger kredsparti, ikke i konklusjonen, men i præmisserne, og jeg synes vi skal understreke dette sterkest mulig. Komiteen finder, at det skattefrie beløp *mindst* maa sættes til 3000 kroner for statsskatten.

For kommuneskatten er det dog ikke mulig at fiksere et slikt tal, som kan gjælde for hele landet.

Grundværdiskatten er i virkeligheten det samme som en matrikulskat, og naar bønderne arbeidet for at faa denne ophævet, narret de sig selv. Det eneste de har opnaadd er at faa saa meget større rente at betale av gjælden paa sine eiendomme. Som det nu er kan imidlertid en ny grundværdiskat ikke gennemføres uten i forbindelse med pantegjældens socialisering, for at den ikke skal bli en *ny byrde* for jordbruket.

Om *værdistigningsskatten* synes de fleste at være enig, men endskjønt der har været talt om den i mange aar, trækker det dog i langdrag. Værdistigningen kan man ikke faa skatlagt uten ved en skat bygget paa periodiske offentlige takster. Disse vil ogsaa ha betydning for den ordinære ligning av formue og indtægt. Personlig mener jeg, at indkomsterne av denne skat burde deles mellem staten og kommunerne.

Endelig har vi pekt paa det misforhold, at skatteprocenten i kommunerne er saa høist forskjellig. En utjevning kan her ske ved at staten delvis overtar en del av de kommunale utgifter, ialfald de lovbestemte. Dog bør kommunerne beholde *endel* av disse, for at man ikke gjennom en saadan omlægning skal ødelægge det kommunale selvstyre.

Diskussionen.

Lærer *Steinnes*, Øst-Telemarken, var ikke mot, at åktionærbeskatning blev gjennomført ogsaa for kommunernes vedkommende, hvis man sørget for at føre skatsummerne tilbake til selskapskom-

munen. For der hvor virksomhetene (fabrikkerne) fandtes, vilde ogsaa skattebehovet være tilsvarende stort. I en kommune, hvor rikmænd bodde, og hvor aktierne var samlet, behøvet man kanskje slet ikke saa megen skat, som man fik. Det maatte sørges for, at industri-distrikterne paa landet ikke blev forurettet av lovgivningen her. Det lille man vilde faa ved en svak selskapsbeskatning ved siden av aktionærbeskatning kunde f. eks. for *Rjukans* vedkommende paa langt nær strække til. At argumentere for aktionærbeskatning med, at varepriserne vilde minke i samme grad som selskaperne blev lettet for skat, trodde han ikke lot sig gjøre, for det vilde i praksis ikke holde stik.

Karl Bøthun, Hardanger, saa ikke paa skattepolitikken som noget «reformistisk». Han mente tvertom, at den hadde en revolutionær tendens i sig, og var blitt bestyrket i dette ved at se, at sosialiseringskomiteen hadde fundet at maatte ty til skatteskruen. Da Hardanger kredsparti sendte ind sit forslag om en fullstendig revision av skatteloven, var det ut fra den betragtning, at denne lov var helt feilagtig. Det hadde forbausset ham, at der fra partiets side ikke var gjort mer for at rette paa disse uhyrlige ting, som var kommet særlig grelt tilsyne under krigen og dyrtiden; det skulde synes, som om *skattestreik* vilde være det eneste, som arbeiderne hadde at gripe til, naar de saa sine skatter tre- og firedoblet. Man skulde efter tals mening ikke være bange for at sette det skattefrie minimum baade for stats- og kommuneskatten temmelig høit. Derigjennem vilde man bl. a. tvinge kommunerne til at forhøje

ansættelserne, for at de kunde dekke sine egne utgifter. De faste indtægter, hvorom der forelaa opgaver for ligningsmyndighetene, kunde jo ikke forhøies; det vilde ramme de andre. Videre hadde kredspartiet krævet, at banker og selskaper skulde være tvunget til at opgi indskud, aktier og utbytte, og det var nødvendig at faa ind en uttrykkelig bestemmelse i loven herom, for at man kunde ha noget at holde sig til.

Laugerud, Numedal: Skatte-spørsmålet har større praktisk betydning end noget andet, som vi beskjaeftiger os med, for her har vi et felt, som er let forstaelig for smaabrukerne og bønderne. Og det er et livsspørsmaal for os at faa disse med i vor kamp for en ændring av samfundsforholdene. Komiteen erklærer, at den har hat under overveielse endel av det forslag jeg indsendte ang. forandringer i partiets jordprogram, men det maa her slaas fast, at skat paa «dumping»-varer sættes som prisen paa indenlandsk produktion, naar kun produktionsprisen lægges til grund. Jeg vil henstille til Stang, som deltok i det møte i Numedal kredsparti, hvor forslaget fik enstemmig til slutning, at uttale sig om, hvorvidt ikke de meninger, som der fremholdtes, kan faa et mere præcisert uttrykk i forslaget. Vi har nu en anledning til at tilkjendegi, at vi vil ha bønderne med os, og vi har en chance som aldrig før til at vinde dem for os i det øieblik at Norsk landmandsforbund staar i begrep med at optræde som eget parti.

Foshaug var stort set enig med indlederen. Paa det nuværende samfundsgrundlag vilde imidlertid beskatning vanskelig føre til maalet, da hele systemet hang sammen.

Mange her i landet hadde nat anledning til at ta igjen i form av paalæg paa varer, hvad de hadde faat i høiere skat, og anledningen var blit benyttet særlig i krisetiden paa en maate, som var litet tiltalende. Der var vistnok faa, som anet, hvilke indtægter der var tilflydt privatfolk gjennom vareomsætningen i disse aar. Tal. vilde derfor henstille, at der blev arbeidet videre for en effektiv prisregulering gjennom fastsættelse av maksimalpriser. Med hensyn til matrikul- eller grundverdiskatten forelaa der fra ham som medlem av den nedsatte off. komite et forslag, der laa i flugt med de synsmaater, som har været hævdet av partiet paa dette omraade.

Mads Baarud, Ringerike, fandt det vanskelig at fastslaa med en gang alle enkeltheterne i skatteprogrammet, men ansaa det ønskelig, at man kunde vedta forslaget fra Nesodden arbeiderparti om, at partiet gjør alt, hvad det kan, for at faa lagt det skattefrie beløp saa nær op til leveomkostningerne som mulig. Det berodde jo meget paa, hvordan indtægterne var fremkommet, om de var tjent ved eget arbeide eller ved utbytning av andre, men selv om forslaget hadde sine mangler, burde det dog i principet vedtages av landsmøtet. Videre fremholdt tal. det urimelige i skattelovens bestemmelser om fradrag i indtægten for tap paa salg av aktier og renter av gjæld som var stiftet i dette øiemed.

Harald Thoresen, Aalesund, var harm over, at komiteen hadde «gaaet med en harelab» over forslaget om det skattefrie minimum uten at gi nogen motivering for det. Han hadde den opfatning, at selv 3000 var for litet efter den nuværende pen-

geværdi, og vilde, om han fik støtte, foreslaa grænsen hævet til 5000. En arbeiderfamilie paa landet hadde nu saagodtsom intet at betale nogen skat av.

Vraa antok, at den sidste taler ikke var klar over konsekvenserne av sit antydede forslag. Hvad *Laugeruds* forslag angik vilde han henstille til central- og landsstyret at ha opmerksomheten henvendt paa det. At gaa til nogen realitetsavgjørelse av disse forslag her var vanskelig. Naar komiteen foreslog den gamle form i programmet ombyttet med «Ingen toldskatter», kunde det høres besnærende ut, men tal. foretrak dog den nuværende ordlyd om toldskattnes overlægning til direkte skat. Vor stortingsfraksjon kunde ellers komme i den ubehagelige stilling, at den vilde føle sig ialfald *fristet* til at sætte sig utover programmet.

Komiteens formand, *Stang*, var enig med *Vraa* med hensyn til redaksjonen av første sætning i skatteprogrammet og optok forslag om, at den blev staaende uforandret. Det forslag som var antydet av *Laugerud*, var daarligere end det han fremsatte i Numedal kredsparti, og tal. kunde ikke anbefale det, idet han mente, at arbeiderpartiet maatte avholde sig fra at gjøre dette til nogen programsak. *Thoresens* forslag var der heller ingen grund til at ta med.

Laugerud vilde efter dette ikke fremsætte noget forslag.

Bøthun: Komiteen hævdet overfor et andet punkt, som er reist av *Hardanger* arbeiderparti, at utlændingers kapitalanbringelser blir beskattet fuldt ut her i landet. Jeg paastaar, at de *ikke* blir. At opta noget tillægsforslag anser jeg dog nytteløst. Iøvrig er jeg tilfreds

med resultatet av landsstyrets initiativ i denne sak.

Oscar Nilsen, Søndre Hedemarken, fremholdt, at selv de mest udmerkede forslag fra arbeiderne maatte regne med motstand fra de herskende, og man fik være forbedret paa nødvendigheten av at sætte *magt* bak gjennomførelsen av disse krav. Tal. anbefalte et bedre samarbeide mellom industri- og landarbeiderne for løsningen av deres fælles interesser paa dette omraade.

Evje replicerte til *Bøthun*, idet han fastholdt, at bankerne hadde opplysningspligt. Det var bare en meningsløs fortolkning av departementets sirkulære, som gjorde, at ligningsnævnderne vel kunde spørre, men bankerne la være at svare.

Bøthun: Bestemmelsen er uklar.

Evje: Til kritikken over komiteens behandling av det skattefrie fradrag vil jeg bemerke, at naar vi sier *mindst* 3000 kroner, kan man gjerne uthæve det, for ogsaa *det* blir meget for litet. Endog finansdepartementet har pekt paa at minstebeløpet for statsskatten kunde 3-dobles; det blev da 4500. Det kommunale skattefrie beløp kan man dog ikke fastsætte generelt. Tal. var ikke synderlig begeistret for forslaget om at vende tilbake til den gamle form «toldskatternes omlægning»; sproglig set var den form ialfald ikke bedre.

Ved *voteringen* bifaldtes mot 53 stemmer første punkt i komiteens forslag: «Ingen toldskatter». Mindretallet stemte for Stangs forslag. Forøvrig vedtoges forslaget til skatteprogram i sin helhet enstemmig.

Indsendte forslag.

Socialistisk barneblad.

Fra Namdalens arbeiderparti var indsendt forslag om utgivelse av et *socialistisk barneblad*, som gjennom partiforeningerne søktes bragt ind i arbeiderhjemmene. — Spørsmålet var ogsaa oppe paa landsmøtet i Trondhem, hvor det besluttedes at oversende det til landsstyret. Dette har saa siden foretatt endel beregninger over, hvad utgivelsen av et barneblad vilde beløpe sig til. Som resultat herav hadde man fundet foreløbig at maatte stille saken i bero. Men styret var enig i ønskeligheten av saa snart som mulig at faa et socialistisk barneblad, eventuelt i forbindelse med et illustrert familieblad, og indstillet til landsmøtet at vedta en uttalelse i overensstemmelse hermed.

Ivar Skjaanes haabet, at der vilde bli gjort al mulig fortgang med saken. Et blad som det paatænkte vilde bli et ypperlig middel til at opdra barna til at bli medlemmer av vor bevægelse. Det gjaldt for dem i en ung alder at komme til at kjende sin stilling i samfundet. De «familieblade», som nu fandt vei til arbeidernes hjem, var ofte mer til skade end til gagn.

M. Løvseth var klar over oppgavens vanskeligheter, men den saamandsgjærning, som et socialistisk barneblad vilde kunne utføre, var saa viktig og saa stor, at det snart maatte bli til mer end bare tanken.

A. Eines uttalte sig enig i, at der var behov for et barneblad. Det maatte imidlertid være et blad, som ikke var for tungt i indhold; ellers

blev det ikke læst. Meget berodde paa, hvordan foretagendet blev lagt an fra starten. Tal. stillet til overveielse, at man lot sende et *tillægsblad* med partiaviserne hver lørdag. Dette blad kunde trykkes i stort oplag og samtidig bli billig at administrere.

Ingv. B. Jacobsen anbefalte likeledes, at man gjorde bruk av lokalpressen.

Fru Augusta Aasen: Jeg tror det gagnar litet baade med barneblad og barnelag, saalænge de klassebevisste mænd og kvinder ikke interesserer sig for at gjøre *socialismen til hjemmenes religion*. Det er hjemmets miljø det saa altfor ofte skorter paa. Gaa hjem og bring socialismen ind i hjemmet; da vil ogsaa barna vite at finde sin plads i rækkerne! (Bifald.)

Landsstyrets forslag vedtoges enstemmig.

Militærstreik.

I anledning av en motion fra elektriske montørers fagforening, Kristiania, foreslog landsstyret følgende uttalelse, som bifaldtes uten debat:

«Under henvisning til de beslutninger som blev fattet paa landsmøterne i 1918 og 1919 om militærstreiken og soldatraadsbevægelsen faar landsstyret i forstaaelse med Arbeidernes faglige landsorganisation bemyndigelse til i en given situation at træffe de forholdsregler som ansees nødvendige, eventuelt at proklamere politisk massestreik, for at fremtvinge avvikling av militærvæsenet eller anerkjendelse av soldatraadene.»

Knut Eng vilde benytte anledningen til at henstille til repræsentanterne at arbeide med kraft for dannelsen av *antimilitære utvalg*. Det var et vanskelig arbeide, men det maatte gjøres, og det krævet alvorlig kraft og energi.

Økonomisk samvirke mellem partiets avis- og trykkeriforetagender.

Landsstyret sluttet sig til forslaget fra den nedsatte komite indeholdende nye statutter for *arbeiderpartiets pressefond*.

Efter forslaget blev det nuværende pressefond at utskille fra partikontorets administration for at lægges under en selvstændig ledelse valgt av centralstyret og Arbeidernes faglige landsorganisations sekretariat, mens den daglige drift skulde administreres av en særskilt disponent. Pressefondets opgaver blev ved en saadan organisering i første række formidling av laan, fælles

indkjøb av papir, maskiner, materiel m. v. samt kontrol med regnskapsførselen og innsamling av driftsstatistik.

A. Moss, Drammen: Jeg vil bedem, som arbeider med denne sak, om at være opmerksom paa, at man herefter ikke opstykker vor presse for sterkt. Mange av aviserne arbeider under vanskelige forhold, og det vilde være en betryggelse for dem, om man fremtidig kunde samle sig mer om de større aviser og deres utvikling. Hønefos har drevet med en saadan opstykning i længe-

re tid, og nu har man ogsaa i Holmestrand startet et misfoster av et blad — selv om det rigtignok ikke er anerkjendt som partiorgan. Det hemmer vor presse i stedet for at bringe den fremad. Naar talen er om den økonomiske ledelse av partipressen, bør det videre huskes, at mange av dem, som er sat til at skjømte dette arbeide, mangler de nødvendige forutsætninger for at kunne gjøre dette tilfredsstillende. Derfor bør der ofres noget likesaa vel paa den konto, som der ofres paa journalisterne. — Naar det heter i forslaget, at partiets blad- og trykkeriforetagender skal tilpligtes hvert aar at avgi endel av sit overskud til pressefondet, finder jeg ikke dette retfærdig. Om der et enkelt aar fremkommer overskud, kan dette meget vel trænges til dækning av tidligere aars gjældsstiftelser. Noget andet vilde være, om partiet helt overtar bedrifterne. Og det maa vel bli løsningen. — Vi, som har med den daglige ledelse at gjøre, vet, hvor utrygge man ofte staar, naar man skal gaa til de private banker for at faa laan. De laan, som organisationen ydet, burde ikke være heftet med renter og avdrag, og jeg vil henstille, at denne klausul i forslaget frafaldes. Samtidig bør spørsmålet om en fælles papirfabrik undersøkes nærmere.

A. H. Arntsen fremsatte paa vegne av Drammens arbeiderparti følgende forslag:

«Landsmøtet gir centralstyret myndighet til at nedsætte en komité for at utrede og forelægge til uttalelse til næste landsmøte følgende:

De socialdemokratiske avis- og presseforetagender — i forbindelse med andre papirforbrukende hovedorganisationer — oppretter egen

papirfabrik for at bli uavhengig av private borgerlige spekulationsforetagender.

Redaktør Skar fremholdt som absolut nødvendig, at der blev anskaffet et eget papirlager for arbeiderpressen i Nord-Norge.

Sven Svensson fandt, at der i komitéforslaget var trukket for store vekslers paa partikontingenten. Han stillet som ændringsforslag til punkt 3, at der for laanebeløp skulde svares den til enhver tid for vekselobligationslaan gjældende rente. —

Tranmæl: De uttalelser, som er fremkommet, viser nødvendigheten av, at man faar en slik institution som foreslaat. Det har hat sin betydning, at partipressen blev foregrenet mest mulig. Men saa risikabelt som det er at gaa til oprettelse av nye aviser under de nuværende forhold vil spørsmålet om lokale *avdelingskontorer* være en tanke, som fortjener støtte av partiorganisationerne. — Den av Moss gjorte henstilling kan vel ikke være alvorlig ment. Skulde man ta den tilfølge, vilde man netop *ikke* bli sat istand til at hjelpe nyttige foretagender. Ti meningen er jo kun den, at der skal svares *utgifter*, som man gjør nu til den almindelige presseforenings formidling av papir. Med hensyn til opprettelsen av en papirfabrik har dette spørsmaal været drøftet inden *hele* den norske presse, uten at man har fundet tiden inde til at realisere det. Spørsmålet har jo en betydelig rekkevidde. Men netop paa dette og lignende omraader kan den nye institution gjøre et stort og grundlæggende arbeide.

Chr. H. Knudsen: Vi hadde ogsaa dette spørsmaal oppe i komiteen, og jeg antydet et forslag, som

tok sigte paa at faa det nærmere undersøkt. En løsning i øieblikket maa ansees for umulig, men der var stemning for at søke at faa en utredning istand sammen med papir-industriarbeiderforbundet.

Waldemar Carlsen oplyste, at bladeierforeningen i 1917 ved en beregning var kommet til det resultat, at om *alle* landets aviser kjøpte sit papir fra en slik fælles fabrikk var deres forbruk av papir ikke saa stort, at det kunde sysselsætte aaret rundt én maskin.

Eines: Det mangler os desværre meget paa organisation, og vor presse er derfor endnu litet konkurransedygtig. Det skyldes ikke altid mangelen paa offervilje blandt medlemmerne, men meget heller mangel paa plan og fremsynthet hos dem, som sitter i ledelsen for bevægelsen. Særlig det forrige centralstyre røbet gjennomgaende liten forstaaelse av pressens interesser.

Ved *voteringen* vedtoges indstillingen i sin helhet med et tillæg av *Svensson* om, at fondets midler skulde skaffes tilveie bl. a. ogsaa ved laan i banker. Ved alternativ *votering* besluttet, at der for laanebeløp skulde svares 5 procent rente. *Arntsens* forslag blev efter forslag av dirigenten oversendt centralstyret.

Forbindelsen med Rusland.

Videre forelaa fra *Arntsen* følgende forslag, som oversendtes landsstyret:

«Landsmøtet uttaler sig for, at der optages et systematisk agitationsarbeide for om mulig blandt fiskerbefolkningen i Finmarkens, Tromsø og Nordlands amter at faa organisert en *fiskerstreik* for at fremtvinge en omlægning av omsætningen av fiskeriets produkter og med særlig henblik paa at fremme fiskernes kooperative handelsforbindelse med Sovjet-Rusland.»

Lovforandringer.

Organisationsformen.

Landsstyret fandt, at det ikke vilde være heldig, ialfald paa det nuværende tidspunkt, at gaa til nogen organisationsmessig beslutning om omlægning av organisationerne i landdistrikterne fra kreds- til fylkespartier. Der pektes paa, at man i tre fylker har bevart den gamle organisationsform — amtspartier. Det er heller intet i veien for, at andre fylker kan gaa tilbake til én samorganisation. Spørsmålet er under drøftelse og forberedelse paa flere steder. I enkelte av vore fylker antoges det hensigtsmessig at gaa til en anden opdeling av kreds-

partierne end efter den tidligere valgkredsinddeling. Saaledes har allerede Indre og Ytre Sogns arbeiderpartier gaat sammen i et kredsparti, Sogns arbeiderparti.

Landsstyret ansaa det heldigst, at man foreløbig ordnet sig paa den maate man i hvert fylke fandt mest praktisk. Men hvor der er mer end én samorganisation i et fylke, maa der etableres samarbeide som ogsaa forutsat i lovenes § 2 punkt 6, og i regler for nomination. Det representantskap, som omtales i lovene, og det valgutvalg, som regler for nomination kræver opprettet, maa slaas sammen til én institution — *fylkes- eller arbeidsutvalg*.

I henhold hertil indstilledes, at § 2, punkt 2 ændredes derhen:

«I landdistrikterne danner foreningerne en samorganisation for fylket eller for hver kreds eller hvert distrikt i fylket.»

Punkt 5, første sætning foreslages git saadant indhold:

«I større byer kan samorganisationen oprette kredsforeninger, som i første række faar i opdrag at drive agitation for partipressen, delta i valgarbeidet og utføre andet arbejde efter opdrag av samorganisationen.»

Videre foreslages som nyt led i punkt 6:

«For at fremme dette samarbejde nedsættes et fylkes- eller arbejdsudvalg med mindst en repræsentant fra hver samorganisation. Utvalget vælger inden sin midte formand, kasserer og sekretær. Samorganisationernes styrer danner repræsentantskap for fylket. Repræsentantskapsuttalelse indhentes i vigtige anliggender.»

De foreslaaede ændringer tillike med et par redaktionsforandringer bifaldtes enstemmig. Paa foranledning av Eines oplyste *Tranmæl*, at der var adgang for bypartierne til at tilslutte sig fylkesorganisationerne for derigjennem at fremme den fælles agitation.

Kontingentforhøielsen.

Der indstilledes paa en forhøielse av kontingenten fra 1. januar 1921 til 15 øre for kvinder og 30 øre for mandlige medlemmer pr. kvartal. Herav blev henholdsvis 2 og 5 øre at avsætte til pressefondet.

Mellby antydet en større forhøielse.

Tranmæl: Forslag herom bør i tilfælde indsendes for at kunne tages op paa næste landsmøte. Det maa ialfald forberedes og helst diskuteres i avelingene. Den forhøielse som

styret foreslaar, er ganske beskeden. Jeg vil med det samme henstille til repræsentanterne at sørge for, at den utlignede ekstrakontingent til pressefondet blir indbetalt til organisationerne. Det er en æressak for os. Helst burde vi *undgaa* ekstrakontingenter i landspartiet. Forhaabentlig vil den foreslaaede forhøielse kunne virke dertil.

Forslaget vedtokes enstemmig.

Forøkelse av landsstyret.

Av hensyn til partiets vekst og for at imøtekomme kravene paa en fyldigere distriktsrepræsentation foreslages landsstyremedlemmernes antal øket fra 10 til 14. Med centralstyrets 9 vilde partistyret saaledes komme til at bestaa av 23 medlemmer.

Andr. Hanssen: Stavanger arbeiderparti har uttalt sig mot denne utvidelse av hensyn til den begrundelse, som forslaget har faat, nemlig at det skulde ske for at imøtekomme kravet paa en større distriktsrepræsentation. Den betydning, som *distrikterne* har, naar det gjælder landsstyrets sammensætning, er saa minimal, at en utvidelse av den grund ikke skulde synes nødvendig. Naar jeg ikke destomindre stemmer for indstillingen er det paa noget andre præmisser, idet jeg *ønsker* at der kan bli git flere *arbejdsgrupper* anledning til en sterkere repræsentation i landsstyret.

Edlund vilde stemme mot enhver utvidelse.

Tranmæl: Som en politisk kontrolinstitution i partiet bør landsstyret ha den fyldigst mulige sammensætning. Distrikterne er jo store, og det er en mangel, at f. eks. landarbeiderne og smaabrukerne ikke kan faa den repræsentation, som de tilkommer. At ændre dette

er netop, hvad forslaget tar sigte par, og jeg indser derfor ikke, hvordan der kan reises indvendinger mot det.

Indstillingen vedtoges mot 8 stemmer.

Valget av „Social-Demokraten“s redaktør.

Paa landsmøtet i Stavanger i 1912 blev den gamle bestemmelse om, at redaktøren stilles til valg sammen med de øvrige styremedlemmer, strøket av lovene. Fra den tid er redaktøren blit ansat av landsstyret. Styret fandt det imidlertid ønskelig, at indehaveren av denne betydningsfulde politiske stilling atter kom paa valg. Den nuværende redaktør hadde erklært sig villig til at akseptere denne ordning, og det indstilledes derfor av landsstyret overensstemmende dermed.

Maurstad anbefalte bibehold av den nuværende ordning, som hadde vist sig grei i alle dele. *Arendals* arbeiderparti hadde uttalt sig mot nogen forandring.

Hj. Waage: Drammens arbeiderparti var ogsaa enig om at stemme mot dette forslag. Jeg finder det vanskelig for en stor forsamling som denne at ha den fornødne oversigt til enhver tid for at kunne dømme om kvalifikasjonene for redaktørstillingen i hovedorganet. Det er misforstaat demokrati at la en 400 mand sitte og avgjøre om denne eller hin duger som journalist eller ikke. Det skulde synes likesaa demokratisk, at partiets kongres opstikker *linjerne*, som redaktøren skal følge, og saa lar styret vaake over, at det ogsaa blir gjort.

Tranmæl: Hensigten med forslaget er den samme som laa bak ordningen før 1912. Redaktørstillingen er den mest utprægede poli-

tiske tillidsstilling inden Det norske arbeiderparti; det har altid været slik og vil altid være det. Det vilde under disse omstændigheter styrke redaktøren at komme paa valg, og det vilde ikke mindre bidra til et mere intimt forhold mellem *partiet* og *avisen*, at der var anledning til at vælge. Landsstyret mener derfor at redaktøren likesom de øvrige styremedlemmer bør staa direkte til ansvar for landsmøtet.

Efter en replikveksel mellem *Kalvaa* og *Waage* vedtoges landsstyrets forslag mot 39 stemmer, og «Soc.-Dem.» statutter besluttet ændret i overensstemmelse hermed.

Taktiken ved stortingsvalg og nomination av kandidater.

Johan Evje foreslog dette punkt ikke behandlet, da man endnu ikke vidste hvad den nye valglov kom til at indeholde. Hvis centralstyret skulde overvaake nominationerne, som det heter, maatte dette, ifald den hvilende proposition blev vedtat, ske ialfald før nominationsmøtene holdtes.

Tranmæl var opmerksom paa, at det kunde bli nødvendig at vedta en tillægsuttalelse, men hadde tænkt at det foreliggende forslag fra styret kunde vedtages som en retningslinje fra landsmøtets side.

Dirigenten, *Lian*, fandt det praktisk at vedta *Evjes* utsættelsesfor-
 slag.

Enstemmig besluttet derpaa at utsætte nominationsreglerne for at oppbie den nye valglovs bestemmelser. Landsstyret fik myndigelse til at foreta de ændringer, som i mellemtiden fandtes nødvendig.

Den beslutning sidste landsmøte vedtok, at partiforeninger, der danner særlige vælgerforeninger, som

ved valgene opererer paa egen platform, sætter sig selv utenfor partiet, foresloges av styret sat som eget punkt efter kommunetaktikken, saaledes at beslutningen tydelig henviste til baade kommune- og og stortingsvalg.

Hornli foreslog paa vegne av

Arendals arbeiderparti følgende indledning til punktet: Partimedlemmer som danner, *deltar i eller medvirker til dannelse av* — osv.

Hertil gik landsstyret over og punktet vedtoges i sin ændrede form enstemmig.

Valgene.

Centralstyret.

Valgkomiteen indstillet paa gjenvalg av det samlede centralstyre.

Sekretær *Rastad* kriticerte, at man heller ikke iaar hadde fundet plads for en repræsentant for Kristiania arbeiderparti, idet man syntes at lægge større vekt paa hensynet til de store fagforbund. Partiet hadde dog større organisationsmessig forbindelse med Kristiania arbeiderparti end med hvilket som helst forbund, og det var derfor et rimelig forlangende at partiets største afdeling, som tælltet 32,000 medlemmer, fik direkte repræsentation i centralstyret. Tal. var bekjendt med, at Joh.s M. P. Ødegaard ønsket at slippe valg, og mente at dette ønske burde imøtekommes. I hans sted vilde han foreslaa formanden i Kristiania arbeiderparti, Kristofer Aamot.

Dirigenten: Rastads uttalelser maa bero paa en misforstaaelse. Alle de 8 foreslaaede er medlemmer av Kristiania arbeiderparti.

Knut Engh støttet forslaget.

G. Ousland: Mindretallet skal ikke gjøre sig større end det er; vi utgjør jo 10 procent, og derfor mener vi at maatte kræve en repræsentant i centralstyret. Som saadan foreslaar jeg *Randolf Arnesen*.

Valgkomiteens formand, *Elias Volan*: Vi har først og fremst tat hensyn til dem, som har det første og største ansvar for partiets ledelse. Det er saa, at Ødegaard gjerne ønsker at gaa ut; det samme er tilfældet med Halvard Olsen. De er jo begge sterkt belastet med arbeide forut. Men der er ogsaa andre hensyn at ta — de rent organisationsmæssige. Og man kommer ikke bort fra, at det nødvendigvis maa ha den største betydning, at partiet staar i saa nøie samarbeide som overhodet mulig med de to største fagforbund i landet. Det er ogsaa saa, at arbeidsmandsforbundets medlemmer utover landet i stor utstrækning tilhører partiet; de er nyrydningsmænd — fra Nordkap til Lindesnæs — mer end nogen andre og jeg vet, at de har sat pris paa at ha en mand i styret for det norske arbeiderparti. Vi har søkt at etablere et virkelig samarbeide ogsaa i agitationen, og det er mit haab at dette samarbeide maa kunne forsætte. — Hvad Aamot angaar, har han i valgkomiteen meddelt, at han ikke engang vil bli staaende som 1ste varamand. Dette hensyn veier saa meget for os, at vi i hans sted har foreslaat som 1. varamand sekretær Ingvald Rastad. Jeg anbefaler indstillingen slik som den foreligger.

Chr. H. Knudsen: Naar jeg er sat op paa listen igjen maa jeg oprigtig be om at landsmøtet vil frit mig. Jeg er i den grad bebyrdet med arbeide inden kommunen, at det vil bli umulig for mig at møte i styret den første tid allikevel. Det heldigste maatte da være at vælge Aamot straks som fast medlem.

Rastad fastholdt, at Kristiania arbeiderparti ved et valg som dette maatte gaa foran Norsk Arbeidsmandsforbund. Man mente at ha ret til at kræve en repræsentant, som samtidig deltok i styrets arbeide i Kristiania, og hvis man ignorerte dette krav, kunde det bare opfattes som en uforskammethet.

Engb fremholdt, at det gode samarbeide maatte kunne bestaa, selv om landsmøtet fravek indstillingen paa det ene punkt.

Torp, Sarpsborg, maatte som utenbys repræsentant gi Kristiania-repræsentanterne medhold.

Efter bemerkninger av *Ousland* og *Volan* gik man derpaa til

valg.

Som formand gjenvalgte ved særskilt valg *Kyrre Grepp*, næstformand *Emil Stang*, sekretær *Martin Tranmæl*, og redaktør *Olav Scheflo* — samtlige med akklamation.

Ruud var ikke fornøiet med denne fremgangsmaate og vilde protestere mot, at redaktør *Scheflo* skulde være enstemmig gjenvalgt.

Tranmæl fandt det hensigtsløst at opta nogen debat herom, da der ikke var bragt i forslag nogen anden.

Dirigenten (*Lian*): Forsamlingen har selv avgjort voteringsmaaten, uten at jeg var istand til at hindre det. Der er git anledning til en almindelig debat, og ingen

protest har reist sig mot valget forut.

Ruud fastholdt sin protest mot akklamationsvalgene.

Lian: For at de, som er mot *Scheflo*, kan gi uttrykk for det, vil valget foregaa omigjen idet der stemmes ved haandsoprækning.

12 hænder raketes i veiret.

Mens stemmerne for de øvrige 4 centralstyremedlemmer blev sammentallet, gik man over til at debattere valgene til

landsstyret.

Valgkomiteen indstillet paa følgende 14 medlemmer: *Jeanette Olsen*, *Narvik*, *Johan Nordvik*, *Søndre Salten*, *John Aalberg*, *Trøndelag*, *Alfred Madsen*, *Trondhjem*, *Ivar Ertresvaag*, *Aalesund*, *Daniel Vatne*, *Bergen*, *Egede-Nissen*, *Stavanger*, *Aamodt-Mindrebo*, *Kristiansand*, *Ole Moen*, *Rjukan*, *Torgeir Vraa*, *Drammen*, *Eugene Olaussen*, *Numedal*, *Oskar Torp*, *Sarpsborg*, *Oscar Nilsen*, *Hedemarken*, og *Arne Hauger*, *Solør*.

Lærer *Vatne* bad sig fritat og foreslog i sit sted formanden i Bergens arbeiderparti maler *I. B. Aase*.

Gitta Jønsson, *Tromsø*, foreslog som repræsentant for *Finmarken* *Alfred Vaagnes*, *Honningsvaag*, medlem av styret for *Nord-Norges fiskerforbund*. Samtidig anbefalte hun valget av *Jeanette Olsen*.

Trygve Lie, *Aker*, hadde haabet, at der ved den besluttede utvidelse av landsstyret vilde være git plads for en repræsentant for *Akershus*, som var et av landets største fylker og laa omkring hjertet av bevegelsen. Han optog forslag om *Jacob Friis*, hvis politiske standpunkt laa noget til venstre for flertallet paa landsmøtet.

Alfred Skar støttet paa det varmeste valget av Vaagnes.

Johs. Stubberud, Gjøvik, foreslog formanden i Toten kredsparti, C. A. Madsen, som repræsentant for Vestoplandene.

Ousland: Ogsaa ved valget til landsstyret vil vi foreslaa en av mindretallets folk. Naar man ikke finder det heldig at ha medlemmer av stortingsgruppen i styret foreslaar vi Olav Oksvik fra Møre og Rauma.

A. *Eines* syntes ikke, at komiteen hadde været synderlig heldig med sit forslag. Den repræsentation den hadde faat istand var ikke videre retfærdig — selv om ikke Vestfold netop var det mest mishandlede distrikt. Tal. vilde gjerne lægge et ord ind for fru Jønssons forslag.

Mellby, Brunla, mente at én fra Buskerud kunde være nok. De to som var foreslaat bodde saa at si i samme hus!

Ingv. B. Jacobsen talte for Ivar Ertresvaag som repræsentant for Aalesund og Romsdal.

Egede-Nissen anbefalte paa det bedste, at man søkte at skaffe Nord-Norge en større repræsentation, og støttet forslaget om Vaagnes.

Snefrida Nilsen, Hammerfest, fandt, at Nord-Norge hadde billig krav paa 3 pladse av 23. Nord-Norge utgjorde dog halve landet. Det hadde ikke raad til at miste nogen av de 3, som var foreslaat derfra.

Foshaug støttet Oksvik, mens *Laugerud* anbefalte, at man samlet sig baade om Vraa og Olausen, selv om de tilhørte samme fylke.

Efter forslag av *Tranmæl* blev indstillingen sendt tilbake til komiteen til ny overveielse.

I eftermiddagsmøtet

forelaa opgjøret av stemmerne for centralstyrevalget. Det viste: *Tina Thorleifsen* 253 stemmer, *Chr. H. Knudsen* 252, *Halvard Olsen* 233, *Kr. Aamot* 122. Dernæst hadde *Ødegaard* 114, *Randolf Arnesen* 44, fru *Aasen* 5, *Rastad* 5 og *Ousland* 2.

Som varamænd var foreslaat: 1. *Ingv. Rastad*, 2. *Harry Nilsen*, 3. *Augusta Aasen*, 4. *Knut Engh*, 5. *Kristian Kristiansen*.

Volan refererte fra valgkomiteens møte, hvor man enstemmig hadde besluttet at indstille arkivar *Friis* som 1. varamand. Man fandt, at da han hadde sin beskæftigelse i Kristiania kunde han udmerket godt møte i centralstyret, og dermed skulde *Akershus'* ønske være helt ut efterkommet. Som 2. varamand foresloges *Rastad*, 3. *Harry Nilsen*, 4. fru *Aasen* og 5. *Knut Engh*.

Den ændrede indstilling bifaldtes uten debat, hvorpaa man gjenoptok behandlingen av landsstyrevalgene.

Volan: Komiteen har gjennomgaat indstillingen paany, men har ikke fundet, at der er reist saa mange reelle indvendinger mot den, at det skulde være nødvendig at foreta nogen forandring. Hvad angaar valget av Vaagnes har det ogsaa under den forutgaaende debat været fremholdt, at han bor saa langt borte, at det kan være forbundet med adskillige vanskeligheter for ham at møte. *Vatnes'* anmodning kan vi ikke imøtekomme. De to repræsentanter for landbruks- og skogsarbeiderne paa Oplandene maa vi ogsaa fastholde valget av, hvorfor komiteen ikke har fundet at kunne opta forslag om C. A. Madsen.

Der fulgte en kort debat, hvor-

under *Skar* beklaget, at komiteen ikke hadde villet imøtekomme Nord-Norges krav. *Ousland* gjentok sin anbefaling av *Oksvik*.

Maurstad måatte paa det indstændigste henstille til representanterne at stemme for et 3dje medlem nordfra.

Stubberud ønsket alternativ votering mellom *C. A. Madsen* og *Arne Hauger*.

Tønder sluttet sig til forslaget om *Alfred Vaagnes*, som var den eneste fiskerrepræsentant, der overhodet var bragt i forslag.

Vraa frabad sig paa det bestemteste valg. «Jeg vil henstille til forsamlingen at stryke mig til fordel for den kandidat, som er bragt i

forslag nordfra. Vi er mange nok her sørpaa allikevel.»

Valget hadde følgende utfald: *Alfred Madsen* 238 stemmer, *J. Aalberg* 237, *Aamodt-Mindreboe* 236, *Oskar Torp* 235, *Egede Nissen* 234, *Ole Moen* 234, *Ivar Ertresvaag* 232, *Jeanette Olsen* 220, *D. Vatne* 216, *Eug. Olausen* 216, *Arne Hauger* 216, *Johan Nordvik* 211, *Oscar Nilssen* 205 og *Alfr. Vaagnes* 198.

Dernæst hadde *Vraa* 143, *Oksvik* 17, *Aase* 13, *Friis* 11, *C. A. Madsen* 4 og *Foshaug* 2 stemmer.

Til varamænd valgtes *Ole Fremo*, *Søren Sørensen*, *Karl Bøthun*, *Knut Olsen* og *Svend Haaland* med akklamation.

Revisorerne, *Joh. Regnéll* og *P. A. Pettersen*, gjenvagtes.

Partiskolen og opplysningsarbeidet.

I forbindelse med det nye punkt paa dagsordenen om *partiskolen og opplysningsarbeidet* besluttet landsstyret i møte 21. mai at forelægge landsmøtet følgende indstilling:

«Landsmøtet anbefaler, at der til vinteren holdes to tremaanedlige kurser. Landsstyret gives bemyndigelse til sammen med representanter for landsorganisationen at foreta det fornødne til organisering av skolearbeidet og utvikling av skolen henimot maalet: *en socialistisk høiskole*.

Partiorganisationerne oppfordres til at bevilge stipendier til interesserte elever.»

Samtidig forelagdes for representanterne den trykte beretning for partiskolens *første kursus*.

Spørsmålet indlededes i korte foredrag av skolens bestyrer *Arvid Hansen* og red. *Eugène Olausen*.

Arvid Hansen

berørte i sin utredning spørsmålet om partiskolen i forhold til høiskoletanken. Han anbefalte, at man ihvertfald en tid fremover fortsatte med 3 maaneders kurser i Kristiania og muligens et senere suppleringskursus paa et par maaneder for viderekomne. Det vilde ogsaa være at ønske, at der kunde træffes en ordning med hensyn til utdelingen av stipendier fra organisationerne, slik at man til høsten kunde faa ca. 40 elever fordelt paa to parallelklasser. Men forutsættningen for, at partiskolen skulde kunne bli en fast institution til gagn for den norske arbeiderbevegelse var, at organisationerne ogsaa i

fremtiden var villig til at paata sig de pekuniære ofre, som var nødvendig for at gjøre skolen permanent.

Tal. mindet om, hvorledes det kommunistiske parti i Rusland stillet langt større krav til sine medlemmer, end vi endnu gjør hos os. Man maatte der gjennemgaa ikke bare kurser av teoretisk art, men ogsaa en prøvetid i praksis for at kunne bli optat som medlem av partiet. At opnaa medlemsskap i det kommunistiske parti var dermed blit en æresbevisning for enhver ung mand. Tal. vilde ikke hermed si, at vi i Norge skulde gjøre akkurat det samme, men man skuide tillægge medlemmernes intellektuelle utvikling og træning den betydning, som det hadde for vor bevægelses fremgang. Forholdet er det, at Det norske arbeiderparti idag er et meget stort parti mens kommunistpartiet i Rusland ikke tæller mer end omkring en halv million; det er jo relativt et langt mindre antal, men saa er de ikke *papir*medlemmer derborte ialfald, men folk som gjør en virkelig indsats av værdi i sovjetrepublikken. Ogsaa for os blev det nødvendig paa samme maate at sørge for at styrke den intellektuelle kraft i bevægelsen.

Tal. henviste til den foreliggende beretning, hvorav fremgik, at der hittil var drevet undervisning i 8 forskjellige fag. Det var indvendt, at det praktiske organisations- og agitationsarbeide ikke var blit ofret den plads, som det burde ha. Disse og andre enkeitheter ved skolens arbeidsordning fik man rette paa og forbedre, efterhvert som man vandt erfaring. Som helhetsresultat av det første kursus maatte det sies, at det lovet godt for skolens fremtid. Eleverne viste en interesse for og evne til at tilegne

sig stoffet, som var den største beundring værd, og paa det grundlag, som hermed var lagt, maatte der arbeides videre. Det gjaldt ved en rimelig undervisningsplan at naa længst mulig paa 4 maaneder som en spore til elevernes videre selvstudium. Tal. hadde den forvisning, at disse kurser vilde faa betydning for det videre opplysningsarbeide ogsaa ute i foreningerne ved at skape dygtige propagandister for vore ideer. Han sluttet med at uttale haabet om, at der maatte bli viet saken den interesse som var nødvendig, for at man til høsten kunde gjennemføre den plan, som laa i forslaget.

Eugène Olausen:

Siden jeg kom ut fra Kristiania^a og lærte at kjende mer paa nært hold partiorganisationernes daglige virke, eller rettere *mangel* paa virke, er jeg blit klar over, at partiet under de nuværende former ikke vil bli, hvad et kommunistisk parti *maa* være. Indtil for kort tid siden var vi udelukkende et valgparti, som ikke stilte større krav til medlemmerne, end at de forstod at drive folk til valgbaasen. Et *kommunistisk* parti maa selvsagt føre en ganske anden virksomhet. Vi kan derfor ikke i længden nøie os med bare at ha kreds- og bygdepartier, som kommer sammen en eller to gange i aaret, eller med foreninger hvis medlemmer møter en sjelden gang til en tør generalforsamling, vi maa ta skridt til at beskjæftige os med det socialistiske og revolutionære opplysningsarbeide. Og til den oppgave kræves praktiske fremgangslinjer, som i løpet av den kortest mulige tid kan bidra til at omskape det materiale, som staar tilsluttet det socialdemokrati-

ske parti. Vi kan ellers bli bragt op i et kaos, i det øieblik der spørres efter *kræfter*, og der ingen kræfter findes. Det mangler nu paa utviklet socialistisk kraft baa- de i vor presse og i kommunearbeid- det. *Foreningsarbeidet* maa dertil løftes op paa et andet plan.

Vi staar idag paa det stadium, at den teoretiske debat er kjæmpet ut med seier for vort syn over hele linjen. Alle virkelig arbeidslystne mennesker vil finde sig vel med det nye grundlag, som er lagt. Vi staar ved indgangsporten til det nye. Jeg ber dere at tænke paa bedrifts- raadene, som vi skal gaa til at organisere *nu*, og som skal fremme en hel masse nye saker. Hyordan skal vi løse den opgave uten at ha en bevisst kjernetrop paa hvert sted?

Jeg tillater mig at fremsætte for landsmøtet følgende forslag til *organisert plan for det socialistiske oplysningsarbeide*:

«1. Der vælges en centralkomite med sæte i Kristiania. Denne komite faar i opdrag at utarbeide et passende pensum for de 3-maanedlige aftenskoler samt formidle lærerkræfter til de distrikter, som ikke ligger for fjernt fra Kristiania.

2. Der maa i hver by vælges en skolekomite, som i samarbeide med kontrolkomiteen faar skolerne igang saavel i de respektive byer som i de bygder, hvor der er mulighed for en kveldskole. Til bestridelse av utgifterne ved disse skoler gir partiorganisationerne den nødvendige støtte.

3. Centralkomiteen i Kristiania maa permanent fungere som leder av hele skoleundervisningsvirksomheten, og landsmøtet beslutter at stille de fornødne midler til dens raadighet.»

Dette forslag er naturligvis ikke noget *universal* middel. Men

naar der er tilrettelagt et grundlag for disse aftenskoier at arbeide efter, skal vi paa de enkelte steder faa en trop av kræfter som kan ta ledelsen, enten det er paa det økonomiske eller politiske omraade. I mit distrikt er det saa slet bevendt med kræfter nu, at det neppe er mulig at finde en brukbar mand mellem Drammen og Hønefos til at drive agitation.

Vraa avbryter: Det er nu vei en overdrivelse dette!

Olaussen: Ja men sandheten kommer altid frem gjennom overdrivelser, hr. *Vraa*! Nu mener jeg, at *vækkelsens* tid er forbi, nu gjælder det at studere spørsmålene grundig. De aftenskoler jeg har skissert er nærmest tænkt som skoler for utdannelse av agitatorer. Paa Vestfossen har vi gjort et forsøk med dette, og kameraterne der sier selv, at det er det største tiltak, som organisationerne noensinde har været med paa. Partiet og landsorganisationen maa gjøre det begripelig for foreningerne, at netop dette nu er hovedsaken. Fra «lærerskolen» i Kristiania til aftensskolen og ned til studiecirklerne paa hvert sted — det gaar som trip, trap, trasko. Systemet kan saa suppleres med foredragskurser, en korrespondanseskole osv., projekter som jeg ikke her skal komme ind paa.

Der foreslaes nu for landsmøtet at væge en komite med sæte herinde. Formodentlig vil ogsaa den kommende fagkongres stille sig mest mulig imøtekommende paa dette omraade, likesom saken forøvrig vil komme op paa *alle* fagforbunds møter, for at ikke økonomiske vanskeligheter skal bringe den til at strande. Man maa nu se dette ikke bare som et pædagogisk spørsmåi, men som et fremtræ-

dende politisk spørsmål, der maa løses som saadant.

Diskussionen.

Ousland: Intet er saa glædelig som dette at det blir mer og mer erkjent, at vi maa ta fat paa opplysningsarbeidet og faa istand et *metodisk* arbeide i retning herav. Jeg vet dog ikke, om den vei, som der pekes paa i forslaget punkt 3, akkurat er den rette.

Dirigenten: Forslaget vil bli foreslått oversendt landsstyret med møtets anbefaling.

Ousland var enig heri.

Vraa vilde protestere mot Olausens omtale av forholdene i Drammens- og Buskerud-distriktet. Han kunde peke paa medlemmer av denne forsamling, som var saa habile til at drive agitation, at de gjerne kunde sendes op til Numedal (munterhet). Taå, maatte ta avstand fra den idé, at de paa-tænkte aftenkurser fornemlig skulde tjene til at utdanne agitatorer.

Halvard Olsen mente, at en oversendelse av forslaget var nødvendig, da det ikke kunde vedtages i den form det forelaa. Vi har — uttalte han — tidligere her idag drøftet det økonomiske samvirke mellom partipressen for at kunne gi den et økonomisk fundament. Det skoleprosjekt, som nu er fremlagt, har det tilfælles med de fleste andre, at det ikke *har* dette fundament endnu. Skal der bli nogen mening med og utbytte av undervisningsarbeidet trænges det, at midlerne er der; men herom gir forslaget ingen anvisning. Saa belastet som partiorganisationerne er for tiden evner de neppe straks at klare den plan, som Olausen har kastet ut. Det heter i forslaget, at sentralkomiteen skal faa den «nød-

vendige støtte» fra partiet. Komiteen blev da suveræn over partiets budget!

Nordanger hadde faat det indtryk av partiskolens kursus, at det hadde løst sin oppgave paa en udmerket maate. Imidlertid maatte det overveies at legge planen noget anderledes an fremtidig. Talgik nærmere ind paa sin oppfatning herav. Han hadde den bedste tro paa en prøve med korrespondanceskoler.

Olausen ændret sit forslag derhen, at det henstilles til partiet og landsorganisationen at stille de fornødne midler til raadighet for sentralkomiteen. Likesaa foretoges den forandring i punkt 2, at partiorganisationerne *bør* gi den nødvendige støtte til at holde aftenskolerne igang. Han oplyste, at forslaget med disse ændringer var akseptert av partiets formand og den anden indleder.

Trygve Lie anbefalte vedtagelse av forslaget straks. Det vilde være en værdig maate at avslutte landsmøtet paa.

Efter bemerkninger av *Gunnar Lund* og *Thoresen* understreket Tranmæl oppfordringen til organisationerne om at yde stipendier til interesserte elever, som vilde søke partiskolen. Det maatte kunne gaa an for de store fagforeninger at skaffe tilveie mindst ét stipendium hver. Fra alle kredspartiér maatte der sørges for stor tilslutning til vinterens kurser. Det var en sak, som maatte tages op med alvor.

Arvid Hansen uttalte overfor Nordanger, at han var taknemlig for alle gode raad med hensyn til undervisningens praktiske utforming.

Dirigenten: Olausens forslag er ændret overensstemmende med

de anvisninger dirigenten har git, og der er nu ingen grund til ikke at vedta det, som det er.

Ved voteringen vedtoges saa baade indstillingen og Olausens forslag enstemmig.

Dyrtidssituationen.

Dirigenten, Lian, fremla forslag til uttalelse fra redaktionskomiteen, forsterket med redaktør Vraa og fruene Augusta Aasen og Jeanette Olsen, med *opfordring til statsmyndighetene om at gripe hurtig og effektivt ind overfor spekulatjonen og prisstigningen*. Han ansaa det for uundvending, at motivere forslaget, da det motiverte sig selv i sit indhold. Det var forutsætningen, at resolutionen blev at overbringe regjeringen ved en deputation paa 3 medlemmer valgt av landsmøtet.

Svensson opponerte mot at sende nogen deputation.

Lian: Vi talte om dette i komiteen og fandt, at det kunde ha sin betydning, at landsmøtet valgte tre — og da helst andre end dem, som pleier at komme til statsmyndighetene med henvendelser om disse ting. Der burde da i saa fald utpekkes bl. a. et par av *husmødrenes* talsmænd, som kunde lægge kravet frem for regjeringen og sætte den ind i, hvordan de anskuer forholdene.

Redaktionskomiteens forslag vedtoges enstemmig, og som deputation til statsministeren opnævntes *Vraa*, fru *Aasen* og fru *Olsen*. Forestillingen hadde følgende indhold:

Det norske arbeiderpartis 24. landsmøte retter den alvorligste henstilling til statsmagterne om med hurtige og effektive foranstaltninger at motvirke den stadig stigende dyrtid.

Arbeidernes faglige landsorganisation og Det norske arbeiderparti

sendte allerede ifjor høst indtrængende henstillinger til regjeringen om indgripende statsforanstaltninger til bekjæmpelse av prisstigningen.

I november fremsatte den socialdemokratiske stortingsgruppe følgende forslag i samme retning:

I.

Dyrtidssituationen og den fortsatte prisstigning gjør det paa-trængende nødvendig at der øieblikkelig fra samfundets side skrides til gjennemgripende foranstaltninger for at tvinge varepriserne ned.

II.

Stortinget henstiller til regjeringen at gjennomføre:

1. Effektiv prisregulering med fastsættelse av maksimalpriser paa de viktigste livsfornødenheter i forbindelse med salgstvung.

2. Ændring i prisraadenes sammensætning saaledes at der blir et fælles prisraad med flertal av forbrukere, og at dette faar myndighet til at fastsætte maksimalpriser.

3. Opprettelse av et centralraad for priskontrollen, som ansætter det nødvendige antal kontrollører i de forskjellige kommuner og gir dem de fornødne instruksjoner og myndighet.

4. Skjærpelse av straffebestemmelserne for prisreglernes overtrædelse.

5. Midlertidig ophævelse av tolden paa nødvendighetsartikler saasom sukker, kaffe, skotøi, flesk og kjøt.

6. Statsimport av nødvendighetsartikler. Beslaglæggelse av tonnasje til denne import og forbud mot import av luksusartikler. Om nødvendig beslaglæggelse av varelagre.

7. Bidrag til de kommuner som iverksetter direkte formidling av varer fra producent til forbruker.

8. Bidrag til kommunerne saa de ogsaa iaar kan yde hjelp til ubemidlede ved nedsættelse av priserne paa de viktigste livsfermødenheter.

III.

Stortinget samtykker i at der av statskassens kontante beholdning anvendes 25 millioner kroner i forannævnte øiemed.

IV.

Da alle disse foranstaltninger i tilfælde kun vil føre til en midlertidig bedring av de herskende dyrtidstilstande, som er en følge av den nuværende planløse produktion og vareomsætning, henstiller stortinget endvidere til regjeringen snarest mulig at planlægge og fremme sosialisering av hele vort næringsliv.

Forslaget blev mot socialdemokraternes stemmer utsat til senere behandling, men under debatten stillet regjeringen flere statsforanstaltninger i utsigt.

Trods dette er der nu hengaa

7 maaneder siden saken blev reist i stortinget uten at der fra statsmagternes side er foretat noget i retning av strengere prisregulering. Tvertimot har regjeringen latt spekulasjonen faa friere hænder. Følgen er da ogsaa, at arbeiderne er tvunget frem i ny tariffkamp.

Paa arbeiderklassens vegne retter derfor landsmøtet det bestemte krav til regjeringen at disse store livsspørsmål for det arbeidende folk øieblikkelig optages til behandling og beslutning fattes i stortinget før ferien. Der hersker sterk forbitrelse blandt store dele av vort folk over den maate, hvorpaa denne sak er trukket i langdrag, og denne forbitrelse vil yderligere vokse, hvis der ikke straks skrives til handling.

Særlig peker landsmøtet paa gjennørførelse av en strengere prislov med effektiv kontrol, at priserne paa nødvendighetsartikler som mel, sukker, kaffe, tøier osv. nedsættes ved toldlettelser og paa anden maate, at import og vareformidling reguleres slik, at nødvendighetsartiklerne begunstiges paa luksusvarenes bekostning samt at kommunerne ved statsbidrag sættes istand til ogsaa iaar at yde bidrag til ubemidlede til nedsættelse av priserne paa enkelte livsfermødenheter som brændsel og lignende.

Bolignøden.

Videre forelaa fra komiteen følgende forslag til uttalelse, som vedtoges uten debat:

«Da bolignøden hviler som en

forbandelse over tusener familier i dette land, maa der nu fra stortingets side skrives til de mest energiske foranstaltninger for at hjelpe paa de fortvilede forhold.

Landsmøtet kræver en hurtig gjennemførelse av tvungen boligrationering paa en saadan maate, at den kan bli til virkelig hjelp, idet landsmøtet maa betegne regjeringens proposition som utilfredsstillende.

Videre kræver landsmøtet tilstrækkelige bevilgninger til støtte av kommunernes boligbygning samt effektiv prisregulering paa byggemateriel.»

Literaturomsætningen.

Av *Reinert Torgeirson* og *Alfred Trønsdahl* fremsattes følgende forslag:

1. Hver forening inden bygdepartierne og bypartierne vælger en fast literaturkomite eller en kommissionær. Bestemmelsen herom maa fra partiets side forlanges indtatt i selve foreningens love.

2. Kommissionæren fungerer mindst 6 maaneder ad gangen og bør helst være en paa stedet fastboende og paalidelig mand.

3. Kommissionærene paa hvert sted (by, bygd) sammensluttet til en komite. Denne vælger formand (hovedkommissær).

4. Literaturkomiteen har regelmæssige møter mindst en gang hver maaned. Paa møterne rapporterer hver enkelt kommissionær over sit arbeide, leverer opgjør for solgt og mottar ny forsyning av literatur.

5. Komiteen rapporterer sit valg til begge forlagene og forlagene sender regelmæssig et mindre antal (2—5—10 ekspl. efter skriftets art og størrelse) i kommission til hver hovedkommissionær. Hovedkommissionæren eller literaturkomiteen bestemmer da hvor mange ekspl. de ønsker av de enkelte skrifter og indsender straks bestilling.

6. Hovedkommissionæren har til enhver tid et passende stort oplag av den utkomne literatur.

7. De enkelte kommissionærer kontrolleres av formanden (hovedkommissionæren) ved hvert møte. Eventuelle sløve og forsømmelige kommissionærer rapporteres til vedkommende forening, som straks tar affære.

8. Formanden leverer kvartalsrapporter til forlagene om det solgte og sender samtidig opgjør for det solgte, indsender eventuel retur o. s. v.

9. Hver forening er økonomisk ansvarlig for sine kommissionærer og stiller skriftlig garanti overfor forlagene.

Forslaget motivertes av forlagschef *Torgeirson*, som fremholdt de vanskeligheter som reiste sig for literaturomsætningen, saa længe man ikke hadde den nødvendige plan utarbeidet. De regler, som indeholdes i forslaget, var blitt praktisert paa et par steder og med avgjort held.

Forslaget oversendtes styret, idet landsmøtet i det væsentlige gav det sin tilslutning.

Partiet og Internationalen.

Under redaktionskomiteens møter indløp meddelelse om, at Puntervold underhaanden hadde trukket sit før refererte forslag tilbake.

Istedet optok *Ousland* i komiteen følgende forslag, som behandledes i eftermiddagsmøtet sidste dag:

«Det norske arbeiderparti vil

delta i arbeidet for dannelsen av en Internationale omfattende alle arbeiderpartier som staar paa klassekampens grund og vil ikke la sit nuværende medlemskap i den 3dje Internationale staa hindrende iveien herfor.»

I en kort begrundelse uttalte forslagsstilleren, at efter den allerede fattede prinsipielle avgjørelse hadde man fundet det ørkesløst at fastholde forslaget i dets oprindelige form, idet man ikke ønsket at gi aarsak til en ny debat om den samme sak. Mindretallet gik ut fra, at der intet var iveien for, at partiet kunde beslutte at delta i et arbeide som paapekt, nemlig for at reise en ny International omfattende alle partier paa bred socialistisk basis. Det var i flugt med det samme forslag, som kom frem paa den skandinaviske kongres i Kjøbenhavn.

Puntervold: Vor prinsipielle stilling til den 3dje Internationale er git i det forslag jeg fremsatte i forbindelse med min omtale av raadssystemet. Mindretallet peker ogsaa i sin indstilling paa, at med vedtagelsen av flertallets forslag skulde konsekvensen være, at partiet meldte sig ut av Moskva-Internationalen. Ti den linje, som nu er trukket op for raadssystemet her i Norge, er *ikke* den linje, som er trukket op i den 3dje Internationales program. Jeg mener derfor, at vi nu burde begynde at orientere os tilbake vestover. Jeg tror ogsaa, at kommunisterne i Rusland vil komme over til den 4de, og at de vil tilføre den en betydelig kraft. Med den avblekede form beslutningerne her har faat og med Olaussens indrømmelse av, at den revolutionære epoke nok kan være fjern, skulde det være opportunt for os nu at

bringe os i takt igjen og i marsj fremover.

Scheflo: Det blev en noget anden debat end jeg trodde det skulde bli, da vi snakket om det i redaktionskomiteen. I stedet for en høflig overbringelse av forslaget og en likesaa høflig nedvotering er saken nu tat op igjen i hele sin bredde.

Puntervold valgte den vei at lage et forslag, som i høi grad mindet om de utlandsartikler «Arbeider-Politiken» har indeholdt i den sidste tid. Den agitation, som disse artikler førte med sig, la an paa en mistenkeliggjørelse, som bare kunde gjøre skade. Det glæder mig derfor, at dette landsmøte reagerte saa sterkt overfor forslaget, at han blev nødt til at ta det tilbake. *En sterkere desavouering har opposi-tionsgruppen aldrig oplevet.*

Der tales i flere land om dannelsen av en saakaldt «stor» International av alle partier paa klassekampens grund. Men *staar* da ikke den 3dje Internationale paa klassekampens grund? *Der* kan man vel være sikker paa at finde den. Hvori bunder saa motstanden mot den? Saken er, at skal man skape en International av den art, som Puntervold tænker sig, blev det naturligvis en *tandløs og kraftløs* International som den gamle.

Jeg anser det forøvrig helt umulig at diskutere det fremlagte forslag; jeg sier bare, at naar vi nu nedvoterer det, blir det forhaabentlig sidste gang det er fremme her i Norge.

Eugene Olaussen: Jeg skal være likesaa kort som Scheflo. Jeg vil kun peke paa, at det er proletar-diktaturet, som er det nye kriterium idag for et virkelig revolu-

tionært parti. Forholdet er ogsaa det, at alle socialistiske partier i Vest-Europa sterkere end nogen-sinde holder paa at orientere sig østover, og utviklingen vil overalt komme til at gaa i kommunistisk retning.

Tranmæl: Man har søkt at gi det utseende av, at landsmøtets beslutninger ikke falder sammen med retningslinjerne for den 3dje International. Det er altsaa den nye formel! Det uforskammede forslag fra Puntervold hadde en anden tone. Det er unødvendig at si, at den norske arbeiderklasse aldrig vil bruke vold uten for at *stanse vold* fra fiendens side. Det er det, de russiske kamerater har gjort; det

er den samme retningslinje vi har valgt, og der er mere overensstemmelse i retningslinjerne idag end nogengang før. *Aldrig* har den norske arbeiderklasse staaet saa konsolidert som nu paa kommunismens grund. Derfor er det et falsk «samlings»-grundlag Ousland stiller op; vi ser det i lys av Puntervolds, og idet vi stemmer det ned, *fraber* vi os disse forsøk paa at bringe det norske arbeiderparti i misforhold til den seierrike Internationale! (Bifald).

Redaktionskomiteens indstilling som gik ut paa forslaget forkastelse vedtoges mot 7 stemmer. Derpaa sang forsamlingen «Internationa-len».

Den internationale situation.

Jacob Friis: Jeg har faat i opdrag at fremsætte nogen resolutioner til vedtagelse om forskjellige internationale forhold. Det er vel for sent nu at gaa nærmere ind paa dem, men jeg tror, at de gir uttrykk for vor opfatning av de tilstande, som hersker rundt om i landene. Vi ser, hvordan der stadig mer gripes til anvendelse av *vold* fra de herskendes side overfor vore klassefæller, og voldet blir grovere og brutalere fra uke til uke. Overfor dette pligter vi at si fra. Vi, som er i den enestaaende stilling, at vi staaer som et av de faa *samlede* partier i den 3dje Internationale, bør sende vor hilsen med haandslag til dem derute — og ikke bare for deres del, men ogsaa for *vor*, for at vise, at vi er med og følger med levende sympati vore kameraters kamp i alle land. —

Resolutionerne vedtoges med kraftig haandklap. De lyder:

Til arbeiderklassen i Amerika.

Det norske arbeiderpartis landsmøte sender den amerikanske arbeiderklasse sin kameratslige hilsen. Med harme og avsky har vi mottatt etterretningerne om de brutale politiske forfølgelser, som alle socialister i Amerika er gjenstand for. Disse forfølgelser viser, at i den sociale revolution, som er i rask utvikling i hele den kapitalistiske verden, staaer de amerikanske kamerater paa en av de ansvarsfuldeste og mest utsatte poster. Med den mest spændte interesse følger derfor alle revolutionære socialister begivenheternes utvikling i kjæmpetrusternes land. Med ønske om snarlig samling av alle revolutionære retninger inden

den amerikanske arbeiderbevægelse, sender vi kampropet fra østen til resten: Leve den 3. Internationale!

Angaaende Ungarn.

Den norske arbeiderklasse har med den største harme mottat etterretningerne om de ungarske hvite horders grusomme gjerninger og uttaler sin dypeste avsky for det bloddrypende ungarske bourgeoisiei.

De regjeringer, som har avbrutt forbindelsen med den russiske arbeiderstat, som kjemper for sin frihet og for alle folks frihet, oprettholder samtidig forbindelsen med den ungarske bøddelstat. Dette viser bedre end noget andet den sociale revolutions internationale karakter. Overalt er kampen en og den samme.

Landsmøtet henstiller til alle norske arbeiderorganisationer at beslutte den strengeste boykot mot Horthy-Ungarn. Ingen arbeider bør yde den ringeste hjelp til sine klassebrødres bødler. Landsmøtet erklærer sig herigjennem solidarisk med den undertrykte ungarske arbeiderklasse og sender sine hjerteligste hilsener til Ungarns kommunistiske parti.

Til vore kammerater i Finland.

Det norske arbeiderpartis 24. landsmøte sender de finske venstresocialister og kommunister sin varmeste hilsen. Med den største harme mottok vi i Norge etterretningen om oppløsningen av de finske venstresocialisters kongres og fængslingen av de ledende venstresocialister. Vi nærer ingen tvil om, at dette brutale overgrep bare vil bidra til at paaskynde den venstresocialistiske samling som er i saa glædelig vekst i Finland og at dommens dag for den hvite terrørs forbrydelser og de høiresocial-

istiske forrædere nærmer sig. Leve den 3. Internationale!

Til den revolutionære arbeiderbevægelse i Frankrike.

Det norske arbeiderpartis 24. landsmøte sender den kommunistiske fløi inden den franske arbeiderbevægelse sin varmeste hilsen. Med harme og avsky har vi mottat etterretningerne om de politiske forfølgelser, som øves mot alle revolutionære socialister i Frankrike. Disse forfølgelser viser at Frankrike for tiden er brændpunktet i hele den revolutionære utvikling, og at det er til Frankrikes arbeidere at den socialistiske verden nu maa sette sit haab. Med ønsket om snarlig samling av alle revolutionære kræfter i Frankrike, sender Det norske arbeiderparti sin hilsen under kampsignalet: Leve den 3. Internationale!

Til Sovjet-Rusland.

Det norske arbeiderpartis 24. landsmøte sender sin varmeste hilsen til det haardt kjæpende men alltid seirende Sovjet-Rusland, og uttaler forvissningen om at ogsaa den polske offensiv snart vil være brutt helt sammen. I riktig forstaaelse av denne offensivs utfald kalder borgerpressen i Vest-Europa det polske felttog for det sidste forsøk paa at knække Sovjet-Rusland. Naar ogsaa det har lidt nederlag har verdensrevolutionen gjort et nyt skridt fremad, og revolutionens brændpunkt vil bli flyttet til de vest-europæiske land. Den norske arbeiderklasse følger begivenheternes gang med spændt oppmerksomhet og med alle sine tanker rettet paa at forberede sig til det tidspunkt, da revolutionskrisen ogsaa naar vort land. Det norske arbeiderpartis landsmøte,

som netop med overvældende flertal har utformet nærmere sin tidligere tilslutning til raadssystemet og den 3. Internationale sender dennes eksekutivkomité sine varmeste hilsener og uttaler ønsket om, at det snart maa bli mulig for den 3. Internationales

partier at samles til sin første internationale kongres. Leve den 3. Internationale!

Dirigenten refererte i forbindelse hermed en skrivelse fra en kamerat i Finland med hilsen fra det kommunistiske parti.

Landsmøtets avslutning.

Næste ordinære landsmøte besluttedes holdt i Kristiania. Landstyret fik bemyndigelse til at utsætte det i lovene forutsatte landsmøte i 1921 til det følgende aar, dersom ikke situationen gjorde det nødvendige at samles tidligere.

Under sterkt bifald tok *C. N. Carleson* ordet til avsked. Idet han takket for samværet og for de mange og sterke indtryk han hadde faat av de fire dages forhandlinger uttalte han:

Det vi har set og hørt under disse møter bærer mægtig vidne om, at det norske socialdemokrati er paa uavbrutt fremmarsj. Partiet i Norge staar endnu klarere end før efter denne kongres, og det gaar længst frem av Nordens arbeiderpartier. Det fortæller os, at socialdemokratiet i Norge har forstaat at bevare gjennom tiderne en egte socialistisk aand. Det eksempel, som herigjennem er vist os alle, gjør det klart, at bare i *socialismen* ligger enigheten. I reformismens spor følger derimot uvægerlig splittelsen. Dette sterke enighetsindtryk

vil vi bringe med os tilbake, og vi trenger det. Alle tegn peker hen imot, og alle de sidste aars erfaringer viser, at alt, som gaar mot *venstre*, det kan enes, mens alt, som stræver mot høire, tilslut utviskes av arbeidernes sind. Med disse faa og enkle ord bedes landsmøtet mota vor varmeste og hjerteligste tak for alt, hvad vi har oplevet under disse dages samvær.

Carleson utløste en storm av bifald fra forsamlingen, da han lykønsket partiet med, at vi i vor midte hadde bevægelsens *grand old man*, Chr. H. Knudsen, symbolet paa kontinuiteten i den norske arbeiderbevægelse. Likesaa meget som jeg forstaar — sa han — at det maa fylde eder med glæde at se den graanende kjæmpe færdes i eders kreds, like meget fylder det mig og mine svenske partifæller med sorg at maatte si, at vi ikke har en mand i vore rækker, som saaledes har staat i breschen fra den første tid og endnu har bevaret troen like varm. Han uttalte haabet om, at man ogsaa i Sverige engang vilde komme saa langt, at man

kunde holde en kongres i socialismens tegn som var likesaa repræsentativ for de svenske arbeidermasser, som dette landsmøte hadde været for bevægelsen i Norge.

Ernst Christiansen uttalte, at striden mellem de motsatte anskuelser — en strid som vel nu snart var bragt tilende — var blitt utkjempet paa dette landsmøte med vaaben, som var mer præget av saklighet, fordragelighet og ridderlighet, end det kunde tænkes mulig i Danmark. Som et illustrerende eksempel læste han til forsamlingens store munterhet, hvad de danske høiresocialisters hovedorgan had de skrevet i sin «hilsen» til Det norske arbeiderpartis landsmøte. Det voldsomme hysteri, som her kom til utbrudd, viste, at de følte grunden vakle under sig. Og et var sikkert, at naar de danske arbeideres store masse endelig en dag vaaknet, vilde de vende socialforræderne ryggen. (Bifald.)

Efter den hyldest *Chr. H. Knudsen* hadde været gjenstand for, følte han trang til at si nogen ord ved møtets avslutning. Under lydless stilhet tolket partiets veteran sin glæde over at ha faat være med under disse dages forhandlinger. Han hadde deltatt i alle landsmøter fra partiets stiftelse, men aldrig hadde han set en saa vaaken, interessert og arbeidsdygtig forsamling som dette det 24. landsmøte. Og det som glædet ham mest, var at der var saa mange nye ansigter at se, saa megen ung og ny kraft, som var tilført partiet i de sidste aar. —

Det er de unge, som nu rykker ind, sa han, og det er *nødvendig*, for det er ved dem at vor sak skal bringes frem til den endelige seier. Tar ungdommen fat paa opgaverne som venter, med begeistring og kraft, vil de kunne se frigjørelsen imøte snarere end vi ældre nogengang har kunnet tænke os det. La os haabe og tro, at Norge maa bli et av de land, som efter det store russiske er det første til at gjennomføre socialismen — eller kommunismen; det er likt for mig; at det maa bli det næste land, som staar færdig til at sette vore ideer ut i livet! (Sterkt bifald.)

Tranmæl: Formanden hadde ment at si nogen faa ord til de avgaaende styremedlemmer, men hans svigtende stemme gjør det vanskelig for ham. Jeg vil da paa vegne av styret si tak for samarbeidet — først til *Ødegaard*, som efter at ha sittet to aar i centralstyret nu selv har ønsket at træ tilbake. Det har været det mest udmerkede samarbeide mellem ham og os andre i disse to — i mange henseender vanskelige — aar. Videre trær *Vraa* ut, idet han selv bad om at faa slippe til fordel for en representant nordenfra. Det blir et stort tap ikke at ha *Vraa* med i landsstyret, men vi vet jo, at han ikke er langt borte. *Reiersen* og *Berg*, som har deltatt i en række aar og vist en usvikelig interesse, gjør ham følge. Vi retter en tak til dem alle for det arbeide de har utført i central- og landsstyret i disse aar. Og saa en tak til dirigenterne; naar forhandlingerne i disse 4 dage er gaat saa raskt og uten misstemning skyldes det dem i første række.

Dirigenten, *Egede-Nissen*, tok ordet tilslut. Det hadde, sa han, været

en udelt glæde og overordentlig let at staa som ordstyrer overfor en saa lydhør og elskværdig forsamling. Idet han takket de indbudne gjester, uttalte dirigenten ønsket om, at arbeidet maatte kronnes med held ogsaa for de revolutionære socialister i broderlandene, saaledes at de kunde opnaa hvad vi har opnaadd, at faa arbeiderklassen samlet bak socialismens sak. De beslutninger, som

var fattet av dette landsmøte, var radikalere end nogensinde før, og det gav os alle et ansvar for deres virkeliggjørelse. Derfor vilde vi alle nu ta fat paa det, som laa nærmest for, idet vi gik tilbake til arbeidet i organisationerne.

Med et «Leve den internationale socialismel» og avsyngelsen av Internationalen havedes derpaa landsmøtet kl. 8.30.

Forsinkede hilsener til landsmøtet.

Paa grund av forstyrrelserne ved den traadløse telegraf i Moskva indløp først 31. mai følgende telegram, datert Moskva 27. mai:

Til Det norske arbeiderpartis kongres.

Centralstyret for Ruslands kommunistiske parti sender sine varmeste og broderligste hilsener til kongressen i Det norske arbeiderparti, der som et sluttet hele har betraadt den proletariske revolutionære bevægelses nye veie, og ønsker de bedste resultater for kongressens arbeide, likesom det uttaler sin forvissning om, at den samlede norske arbeiderklasse, uten at la sig lede bort fra sin vei, vil holde kommunismens fane høit.

For Ruslands kommunistiske partis centralstyre

Krestinski.

*

Videre indløp efter landsmøtet en hilsen fra *eksekutivkomiteen for den tredje Internationale*. Det uttaltes heri:

Det norske arbeiderparti kom til den tredje Internationale som en

arbeidermasseorganisation paa det grundlag, at det mente, at den internationale klassekamp nu var naadd ut over de demokratiske illusioners og reformernes stadium. Den norske arbeiderklasse har vist, at den forstaar den historiske opgave, som nu paahviler det internationale proletariat, og den har ogsaa vist sin forstaelse av, at kampen gjælder ikke at mildne kapitalismen, men at avskaffe den. Vi vet ikke, naar dette øieblik kommer for det norske proletariat, og det kommunistiske partis opgave bestaar heller ikke i at lage nogen kunstig revolution. Den bestaar i at forberede og utdanne arbeidernes avantgarde, for at revolutionen kan fremskyndes og klassekampen lægges an paa en bred basis, for at arbeiderne derved kan bli istand til at slaa til desto kraftigere, naar revolutionen er der, og at de ogsaa kan bli istand til at beholde magten, naar de har erhvervet den. For at naa dithen er det nødvendig, at kommunisterne erkjender og befæster kommunismens ideer i de organisationer, som samler proletariatet.

Eksekutivkomiteen uttaler sin forvissning om, at de norske kame-

rater vil vise sig istand til at løse de opgaver, som nu ligger nærmest, idet den henvender sig i en appel til Norges arbeidere og sjømænd om fortsat at staa vakt om den russiske arbeiderrevolutions forsvar. — Hilsenen sluttet med disse ord:

Det norske proletariat er bare en liten del av Europas proletarhær, men ikke destomindre kan det spille en vigtig rolle i verdensrevolutionens

utvikling i kraft av sin utviklede klassebevissthet og solidaritet og som følge av deres lands geografiske beliggenhet.

Vi føler os overbevist om, at I ikke vil gi op det arbeide som er paabegyndt for den kommunistiske Internationale.

Leve Norges kommunistiske proletariat! Leve den tredje Internationale! Leve verdensrevolutionen!

